

JAAROVERZICHT 2003

VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ
DE ZORG VOOR DE OPEN RUIMTE IN VLAANDEREN

d

INHOUD

in

in

De open ruimte op de politieke agenda 4

De organisatie en het bestuur van de VLM 8

De VLM in Beter Bestuurlijk Beleid 10

Een geïntegreerde aanpak van de open ruimte 12

Een eigentijds plattelandsbeleid 34

Landbouwers beheren de natuur 42

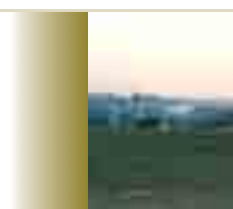
Landelijke inrichting, een kwestie van samenwerking en participatie 52

Naar een duurzaam evenwicht tussen landbouw en leefmilieu: de Mestbank 68

Digitale geografische informatie: onmisbare tool voor het beleid 88

De VLM, een organisatie dicht bij de mensen 104

Financiële resultaten 110

De open ruimte

op de politieke agenda

Beste lezer,

Voor u ligt het Jaarverslag van de VLM van 2003. Een jaarverslag nieuwe stijl, dat heel anders oogt dan onze vorige rapporten. Bewust zijn we afgestapt van het klassieke format, dat telkens een schat aan informatie bood, maar zich niet altijd even toegankelijk aandiende voor wie erin bladerde.

Het opzet van deze publicatie over 2003 is niet sec te rapporteren over de activiteiten en de budgetten van de VLM. We willen een klaar beeld schetsen van het reilen en zeilen binnen de VLM en aan de hand van sprekende projecten de boodschap brengen van een geïntegreerde aanpak van de open ruimte. We richten ons hierbij naar de betrokken overheden, onze professionele partners en de actoren in het buitengebied, maar ook naar een breder publiek. De Vlaamse burger, de landbouwer, de natuurliefhebber, de dorpsbewoner, de recreant: de open ruimte belang hen allen aan.

Beter Bestuurlijk Beleid erkent VLM als milieuparastatale

Het jaar 2003 is van grote betekenis geweest voor de werking en de toekomst van de VLM. Allereerst is in 2003 de reorganisatie van de Vlaamse overheidsdiensten in een onomkeerbaar stadium beland. De fundamenten van Beter Bestuurlijk Beleid zijn decretaal vastgelegd. De Vlaamse regering heeft ook principieel haar goedkeuring verleend aan de oprichting van de VLM als extern verzelfstandigd agentschap. De VLM krijgt hiermee een duidelijke plaats in het beleidsdomein 'Leefmilieu en Natuur'. De basis voor de erkenning en de doorbraak

van de VLM als milieuparastatale is gelegd. Naast de bestaande bevoegdheden, krijgt de VLM nieuwe opdrachten toegewezen. Er zullen nieuwe afdelingen komen die zich toelagen op de geïntegreerde inrichting van het platteland en het beheer van de grondenbank. We krijgen ook een specifieke opdracht voor de beheerovereenkomsten en een duidelijke taakomschrijving op het vlak van erosiebestrijding. Door dit uitgebreide takenpakket zijn we steeds beter uitgerust om invulling te geven aan onze missie, namelijk zorg te dragen voor de open ruimte in Vlaanderen.

OPEN RUIMTE

Duurzame oplossingen voor de open ruimte

De geïntegreerde aanpak van de open ruimte loopt als een rode draad doorheen de projecten die we in 2003 hebben gerealiseerd. De open ruimte herbergt tal van maatschappelijke functies en waarden, waardoor ze nood heeft aan een globale visie met oog voor de eigen potenties van een gebied. Landinrichting, ruilverkaveling en natuurinrichting zijn niet langer een doel op zich, maar vormen een toolbox van instrumenten, waaruit de VLM kan putten op maat van het gebied.

Zorg dragen voor de open ruimte kunnen we niet op eigen houtje. We zijn ervan overtuigd dat duurzame oplossingen enkel tot stand kunnen komen als ze aanvaardbaar zijn voor alle betrokkenen. Communicatie, dialoog en participatie zijn dan ook enorm belangrijk. Samenwerking en overleg - met onze collega-overheidsinstanties, met de landbouwers, met de natuursector - zijn niet meer weg te denken uit onze werking. Ons takenpakket overschrijdt - meer en meer - de klassieke beleidsgrenzen tussen ruimtelijke ordening, milieu, landbouw, natuur en mobiliteit. Ook tussen de verschillende bestuursniveaus worden overleg en samenwerking alsmaar belangrijker. Tegen de achtergrond van het hertekende milieulandschap in Vlaanderen, profileert de VLM zich als partner in projecten. We zijn een instantie die toelevert en haar expertise ter beschikking stelt van andere beleidsdomeinen. Dit aspect van 'meerwaarde bieden' krijgt ongetwijfeld in de toekomst nog meer betekenis, maar ook vandaag bewijzen we onze partners en klanten mooie diensten.

Een concrete illustratie hiervan zijn de lokale grondenbanken die we in 2003 hebben opgericht. Voor het Parkbosproject in Gent zochten we - op vraag van de afdeling Bos en Groen van Aminoal - mee naar duurzame oplossingen voor de plaatselijke landbouwers. Op de Linker Scheldeoever hebben we de landbouwers begeleid die bedreigd werden door onteigening. We hebben de aankoop van het Domein de Merode voorbereid en ge-coordinateerd, waardoor de omstandigheden zijn gecreëerd om in dit gebied de natuur, het landschap, het culturele erfgoed en de recreatie een forse impuls te geven. Ook onze partners zien de meerwaarde van samenwerking in en doen een beroep op onze diensten en ervaring. Zo worden we een echte katalysator in projecten in de Vlaamse open ruimte.

Mee het plattelandsbeleid maken

De VLM evolueert mee met het veranderende klimaat in de samenleving, maar is niet louter een volger. Onze instantie weegt ook op het beleid en geeft zelf voorzetten. Tekenend is onze inbreng in de voorbereiding van het plattelandsbeleid van de Vlaamse regering.

In 2003 hebben we de laatste hand gelegd aan de voorbereidende stukken voor een beleidsnota 'geïntegreerd Vlaams plattelandsbeleid'. We hebben ook bijgedragen aan het bestuursakkoord tussen het Vlaamse Gewest, de provincies en de gemeenten, dat het raamwerk vormt voor de bestuurlijke organisatie van het Vlaamse plattelandsbeleid.

De landbouwer blijft één van onze belangrijkste partners. Hij is immers de meest

intensieve gebruiker én tegelijkertijd de beheerder van de open ruimte. De landbouwer vindt bij de VLM een uniek loket, waar hij terecht kan voor alle vormen van beheerovereenkomsten. We hebben vandaag één op zeven landbouwers onder contract. In 2003 werkten we verder aan 'op maat gesneden' pakketten van maatregelen, die we op bedrijfsniveau kunnen toepassen. Ook de komende jaren zijn we dus van plan de landbouwer nadrukkelijk te ondersteunen bij zijn zorg voor het landschap.

De kruisbestuiving tussen het OC GIS-Vlaanderen en de VLM

Ook onze afdeling OC GIS-Vlaanderen stelde in 2003 haar expertise ter beschikking. Naarmate er meer geografische datasets gebruiksklaar zijn, krijgt de dienstverlening naar de gebruiker beduidend meer aandacht. De kruispuntsite Geo-Vlaanderen werd in 2003 aanzienlijk uitgebreid. In 2003 werden ook betekenisvolle stappen gezet op weg naar een decreet Grootchalig Referentiebestand, dat duidelijke afspraken vastlegt voor het toekomstige beheer van het GRB. Een belangrijk deel van het GRB-decreet regelt de financiering, waarbij de overheid en de nutssector ieder een gelijke bijdrage leveren: een financieringsregeling die wereldwijd zijn gelijke niet kent.

De entiteit OC-GIS Vlaanderen werd in 1996 ondergebracht bij de VLM, wat al jaren tot een kruisbestuiving leidt. Het OC GIS-Vlaanderen profiteert immers ten volle van de ondersteunende diensten die de VLM haar biedt. Omgekeerd zijn de GIS-producten krachtige instrumenten die de VLM zeer nuttig kan inzetten bij haar

zorg voor de open ruimte. Dat het OC GIS-Vlaanderen ten gevolge van het Beter Bestuurlijk Beleid zou worden overgeheveld naar het beleidsdomein Bestuurszaken, betreuren we dan ook ten zeerste.

Vereenvoudiging van het mestbeleid voorbereid

Het beheer van de Mestbank confronteert ons al enkele jaren met de vraag of een globale hertekening van het mestbeleid niet aangewezen is. De mestmaterie is er in de loop van de jaren niet eenvoudiger op geworden. Steeds vaker stellen zich immers problemen met uitvoerbaarheid en controleerbaarheid van de regelgeving. In 2003 hebben we veel energie gestoken in het voorbereiden van een nieuw Mestactieplan. 2003 betekende ook een doorbraak op het vlak van de administratieve

vereenvoudiging. Het Mest-Transport-Internet-Loket (MTIL) evolueerde van een business-to-business toepassing naar een toegankelijk loket voor een doelgroep van 40.000 mensen. Het interactieve Mest-Internet-Loket (MIL) kreeg daardoor een enorme stimulans. De landbouwer, de bewerker van mest, de mestverwerker en de exploitant van een verzamelpunt kunnen hierdoor hun gegevens opvragen zoals ze bij de Mestbank gekend zijn.

De VLM is klaar voor de toekomst

2003 bracht voor de VLM ook intern belangrijke veranderingen met zich mee. Zo werden de voorbereidingen getroffen om zowel in Leuven als in Hasselt een VLM-afdeling op te richten. Door de VLM op de kaart van Vlaams-Brabant en Limburg te

zetten met twee aparte kantoren, willen we ons nog meer verankeren met onze doelgroepen. Vanaf 2004 zal de VLM in elke provincie een zetel hebben. Deze provinciale afdelingen zijn belangrijke loketten, waar dagelijks honderden burgers terecht kunnen voor advies of ondersteuning.

Het bestuur van de VLM kreeg er in 2003 een heel aantal nieuwe gezichten bij. Van de tien afdelingshoofden werden er vier nieuwe aangesteld. De helft van hen zijn vrouwen - een primeur binnen de Vlaamse administratie. Anders dan voor een aantal andere administraties binnen de Vlaamse overheid, geeft het Beter Bestuurlijk Beleid binnen de VLM geen aanleiding tot grote personeelsverschuivingen. De VLM blijft werkgever van 800 mensen die, aangestuurd door een verjongde top, de uitvoering van het beleid voor de komende jaren zullen uitmaken.

Wij kijken met vertrouwen naar de toekomst. De open ruimte werd in 2003 op de politieke agenda gezet, de integratiegedachte heeft ingang gevonden. Het uitgebreide takenpakket geeft de VLM meer kansen om invulling te geven aan haar missie. We rekenen er dan ook ten volle op te kunnen verder gaan op de ingeslagen weg. Want enkel als het verworven ideeëngoed ook werkelijk en zonder al te veel vertraging operationeel wordt, kan de kloof tussen gedroomd beleid en realiteit gedicht worden.

*ir. Roland De PAEPE,
administrateur-generaal, wnd.*

*ir. Guido CLERX,
adjunct administrateur-generaal, wnd.*

De organisatie en het bestuur van de VLM

De VLM wordt bestuurd door een raad van bestuur en een directieraad. Om haar opdrachten uit te voeren, beschikt zij over een 800-tal medewerkers. De VLM heeft steeds bewust voor een decentrale organisatiestructuur gekozen. Sinds kort beschikt zij over een provinciale afdeling in iedere Vlaamse provincie. De hoofdzetel van de VLM is in hartje Brussel gelegen.

De centrale afdelingen zorgen voor de aansturing van de taken en opdrachten, de eigenlijke uitvoering op het terrein wordt verzorgd door de provinciale afdelingen.

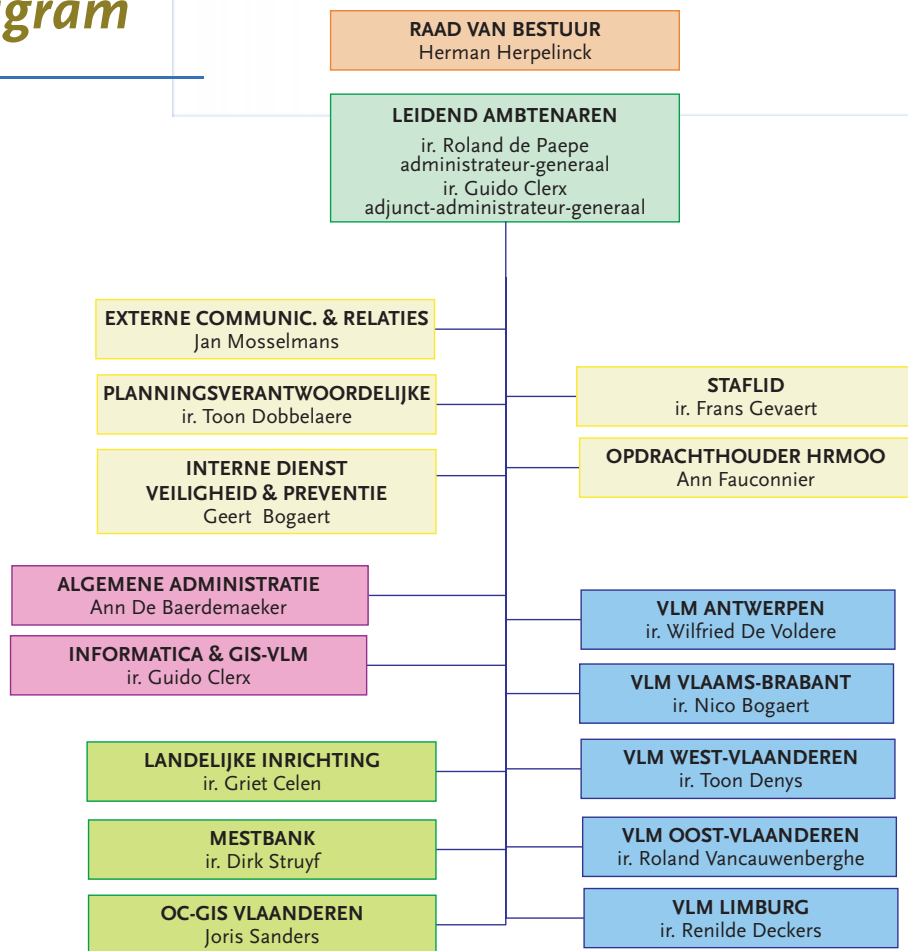
De afdelingen, zowel de centrale als de decentrale, worden geleid door afdelingshoofden, die deel uitmaken van de directieraad. In 2003 werd er een nieuw afdelingshoofd aangesteld voor de afdeling Algemene Administratie en de afdeling Mestbank. Ook de nieuw opgerichte afdelingen in Leuven en Hasselt kregen een afdelingshoofd toegewezen. Al deze veranderingen maken dat de directieraad er in de loop van 2003 heel wat nieuwe gezichten bij kreeg.

De voltallige directieraad van de VLM ziet er als volgt uit:

- ir. Roland De PAEPE, administrateur-generaal, wnd.
- ir. Guido CLERX, adjunct-administrateur-generaal, wnd. en hoofd van de afdeling informatica en GIS-VLM
- Frans GEVAERT, stafid
- Ann DE BAERDEMAEKER, afdelingshoofd Algemene Administratie
- ir. Griet CELEN, afdelingshoofd Landelijke Inrichting
- ir. Dirk STRUYF, afdelingshoofd Mestbank
- Joris SANDERS, afdelingshoofd Ondersteunend Centrum GIS-Vlaanderen

- ir. Toon DENYS, afdelingshoofd VLM West-Vlaanderen
- ir. Renilde DECKERS, afdelingshoofd VLM Limburg
- ir. Nico BOGAERT, afdelingshoofd VLM Vlaams-Brabant
- ir. Roland VANCAUWENBERGHE, afdelingshoofd VLM Oost-Vlaanderen
- ir. Wilfried DE VOLDERE, afdelingshoofd VLM Antwerpen

In 2003 gingen Marc Heyerick (voormalig afdelingshoofd Algemene Administratie) en ir. François Stuyckens (voormalig afdelingshoofd Mestbank) met pensioen.

organigram

- staf leidend ambtenaren
- ondersteunende afdelingen
- kernafdelingen
- provinciale afdelingen

De VLM in **Beter** **Bestuurlijk** **Beleid**

De Vlaamse overheid werkt aan een grootschalige reorganisatie van haar diensten. De kernpunten van dit project voor een Beter Bestuurlijk Beleid zijn:

- een doorzichtig bestuur;
- één minister voor één beleidsdomein;
- garanderen van rechtszekerheid en rechtsgelijkheid;
- bestuurstaken zo dicht mogelijk bij de burger uitvoeren;
- een betere samenwerking met gemeenschappelijke doelstellingen;
- afslanken van de ministeriële kabinetten.

In 2003 werd Beter Bestuurlijk Beleid stap voor stap decretaal verankerd. Op 9 juli 2003 heeft het Vlaams Parlement het kaderdecreet Bestuurlijk Beleid en het kaderdecreet tot regeling van de Strategische Adviesraden goedgekeurd. Het kaderdecreet Bestuurlijk Beleid regelt het organisatorische en administratieve kader voor de Vlaamse overheid 'nieuwe stijl'. Het kaderdecreet Strategische Adviesraden schept het kader om de strategische adviesraden op te richten.

Een nieuw raamstatuut dat de rechten en de plichten van de Vlaamse ambtenaar regelt en het voorontwerp Comptabiliteitsdecreet - ter vervanging van de bestaande wetgeving op de rijkscomptabiliteit - zijn in de loop van 2003 door de Vlaamse regering principieel goedgekeurd.

Ook voor wat betreft de veranderingen die de VLM rechtstreeks aanbelangen, is er in de loop van het jaar heel wat gebeurd. Een mijlpaal voor onze organisatie is de datum van 24 oktober 2003, de dag waarop de Vlaamse regering haar principiële goedkeuring heeft gegeven aan de oprichting van de VLM als extern verzelfstandigd agentschap (EVA).

Binnen het Beleidsdomein Natuur en Leefmilieu is de VLM de enige entiteit die als Extern Verzelfstandigd Agentschap (EVA) zal opereren. Dat heeft te maken met het takenpakket van de VLM, dat de beleidsdomeinen en bestuursniveaus overschrijdt. Dit takenpakket houdt in dat de VLM uitvoering geeft aan het Vlaamse grondbeleid, dat zij zorgt voor de inrichting van de open ruimte en de Mestbank beheert. Zij voert ook het geïntegreerd plattelandsbeleid in Vlaanderen uit en sluit beheerovereenkomsten met landbouwers voor een agrarisch natuurbeheer.

GIS-Vlaanderen neemt een bijzondere positie in en zal daarom ressorteren onder het beleidsdomein Bestuurszaken.

Een geïntegreerde

aanpak van de open ruimte

OPEN RUIMTE

De open ruimte in Vlaanderen herbergt tal van waardevolle elementen: dorpen, bossen, waterlopen, akkerlanden, wegen, historische gebouwen. In de open ruimte wordt gewoond en gewerkt. Het culturele erfgoed, de fraaie stukken groen en de dorpjes trekken toeristen, wandelaars en fietsers aan. Om al deze waarden en functies te ontwikkelen en te behouden, werkt de VLM aan een efficiënte inrichting van de open ruimte, één van haar belangrijkste opdrachten.

Elk gebied heeft zijn eigenheid. In een bepaalde streek komt de landbouw op de eerste plaats, terwijl een ander gebied heel kostbare natuur bezit die om bescherming vraagt. In dorpskernen zijn leefbaarheid en verkeersveiligheid primordiaal. Verder zijn er ook plekken in Vlaanderen die heel wat te bieden hebben aan de recreant. In elk inrichtingsproject staan één of meer van deze elementen centraal. Door een geïntegreerde aanpak geven we ook de andere functies en waarden volop aandacht: landbouw in combinatie met natuur, cultuurgeschiedenis hand in hand met recreatie, dorpsleefbaarheid met oog voor waterbeheer...

Met een aanpak op maat van elk gebied willen we alle functies binnen de open ruimte nieuwe, geïntegreerde en duurzame ontwikkelingskansen bieden, binnen de globale ontwikkelingsvisie voor het gebied.

Via enkele themagerichte projecten die in 2003 van start gingen, werden verder gezet of afgerond, schetsen we in dit hoofdstuk de 'integrale' aanpak die als een rode draad door de inrichtingsprojecten loopt.

Dorpskernen van Tongerlo in ere

In Noordoost-Limburg is al enkele jaren een landinrichtingsproject aan de gang.

Als onderdeel van dit project keurde de Vlaamse minister van Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingssamenwerking in 2003 het inrichtingsplan voor Opitter goed. De VLM is initiatiefnemer, partners voor de inrichting zijn de steden Bree en Maaseik, de provincie Limburg en het Regionaal Landschap Kempen en Maasland.

Met een beek dwars doorheen de dorpskern, oude watermolens, een voormalig kasteelpark en een natuurgebied heeft Opitter haar bewoners en de toeristen heel wat te bieden. Opitter is een deelgemeente van het Limburgse Bree en één van de vele pittoreske Kempense kerkdorpjes. Ondanks de vele troeven, is er in het dorp toch een reële nood aan vernieuwing. De opvallende lintbebouwing, de bruuske overgang tussen huizenrijen en open ruimten en het gebrek

aan landschappelijke samenhang komen het dorp en de omgeving niet ten goede. Alle karakteristieke plekjes zijn aan verfraaiing toe. Bovendien kunnen de natuur en het waterbeheer in de omgeving best een stimulans gebruiken. Een geïntegreerd inrichtingsplan moet al deze elementen met elkaar verzoenen.

Eerste stap is de dorpskernvernieuwing

De dorpskernvernieuwing staat voor het Opitterse inrichtingsplan hoog op de prioriteitenlijst. Het verhogen van de dorpsleefbaarheid is de eerste stap van een integraal ontwerp dat ook waterbeheer en natuurbehoud wil aanpakken. Het hoofddoel van het plan is de dorpskern van Opitter toegankelijker en aantrekkelijker te maken - aan de hand van pleintjes en fietspaden - en de cultuurhistorische identiteit te herwaarderen. Zo is de restauratie van de Kasteelmolen in het park Itterdal gepland en ook een verbeterde inrichting van de Pollismolen. Het dorpje krijgt een nieuwe look, maar we geven ook volop aandacht aan andere aspecten, een veiliger verkeerssituatie bijvoorbeeld. De pleinen en dorpskernen zullen beter verbonden worden met de startplaatsen van wandelroutes in de buurt. Er komt een verbinding tussen het park Itterdal en de Pollismolen, een verbinding tussen de Pollismolen en het wandelgebied Solterheide, een verbinding tussen het plein De Wissel en de Zuid-Willemsvaart.

'dorpsleefbaarheid, natuur en waterbeheer verzoenen'

Dorpsplein en park moeten trekpleister worden

Het plein De Wissel ligt op een kruispunt van twee belangrijke structuren: de gewestweg N721 en de groene vinger van de Itterbeek. De Wissel vormt de kern van Opitter. De bedoeling is een aangenaam, groen

plein voor de bewoners te creëren met ruimte voor openbare manifestaties. Het plein krijgt de uitstraling van een herkenbaar dorpsplein. Er komt een centrale wandelstartplaats, met een degelijk en herkenbaar informatie- en rustpunt, vanwaar de inwoners en toeristen de diverse bestaande en nieuwe wandel- en fietsmogelijkheden in de streek kunnen verkennen.

Het voormalige kasteelpark Itterdal krijgt een volledig nieuwe inrichting, met aandacht voor natuur, recreatie en educatie. De infrastructuur rond de cafetaria wordt verder uitgebouwd: er komt

een ruim terras met overzicht over het park en in de onmiddellijke omgeving een speeltuin. Een aanpalende akker wordt aangekocht en beplant met inheems loofhout. Op deze plaats komt er ook een speelruimte bij de verkaveling.

Streekkarakter in de verf

Ook in de overgangszone tussen open ruimte en bebouwing en in de open ruimte zelf willen we ingrijpen. Door erfbeplanting, bomenrijen en houtkanten langs wegen, perceelsgrenzen en beekvalleien wordt het streekkarakter benadrukt. Ook bosvorming staat op het programma. Via subsidies en andere maatregelen zullen de steden Bree en Maaseik, de provincie Limburg en de VLM particulieren aansporen om op hun terreinen aan deze projecten mee te werken.

2

1 Het voormalige kasteelpark Itterdal wordt opnieuw ingericht: zowel natuur, recreatie als educatie krijgen een plaats.

2 De dorpsleefbaarheid verhogen, daarop mikt het inrichtingsplan. Verder krijgen natuur en waterbeheer een stimulans.

Opitter en hersteld

Om de ecologische waarde van de IJzerbeekvallei op te waarderen, komen er beplantingen, vistrappen en heringerichte oevers met geleidelijk oeverprofiel. De Vlasroterbeek ontspringt op de Steenberg en daalt meanderend de steilrand af. Over een korte afstand bevat ze alle typische elementen van een beekvallei. Aangezien er een scholengemeenschap vlakbij is, kan deze vallei als educatief reservaat dienen voor de lessen aardrijkskunde en biologie.

Op termijn is het ook de bedoeling de naaldhoutbossen rond het Kempisch plateau geleidelijk om te vormen tot inheems loofbos en de landbouwbedrijven in te kleden met inheems groen.

Ook Tongerlo krijgt opfrisbeurt

Aan het project in Opitter is ook de herinrichting van de kern van Tongerlo gekoppeld. Het dorpsplein en enkele omliggende huizen in het centrum van Tongerlo vertonen immers tekenen van verval. Het historische en landelijke karakter van Tongerlo heeft een belangrijke waarde voor het patrimonium van de streek. Een opwaardering van het Tongerlose dorpsplein dringt zich dan ook op. Het plein wordt opgevat als een eenheid waarbinnen het tracé van de weg vervat zit. Belangrijk is dat het plein uitnodigt voor ontmoetingen en rustpauzes.

LANDINRICHTINGSPROJECTEN IN 2003

In 2003 keurde de Vlaamse minister van Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingsamenwerking drie inrichtingsplannen goed; nog eens vier inrichtingsplannen werden door de Commissie voor Landinrichting gunstig geadviseerd. Daarnaast is bijzondere aandacht besteed aan het kwalitatief uitvoeren van inrichtingsprojecten op het terrein binnen de vier bestaande landinrichtingsprojecten: Noordoost-Limburg, De Westhoek, Leie en Schelde en Grote-Netegebied. In uitvoering van de landinrichting heeft de Vlaamse minister van Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingsamenwerking hiervoor 3.4 miljoen euro aan subsidies toegekend voor een totaal van zeventien verschillende inrichtingsplannen.

In het landinrichtingsproject **Noordoost-Limburg** werkten we in 2003 aan een zevental projecten, in het kader van de inrichtingsplannen Abeek, De Luisen, Opitter, Langeren-Tösh en de groenstructuurplannen Wurfeld en Bocholt.

Voor wat betreft het landinrichtingsproject **Westhoek** werden drie inrichtingsplannen positief geadviseerd. Het gaat om de inrichtingsplannen Polderwaterlopen Deel 2, Nieuwkapelle en Duinenabdij Fase 2. Verder werd er aan projectuitvoering gedaan binnen de inrichtingsplannen Zwaantje-Booitshoeke, Vallei De IJzer, Lo-Vaart, Lampernisse en De Moeren.

Op vraag van de Vlaamse minister van Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingsamenwerking is voor de Westhoek in 2003 een planprogramma opgemaakt. In

dit planprogramma worden drie strategische projecten voor het verdere verloop van het landinrichtingsproject Westhoek voorgesteld: de IJzer, De Westkust en de landelijke woonkernen in de Westhoek. Dit planprogramma is door het Landinrichtingscomité en de Commissie van Landinrichting geadviseerd.

Binnen het landinrichtingsproject **Leie en Schelde** werden inrichtingsplannen goedgekeurd voor de recreatie-as Deinze-Gent en de Assels. In 2003 zijn voor verschillende projecten de plannen verder uitgewerkt en/of zijn werken op het terrein gerealiseerd. Bijzondere aandacht is hierbij gegaan naar de samenwerking met partners en de communicatie met belanghebbenden.

In het kader van het landinrichtingsproject **Grote Nete** werden twee dossiers gunstig geëvalueerd door de Commissie voor Landinrichting: het inrichtingsplan Geel-Bel en het planprogramma Grote Netegebied. Fase twee van het inrichtingsplan Geel-Bel en het inrichtingsplan 'Open ruimte tussen Hechtel en Eksel' verkeren nog in de fase van de planvorming. We werkten in 2003 ook verder aan de uitvoering van andere inrichtingsplannen, zoals Dekshoevevijver, Kempisch Plateau, het Landschapsontwikkelingsplan Gestel, Gerheserheide, Schans van Gerhees, Keiheuvel - De Most, Scherpenbergen - De Hutten. Ook kwam de realisatie van het inrichtingsplan 'Recreatief fietsroutenetwerk' op kruissnelheid.

LANDINRICHTINGSPROJECTEN

De landbouw in de Antwerpse Kempen moet leefbaar blijven. In en rondom het gehucht Zondereigen investeert de VLM daarom in duurzame landbouw: landbouw die economisch rendabel en sociaal verantwoord is - voor een behoorlijk inkomen zorgt - en in harmonie met milieu en natuur bedreven wordt. In 2003 werden voor de ruilverkaveling Zondereigen belangrijke stappen gezet: het ruilverkavelingscomité en de commissie van advies werden opgericht.

Het platteland moet niet enkel leefbaar, maar ook be-leefbaar zijn. De nieuwe wegen in Zondereigen zijn fiets- en wandelvriendelijk en kunnen op die manier een bindmiddel zijn tussen landbouwer en recreant.

Door het omhoogkwellen van het grondwater in het kalkrijke beekdal van het Merkske, heeft deze waterloop nog een vrij goede kwaliteit.

Het ruilverkavelingsplan investeren in de

Duurzame Landbouw stimuleren...

De ruilverkaveling in Zondereigen heeft als eerste opzet de landbouw in de regio economisch een duwtje in de rug te geven, zodat de productiekosten voor de landbouwbedrijven dalen. Verspreide kavels worden gegroepeerd en nieuwe of verbeterde wegen maken de gronden beter bereikbaar. De waterhuishouding wordt ge-optimaliseerd. Alle ingrepen worden op maat van de regio én de specifieke bedrijfstakken gemaakt.

Een daling in de productiekosten voor de landbouw mag echter niet ten koste gaan van de natuur en het landschap. De ruilverkaveling wil het evenwicht tussen de behoeften van landbouw en de behoeften van planten en dieren, die zeker wat water betreft totaal

verschillend kunnen zijn, goed in het oog houden. Tegen de Belgisch-Nederlandse grens aan wordt een kleinschalige waterzuivering gebouwd. Verder zijn er belangrijke maatregelen genomen om de grondwaterhydrologie te herstellen (zie kaderstukje).

'Afstand tussen landbouw-wereld en rest van de samenleving wordt kleiner.'

De nieuwe of verbeterde ruilverkavelingswegen hebben als doel de afstand te verkleinen tussen de landbouw-wereld en de rest van de samenleving. Ze zijn fiets- en wandelvriendelijk en kunnen op die manier een goed bindmiddel zijn tussen recreant en landbouwer.

...met respect voor landschap en natuur

De mogelijkheid om gronden te ruilen, voor landbouw maar ook voor natuur: dat is de kern van ruilverkaveling. Grondruil maakt het in de ruilverkaveling Zondereigen mogelijk om in de vallei van het Markske en het Merkske, op de grens tussen België en Nederland, een grensoverschrijdend natuurgebied aan te leggen. De ruilverkaveling Zondereigen, het Nederlandse Staatsbosbeheer en de Vlaamse afdeling Natuur zijn de drijvende krachten achter dit project. Het is de bedoeling om

aan Belgische kant - in Nederland is dat grotendeels al gebeurd - een aantal gronden in de vallei uit landbouwgebruik te nemen en die te ruilen met gronden in de nabije voormalige kolonie van Wortel. Dat maakt een einde aan het erg uitgesproken beeld dat je langs die grenswaterlopen nu kan zien: aan de ene zijde gaat de natuur volop haar gang, aan de andere zijde raakt de maïs de oever. De grondruil heeft het voordeel dat er duidelijkheid komt: landbouw waar landbouw het best past, natuur waar natuur het best past.

Veilig wandelen en fietsen

De nieuwe of vernieuwde wegen en paden leiden de fietser en wandelaar naar hoekjes van het platteland in de regio die tot nog toe onbereikbaar waren. Voor de wandelaars wordt er in het beekdal van Markske en Merkske een laarzenpad aangelegd; fietsers kunnen rekenen op nieuwe fietspaden langs de Noordermark en tussen de kolonie van Wortel en de gehuchten Heikant en Staakheuvel. De verkeersveiligheid voor de zwakke weggebruikers komt daarbij op de eerste plaats. Het nieuwe wegenstelsel werd zo ontworpen dat het landbouwverkeer zoveel mogelijk van het woon- en werkverkeer gescheiden wordt.

Zondereigen: leefbaarheid van het platteland

DOORDACHT WATERBEHEER VERZOENT LANDBOUW EN NATUUR

In het landbouwgebied moet het af- en ontwateringssysteem optimaal functioneren. Bij nat weer moet het water vlot kunnen wegstromen (zonder hoge piekafvoeren te veroorzaken), tijdens lange droge periodes moet het regenwater zolang mogelijk vastgehouden worden. Een stelsel van hoofdkavelsloten met een natuurtechnisch verbreed beekprofiel met bijhorende knijpstuwjes kan tegemoetkomen aan deze noden.

Maar het grondwater is ook van grote betekenis voor een aantal belangrijke

natuurwaarden in Zondereigen en omgeving. Door het omhoogkwellen van het kalkrijke grondwater in het beekdal van het Merkske, heeft deze waterloop nog een relatief goede waterkwaliteit. Er komen onder meer bijzondere plantensoorten voor, die uitzonderlijk zijn voor de Kempense regio. Voorbeelden zijn Grote Pimpernel, Knolsteenbreek, Poelruit, Moesdistel. De natuurwaarden van het gebied gaan weliswaar achteruit, toch zijn er nog bijna overal uitgesproken kansen tot herstel aanwezig. Het is dan ook belangrijk de kwel in het beekdal te behouden.

Het ontwateringssysteem voor het landbouwgebied wordt daarom met uiterste zorg ontworpen in functie van behoud en versterking van dit

infiltratie-kwel-systeem. Maatregelen ten behoeve van de natuur moeten het grondwaterpeil laten stijgen, waardoor de diepe, kalkrijke kwel niet enkel in de beek zelf naar bovenkomt, maar ook in de aanliggende beemden. Daardoor zullen op termijn de natuurwaarden in het gebied toenemen.

RUIL VERKAVELING

Ruilverkaveling, MEER DAN HET RUILEN VAN KAVELS

Ruilverkaveling is al lang geen louter ruilen van kavels meer. Het instrument staat vandaag de dag volledig ten dienste van de duurzame en multifunctionele ontwikkeling van de open ruimte. De oorspronkelijke bedoeling van ruilverkaveling was kleine en verspreide landbouwpercelen te hergroeperen rond de boerderij om de landbouwstructuur en de productieomstandigheden te optimaliseren. In het verleden werd bij dit ruilen en hergroeperen helaas soms weinig rekening gehouden met de belangen van de natuur.

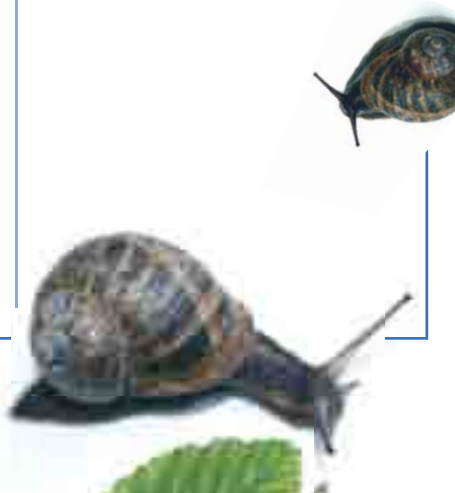
Tegenwoordig is ruilverkaveling nog steeds een instrument voor de structurele inrichting van gebieden met een hoofdzakelijk agrarische bestemming. Maar de zorg voor landschap, natuur, milieu, cultuurhistorisch patrimonium en landelijke recreatie is in de nieuwe projecten duidelijk ingebouwd. De uitvoerder van een project is een ruilverkavelingscomité waarin de ambtelijke disciplines ruimtelijke ordening, natuurbehoud, landschapszorg en landbouw allemaal vertegenwoordigd zijn. Als sinds 1990 moet er een geïntegreerd ruilverkavelingsplan en een milieueffectrapportering op tafel liggen vóór een project van start kan gaan.

Steeds meer komt de klemtoon van ruilverkavelingsprojecten ook te liggen op natuur- en milieuaspecten. Het decreet van 19 juli 2002 legt vast dat een ruilverkavelingsproject waarin gebieden gelegen zijn uit de speciale beschermingszones (Europese Vogel-

en Habitatrictlijn), ook gericht moet zijn op het realiseren van de instandhoudingsmaatregelen. De overheid moet dus in speciale beschermingszones, ongeacht wat de bestemming is van het betrokken gebied, maatregelen nemen die nodig zijn voor de instandhouding van de habitats en van de soorten opgenomen in het decreet Natuurbehoud.

Anderzijds probeert de ruilverkaveling ook de nieuwe ontwikkelingen binnen de landbouwsector zelf te valoriseren. Zo heeft de VLM een studie afgerond over de potentiële bijdrage van ruilverkaveling aan verbrede landbouwactiviteiten zoals hoevertoerisme, biologische landbouw, thuisverwerking,... Meer hierover leest u in 'Een eigentijds plattelandsbeleid' op p 41.

In Vlaanderen zijn eind 2003 138 ruilverkavelingsprojecten afgewerkt. Die vertegenwoordigen een oppervlakte van 171.242 ha. Daarnaast zijn er 17 projecten in onderzoek en 8 projecten in uitvoering. Ongeveer 235.000 ha is of was betrokken bij ruilverkaveling, of een derde van het totale landbouwareaal in Vlaanderen.

RECHT VAN VOORKOOP

VEREENVOUDIGT VERWERVEN VAN GRONDEN

Voor bepaalde projecten in de open ruimte is het verwerven van gronden noodzakelijk. De VLM kan gronden aankopen of gronden onteigenen. Daarnaast kan ze ook gebruik maken van haar recht van voorkoop. Het verwerven van gronden - bijvoorbeeld met het oog op de uitbreiding van zones voor natuur of de verbetering van de agrarische structuur - wordt hierdoor vergemakkelijkt.

De VLM kan van het recht van voorkoop in het kader van ruilverkavelingsprojecten of het natuurdecreet gebruik maken in de zones die door de minister van Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingssamenwerking uitdrukkelijk zijn aangewezen. De lijst van gemeenten met vermelding van de kadastrale gegevens en secties waar het recht van voorkoop van toepassing is, wordt regelmatig bijgewerkt. Voor elke wijziging wordt een ministerieel besluit genomen dat in het Belgisch Staatsblad wordt bekendgemaakt.

In 2003 paste de VLM in 105 dossiers het recht van voorkoop natuur toe. Dit was goed voor een gekochte oppervlakte van ongeveer 91 ha, voor de prijs van 1.447.211 EUR. In 128 dossiers maakte de VLM gebruik van de rechten die de ruilverkavelingswet haar geeft, hetzij via het recht van voorkoop, hetzij via rechtstreeks aanbod van gronden. Dit was goed voor een oppervlakte van ongeveer 82 ha, voor een bedrag van 1.267.813 EUR.

Op de VLM-website (www.vlm.be) kunt u voor elke gemeente opzoeken waar het recht van voorkoop van toepassing is.

RUILVERKAVELING

3 ruilverkavelingsakten ondertekend in 2003

In de ruilverkaveling Weelde zijn de werken in de loop van 2003 afgerond. In december werd de ruilverkavelingsakte ondertekend, waardoor de nieuwe eigendoms- en gebruikstoestand rechtsgeldigheid kreeg. De ruilverkaveling Weelde is het sluitstuk van een kavelproject waarmee de Vlaamse overheid het Ravelse platteland aanpakte. Tussen het einde van de werken in het eerste project, Kijkverdriet, en het laatste project, Weelde, is er een tijdsverschil van één generatie. Ook ruilverkaveling kende in die periode een generatiewissel en verruimde de blik van verbetering van de landbouw naar verbetering van de kwaliteit van het platteland.

Op 19 maart 2003 werd ook de akte van de ruilverkaveling Reninge ondertekend. Daarmee is juridisch vastgelegd wat al enkele maanden een feit was: 2.917 percelen zijn herleid naar 1.384 percelen zodat de landbouwers hun gronden beter kunnen bewerken: ze zijn groter, meer aaneengesloten, regelmatig van vorm, beter toegankelijk en liggen dicht bij de boerderijen. Omdat in het naburige Woesten ook een ruilverkavelingsproject aan de gang is, kon de overheid voor een aantal boeren uit Reninge en Oostvleteren gronden ruilen met gronden in Woesten.

De ondertekening van de ruilverkavelingsakte Sint-Gillis-Waas had plaats op 18 december 2003. Het ruilverkavelingsproject heeft daar een oppervlakte van 1.703 ha en ligt op het grondgebied van de gemeenten

Sint-Gillis-Waas, Stekene, Beveren en de stad Sint-Niklaas.

In Sint-Gillis-Waas werd in totaal 10 kilometer nieuwe landbouwwegen aangelegd en 17 kilometer bestaande wegen verbeterd. Er kwamen ook 3,5 km specifieke wandel- en fietspaden bij. Tevens zorgde het ruilverkavelingscomité voor de aanleg van een 4 km lange fietsverbinding tussen Kemzeke en de Oude Spoor-wegbedding.

OPLOSSINGEN VOOR LANDBOUWERS IN DOEL: DE LOKALE GRONDENBANK

In het Linkerscheldeoevergebied te Beveren worden landbouwgoederen onteigend ten behoeve van de havenuitbreiding en van natuurcompensaties voor het verlies van gronden met een Europese natuurbeschermingsstatus. De VLM kan via de grondenbank Linkerscheldeoever landbouwgoederen ter beschikking stellen aan landbouwers en eigenaars die na uitwinning of onteigening op een andere plaats actief willen blijven. Nadien kan de eigendom worden geruild via ruilverkaveling.

In het kader van de lokale grondenbank heeft de VLM in Doel al 108 ha aangekocht. In totaal hebben zestien landbouwers ('wijkers') al een beroep gedaan op de grondenbank om hun grond te verkopen. 56 landbouwers hebben op in totaal 112 ha een éénjarig pachtcontract ondertekend. Drie landbouwers ('blijvers') hebben door pachtruil voor in totaal 30 ha geruild. Er

werden ook overeenkomsten ondertekend ten behoeve van de natuur. Met acht landbouwers - voor een oppervlakte van 21 ha - heeft de VLM een overeenkomst weidevogelbeheer gesloten. Voor de verbetering van het ecologische beheer van de polder kwam het met negentien landbouwers tot een overeenkomst voor 66 ha akkerland en 9 ha grasland.

In de nabije toekomst zal de VLM niet alleen lokale grondenbanken zoals die op de Linkerscheldeoever, maar ook de Vlaamse Grondenbank beheren. Deze grondenbank is bedoeld om – binnen het beleidsdomein leefmilieu en natuur – gronden aan te kopen en grondreserves aan te leggen om projecten inzake bosuitbreiding of natuurbehoud te realiseren. De Grondenbank zal ook ingaan op vragen van landbouwers om gronden die bijvoorbeeld in natuurgebieden gelegen zijn, te

ruilen met gronden die in de agrarische structuur liggen.

Deze Vlaamse Grondenbank is een belangrijk instrument om een grondbeleid voor de open ruimte te kunnen voeren. Door de grondenbank zal de overheid sneller kunnen inspelen op kansen op de grondmarkt en op een efficiëntere manier gronden kunnen aankopen en ruilen. Daardoor zal het feitelijke gebruik van gronden beter overeenkomen met de juridische bestemming op het gewestplan of in een ruimtelijk uitvoeringsplan. De realisatie van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) bijvoorbeeld zal via de grondenbank sneller en soepeler kunnen verlopen, omdat aan landbouwers binnen het VEN een alternatief kan worden aangeboden.

De Duinenabdij: cultuurgeschiedenis en natuur hand in hand

De Duinenabdij in Koksijde speelde in de Middeleeuwen een belangrijke rol in het Vlaams cultuurleven. De VLM investeert samen met de gemeente Koksijde om de abdij, als getuige van het verleden, op te graven en te behouden. Het inrichtingsplan voor de Duinenabdij maakt deel uit van het landinrichtingsproject de Westhoek. Fase 2 van dit plan werd in 2003 geadviseerd door de Commissie voor Landinrichting en ligt voor goedkeuring voor bij de minister voor Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingssamenwerking. Over de inrichting van de omgeving van de historische site liep in het voorjaar van 2003 een openbaar onderzoek.

Nieuwe archeologische vondsten

De herinrichting van het gebied rond de Duinenabdij heeft als voornaamste doel de versnippering van het duinengebied tegen te gaan. De historische abdijsite zal opnieuw, zoals eeuwenlang het geval was, in relatie worden gebracht met de aangrenzende Noordduinen. De landschappelijke eenheid van het gebied wordt met andere woorden hersteld, wat ook de talloze wandelaars en fietsers die de site aandoen, ten

goede komt. De belangrijkste ingreep is dat de tussenliggende gewestweg buiten gebruik gesteld wordt. Verkeer moet voortaan via een parallelle weg passeren. Het opbreken van de gewestweg heeft nog een andere reden. Uit onderzoek blijkt dat een groot deel van de vroegere abdij onder en aan de overzijde van de gewestweg ligt. Als het wegdek verwijderd wordt, kan dus een schat aan

historische informatie vrijkomen. Het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium zal deze resten - het kleine pand en de kapittelzaal van de abdij - opgraven. Voor het opbreken en de heraanleg van de wegen werkt de VLM samen met de gemeente Koksijde en afdeling Wegen West-Vlaanderen van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

‘Ingrijpen om natuurwaarden te herstellen’

Van de abdij naar de duinen

De herinrichting van de Duinenabdij sluit ruimtelijk nauw aan bij het natuurinrichtingsproject Noordduinen, dat de natuur in de duinen wil herwaarderen en het duinencomplex rondom de abdij toegankelijk wil maken. Om de natuurwaarden te herstellen, is ingrijpen noodzakelijk. De panne ten noorden van het Militair domein wordt geplagd en opengemaakt, zodat waterminnende fauna en flora meer kansen krijgen. In andere zones zal

De Duinenabdij zal veel meer tot haar recht komen en veel aantrekkelijker zijn voor toeristen en recreanten als ze, zoals vroeger, opnieuw verbonden is met de duinen. Ze zal dan ook het vertrekpunt zijn voor een wandeltocht door de duinen. Op die manier wordt de historische waarde van deze site in ere hersteld en toegankelijk gemaakt voor het publiek.

Het verkeer kan langs de Ter Duinenlaan gaan. Deze laan is breed genoeg om als volwaardige weg ingericht te worden voor autoverkeer, mét fietspad, voetpad en parkeerstroken. De huidige laan is echter niet voldoende uitgerust voor de verkeersstroom. Een herinrichting is dus onontbeerlijk.

gegraven worden om op termijn terug een duinenlandschap te krijgen. Er komen twee begrazingsblokken met runderen die de begroeiing kort moeten houden, waardoor meer soorten planten de kans krijgen tot ontwikkeling te komen. Populieren, abelen en esdoorns worden verwijderd en op een aantal plaatsen geleidelijk vervangen door inheemse soorten.

Zachte recreatie blijft mogelijk

Door circuits voor wandelaars, mountainbikers en ruiters aan te leggen op de minst gevoelige plaatsen, worden flora en fauna beschermd. Tegelijk kan iedereen zijn favoriete recreatievorm blijven beoefenen. Met clubs en verenigingen is al overlegd waar de circuits best komen. De Duinen-cross kan ook in de toekomst doorgaan in de Noordduinen. Opdat iedereen vrij van de duinen zou kunnen genieten, zullen sommige zones vrij toegankelijk blijven. Uiteraard ook voor spelende kinderen.

NATUURINRICHTING IN OOSTHOEKDUINEN LEGT ARCHEOLOGISCHE RESTEN BLOOT

Bij het uitvoeren van de natuurinrichtingswerken in de Oosthoekduinen werden in de loop van 2003 archeologische resten aangetroffen. Deze unieke stukken worden permanent tentoongesteld. Het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium volgde al sinds 2002 de werken in de Oosthoekduinen nauwgezet op. Eén en ander leidde tot de ontdekking van sporen uit de IJzertijd, de Romeinse tijd en de Middeleeuwen. De plek die nu midden in de duinen ligt, kwam vroeger overeen met een kleine zandige ophoging aan de rand van een geul die in verbinding stond met de zee.

De oudste objecten zijn restanten van de zoutwinning die in de derde en tweede eeuw voor Christus in de streek werd beoefend. Ook resten van een Romeinse begraafplaats uit de derde eeuw na Christus kwamen aan het licht. Verder zijn er ook sporen van wat vermoedelijk een windmolen was in de twaalfde - dertiende eeuw na Christus.

In het natuurcentrum De Nachtegaal werd een lezing georganiseerd en worden de vondsten permanent tentoongesteld, op de plaats van de opgraving komt een bord met informatie.

In de ruilverkaveling Sint-Lievens-Houtem kocht de VLM in 2003 een historische watermolen met bijhorende grond aan. Deze beschermde watermolen met een intact binnenwerk zal in het kader van de ruilverkaveling heringericht worden.

ARCHEOLOGISCHE RESTEN

Het krekengebied is een belangrijk gebied voor weidevogels en rietvogels als Slobeend, Grutto, Rietgors, Blauwborst, Bruine kiekendief, Kuifeend en Blauwborst. In de winter overwinteren er duizenden Ganzen. Voor weidevogels speelt een aangepast beheer een grote rol in het broedsucces. Door laantjes terug te ruimen en een aantal plassen te graven wordt het voedselaanbod en de nestgelegenheid vergroot. Voor rietvogels zijn vooral de buffers rond de kreken en waterlopen belangrijk. Deze beschermen de oevers, waardoor er broedplaatsen ontstaan.

Het Oostendse Krekengebied, een paradijs voor riet- en weidevogels

In het kader van het decreet Natuurbehoud doet de VLM ook aan NATUURINRICHTING. De nadruk bij deze projecten ligt op het optimaal inrichten van gebieden voor het behoud, herstel en ontwikkeling van de natuur. In West-Vlaanderen is zo'n natuurinrichtingsproject ingesteld voor het Oostendse Krekengebied, een gebied van 630 ha dat zich uitstrekt over de gemeenten Oostende, Gistel en Oudenburg en van bijzonder belang is voor weidevogels en rietvogels. Het gebied reikt tot aan de stadsrand van Oostende en is dus een trekpleister voor ieder die op tijd en stond het drukke stadsleven even wil ontvluchten en wil genieten van polders en weilanden, krekens en natuur. Het project werd ingesteld in het voorjaar van 2003, het openbaar onderzoek werd afgesloten op 2 december.

Het Oostendse Krekengebied bestaat uit Oudlandpolders (Zwaanhoek) en Nieuwlandpolders (Keignaartkreek, Zoute kreek). Om strategische redenen werden deze polders in de zestiende eeuw overstroomd, waardoor een krekensysteem ontstond. Het projectgebied heeft vijf deelgebieden: de Zwaanhoek, de Grote Keignaart, het gebied met de Zoutekreek, de Sluiskreek en de Straatkreek, de Kleiputten van Snaaskerke en het bosuitbreidingsgebied.

De Zwaanhoek bestaat hoofdzakelijk uit grasweiden met een uitgesproken micro-

reliëf als gevolg van vroegere uitveningen en door het uitbrikken van klei. Het landschap van de Grote Keignaart en de Zoutekreek is een afwisseling van weiden met microreliëf en akkers die doorsneden worden door de krekens. De putten van Snaaskerke zijn voormalige kleiontginningen.

Natuur voorop

Het krekengebied heeft kansen om een waardevol natuurgebied te worden met een grote variatie aan planten en dieren. Het natuurinrichtingsproject speelt in op deze bijzondere waarden en voert diverse maatregelen uit om de natuur te herstellen en te stimuleren. Een aanpassing van het waterpeil in de Zwaanhoek moet waterminnende vogels en planten aantrekken. Bufferstroken van weiland of hooiland en riet rond de krekens zullen de oevers beschermen tegen meststoffen en zullen op termijn zo aan vogels aantrekkelijke broedplaatsen bieden. Oude afwateringsgreppels worden hersteld.

De greppels zullen daardoor in het voorjaar meer water bevatten en meer weidevogels aantrekken. Er worden ook opgehoogde gronden terug afgegraven. Oude caravans en verlaten stallen worden afgebroken, omdat ze niet thuishoren in het polderlandschap. Enkele luchtleidingen worden

ondergronds gebracht. Er komen ook nieuwe observatietorens in de Zwaanhoek en aan de Zoutekreek van waaruit men de natuur en het landschap kan bekijken. Groenbuffers zijn voorzien om stallen, industrie en woonwijken wat meer aan het zicht te onttrekken.

Groen voor plant, dier en mens

In het bosuitbreidingsgebied is het de bedoeling om een zone van 15 ha op termijn om te vormen tot bos, met hier en daar open plekken met riet, water en graslandjes. De stad Oostende plant elk jaar bomen op een aantal percelen. De Vlaamse overheid helpt bij de aanleg van het stadsrandbos, vooral door een geluidswal, wandelpaden en een fietsverbinding te voorzien. Er komen paden in het bos die onmiddellijk aansluiten op de polder en de fietsverbinding met Zandvoorde wordt hersteld. Aan de rand van Zandvoorde komt er een speelbos, waar kinderen volop kunnen ravotten.

Ruimte voor landbouw en bewoning

Op het gewestplan is het krekengebied al jarenlang als natuurgebied omschreven, maar in de praktijk wordt het nog steeds te intensief gebruikt door landbouwers. Zo wordt in de polders traditioneel een omgekeerd waterpeilregime ingesteld: lagere

'Natuurlijk waterpeil geeft geen extra wateroverlast.'

peilen in de winter en hogere peilen in de zomer. Dit vermindert de kans op overstromingen en het maakt dat landbouwers vroeger in het voorjaar het land kunnen bewerken. De typische polderplanten en de weidevogels zijn echter gebonden aan een meer natuurlijk waterpeil: hogere peilen in de winter (veel regen) en lagere peilen in de zomer (veel verdamping). Het is daarom beter om in de Zwaanhoek een meer natuurlijk waterpeil in te stellen. Het waterpeil zal zo geregeld worden dat er voor de inwoners van de Zwaanhoek genoeg garanties zijn tegen wateroverlast. Doordat de polder in het voorjaar natter zal zijn, zal de groei van de gewassen later op gang komen. De overheid zal het inkomensverlies dat hiermee gepaard gaat, compenseren aan de landbouwers. De overige delen van het natuurinrichtingsgebied, zoals de Keignaart en de Zoutekreek-Sluiskekreek, zijn zeer belangrijk voor de waterhuishouding van de polder. Daar komt geen waterpeilaanpassing.

In verschillende regio's startte de VLM in 2003 projecten op rond kleinschalige en individuele waterzuivering op landbouwbedrijven. Melkveehouders die een bedrijf hebben liggen in een zone waar geen riolering ligt, worden gestimuleerd om zelf hun afvalwater te zuiveren.

V

INRICHTING VRAAGT OOK **waterbeheer**

Bij haar zorg voor de open ruimte krijgt de VLM te maken met verschillende aspecten van het fysisch systeem. Eén van die aspecten is water, een element dat wereldwijd met problemen kampt. Ook Vlaanderen wordt nog steeds geconfronteerd met de problemen van een ontoereikende waterkwaliteit en heeft bijna jaarlijks te maken met overstromingen en wateroverlast. De laatste jaren duiken ook problemen met verontreinigde waterbodems en verdroging op. Hierdoor komen heel wat maatschappelijke belangen in gevaar: scheepvaart, visserij, landbouw, wonen, milieu, recreatie, natuur en landschap, drinkwatervoorziening, industrie en infrastructuur. Het integraal waterbeleid pakt deze problemen aan met aandacht voor alle maatschappelijke functies die het water heeft.

Een zeer nauwe samenwerking tussen alle sectoren die raken aan het waterbeleid, is van groot belang. In verschillende inrichtingsprojecten neemt de VLM maatregelen op het vlak van waterbeheer: waterpeilaanpassingen ten behoeve van natuur of landbouw, kleinschalige en individuele waterzuiveringsinstallaties om de kwaliteit van oppervlaktewater te verbeteren, maatregelen voor natuurvriendelijk beheer van kwelgebieden, aanleg van natuurvriendelijke oevers,...

NATUURBEHEER NA DE WERKEN:

HET ONMISBARE VERVOLG

De maatregelen van natuurinrichting kaderen in een langetermijnvisie, die de natuurwaarde van een gebied wil verhogen. Het beëindigen van de natuurinrichtingswerken is dus niet het einde van de realisatie van deze visie, maar slechts het begin. Een aangepast natuurbeheer van de ingerichte terreinen is noodzakelijk. We trachten steeds de beheerders niet met lege handen achter te laten. Zo veel mogelijk stellen we concrete richtlijnen op voor het beheer achteraf. Deze groeiende zorg voor het beheer na de werken, is ook bij het inzetten van de instrumenten ruilverkaveling en landinrichting in de projectgebieden aanwezig.

In de Oosthoekduinen werd een bosbeheerplan opgesteld dat het toekomstige beheer formuleert in dit gebied waar de actieve werken zijn beëindigd. De Oosthoekduinen bestaan uit duinen, bos en de duinzoom en vormen één van de laatste plaatsen aan de kust waar de duin-polderovergang niet onderbroken wordt door een verharde weg. Deze overgangszone tussen duinen en polders werd erkend als Vlaams Natuurreservaat. In de Oosthoekduinen willen we een halfnatuurlijk landschap tot stand brengen. Een actief natuurbeheer is een noodzakelijke

voorwaarde voor een aantal soorten om zich er te kunnen handhaven. Via beheer, zoals begrazing, worden bepaalde habitats in stand worden gehouden, die anders zouden verdwijnen. De meeste vormen van recreatie moeten er mogelijk blijven, maar niet meer op alle plaatsen binnen het projectgebied. De recreatie wordt dus met andere woorden gekanaliseerd. Om ervoor te zorgen dat duinen, bossen en graslanden ongeschonden blijven en de mens de kans te geven van het gebied te kunnen blijven genieten, zijn er met andere woorden spelregels noodzakelijk.

Mountainbiken in natuurgebied mag niet. Nochtans zijn er genoeg liefhebbers. De gemeente De Panne heeft daarom langs het ruiterpad een mountainbikecircuit aangelegd. Wandelaars kunnen hun steentje bijdragen aan de natuurbescherming door op de paden te blijven.

NATUURINRICHTING IN 2003

Natuurinrichting begint met een **onderzoek naar de haalbaarheid**, dat door de afdeling Natuur van Aminor en de VLM uitgevoerd wordt. Dit onderzoek geeft aan of natuurinrichting in een bepaald gebied al dan niet mogelijk is. Voor twee projecten werd in 2003 het onderzoek naar de haalbaarheid afgerond: Broekgebieden Willebroek - Mechelen en De Blankaart.

Als natuurinrichting haalbaar blijkt, leidt het onderzoek tot een **voorstel** voor de afbakening van het projectgebied en duidt het de overheden aan die verder bij het project betrokken zullen worden. Het is de Vlaamse minister bevoegd voor Leefmilieu, die op grond van een onderbouwd dossier beslist over de instelling van een project. Op basis van het onderzoek naar de haalbaarheid werd in 2003 een nieuw natuurinrichtingsproject Oostends Krekengebied ingesteld in de provincie West-Vlaande-

ren. Op deze manier zijn er eind 2003 in totaal al 20 projecten ingesteld.

De **instelling** van de projecten Osbroek - Gerstjens (provincie Oost-Vlaanderen), Malesbroek en Broekgebieden Willebroek - Mechelen (provincie Antwerpen) en De Blankaart (provincie West-Vlaanderen) wordt voorzien in 2004.

Voor elk natuurinrichtingsproject dat is ingesteld, richt de bevoegde minister een

gebied (West-Vlaanderen) werd in de loop van 2003 een projectrapport opgesteld waarover een openbaar onderzoek is gehouden.

Na het **openbaar onderzoek** worden de maatregelen en modaliteiten door de minister vastgesteld en volgt de uitdieping ervan in een projectuitvoeringsplan.

Voor de projecten Dijlevlei (provincie Vlaams Brabant), West-Vlaamse Scheldemeersen, Molse Nete (provincie Antwerpen), Zwarte Beek (provincie Limburg) en Stopers (provincie Oost-Vlaanderen) wordt de vaststelling van de maatregelen en modaliteiten in de loop van 2004 verwacht.

Voor Merelbeekse Scheldemeersen (provincie Oost-Vlaanderen) en Meetkerkse Moeren (provincie West-Vlaanderen) zijn de maatregelen en modaliteiten vastgesteld door de minister en wordt een projectuitvoeringsplan opgesteld. In de loop van 2004 wordt hierover een openbaar onderzoek verwacht. Ook voor Bergerven (provincie Limburg) wordt in de loop van 2004 een openbaar onderzoek verwacht.

projectcomité en een projectcommissie op. Het projectcomité adviseert de minister over de maatregelen die getroffen moeten worden. Daarnaast is het comité ook belast met de uitvoering van het project. Zes maanden na instelling van het project maken afdeling Natuur en de VLM in overleg met projectcomité en projectcommissie een **projectrapport** op. Hierin komen de nodig geachte maatregelen voor de natuurinrichting aan bod. Voor de projecten Noordduinen en Oostends Kreen-

Voor Uitkerkse Polder (provincie West Vlaanderen) en Buitengoor-Meergoor (provincie Antwerpen) werd het projectuitvoeringsplan afgerond. Hierover werd een openbaar onderzoek gehouden waarna het projectuitvoeringsplan door het comité werd vastgesteld. Ook voor Bourgoyen - Ossemeersen (provincie Oost-Vlaanderen) en Het Vinne (provincie Vlaams-Brabant) werd het projectuitvoeringsplan vastgesteld. De uitvoering van deze vier

projecten (of delen ervan) is gestart in de loop van 2003 of zal worden aangevat in 2004.

NATUURINRICHTING: KNELPUNTEN EN SUCCESFACTOREN UIT DE PRAKTIJK GEBUNDELD

In mei 2003 heeft het Instituut voor Natuurbehoud de opdracht rond het opstellen van een toetsingkader voor natuurontwikkeling afgerond.

In natuurterreinen werden in het recente verleden uiteenlopende natuurontwikkelingsmaatregelen getroffen, gaande van herstel van vroegere biotopen (bijvoorbeeld heideherstel door ontbossen) tot het creëren van biotopen (door bijvoorbeeld afgravingen in akkergebieden). Slechts in weinig projecten werd de ingreep geëvalueerd. Er is met andere woorden weinig inzicht in de aard van de Ausgangssituatie, de uitgevoerde maatregelen en de resultaten. Het toetsingskader bundelt knelpunten en succesfactoren uit de praktijk aan de hand van voorbeelden in Vlaanderen, aangevuld met literatuurgegevens. Deze kennis biedt een ondersteuning bij het uitwerken van doelstellingen en maatregelen in nieuwe natuurinrichtingsprojecten en moet verhinderen dat in de toekomst fouten worden herhaald.

Samen met de monitoring in uitgevoerde natuurinrichtingsprojecten, moeten de resultaten van deze studie toelaten om realistische streefdoelen voorop te stellen en de passende inrichtings- en beheersmaatregelen te voorzien in nieuw in te richten natuurgebieden.

F Fietsroutenetwerk in de maak

Bij de inrichting van de open ruimte trachten we, waar mogelijk, ruimte te maken voor recreatie. In 2003 kwam de realisatie van een recreatief fietsroutenetwerk in het gebied van de Grote Nete op kruissnelheid. Op het terrein werden de eerste werken uitgevoerd. Dit project, dat wordt gefinancierd met 650.000 euro aan Europese subsidies, zorgt voor een netwerk van recreatieve fietspaden op het grondgebied van Balen, Mol, Geel, Meerhout, Lommel, Ham, Leopoldsburg en Hechtel-Eksel. Het nieuwe netwerk verbindt de bestaande netwerken in de provincie Limburg en de Antwerpse Kempen.

in het Grote-Netegebied

Het landinrichtingsproject Grote-Netegebied voorziet in de uitbouw van een aantal veilige, comfortabele en aantrekkelijke fietsroutes. Een eerste deel van de werken is afgerond. Voor een tweede deel werd de stedenbouwkundige vergunning verkregen en een aanbesteding uitgevoerd. Ook voor een derde deel werd een stedenbouwkundige vergunning verkregen en werden de Europese subsidies goedgekeurd. Andere partners voor het project zijn de gemeenten en de provincie Antwerpen. Samen investeren zij bijna 1 miljoen euro. De VLM coördineert de uitvoering.

Verkeersveiligheid als rode draad

De verkeersveiligheid van de fietser als zwakke weggebruiker vormt de rode draad bij de aanleg van het fietsroutenwerk. Nieuwe fietspaden worden aangelegd en bestaande tracés verbeterd. Op sommige locaties wordt tegelijkertijd de rijbaan versmald om overdreven snelheid te ontmoedigen. Liefst tweeëndertig kruispunten worden aangepast om ze verkeersveiliger te maken, zowel voor fietsers als voor het autoverkeer. Voor zeventien van die kruispunten blijft de aanpassing beperkt tot een betere signalisatie voor overstekende fietsers. Elf kruispunten worden heraan-gelegd met een verkeersplateau. Voor vier kruispunten in Balen gaat de ingreep nog een stap verder: daar wordt de as van het kruispunt verplaatst of wordt een midden-

geleider aangelegd. Er gaat extra aandacht naar nieuwe of verbeterde aansluitingen en verbindingen met het jaagpad langs het kanaal Kwaadmechelen - Dessel. Langs dit kanaal, ter hoogte van de Olmensebaan, wordt een rustplaats voor fietsers aangelegd. Naar verwachting zal in de loop van 2005 het hele fietsroutenwerk klaar zijn.

De Keiheuvel

De aanleg van het fietsroutenwerk kadert in het landinrichtingsproject dat de VLM uitvoert in het Grote-Netegebied. In het kader van dit project nemen we ook andere maatregelen ten behoeve van recreatie en verkeersveiligheid. In de gemeente Balen ontsluiten fietspaden het recreatie- en natuurpark Keiheuvel. De bedoeling is het verkeer naar en rondom de Keiheuvel veiliger te laten verlopen. Ook worden de parkeerterreinen opnieuw aangelegd, onder meer om het wildparkeren in de ecologisch waardevolle stuifduinen tegen te gaan. Na de infrastructuurwerken wordt, in een volgende fase van de uitvoering, vooral aandacht besteed aan het herstel van de natuur en het landschap in de omgeving van De Keiheuvel. De VLM liet ook een technisch ontwerp opmaken voor een restruimte op de Keiheuvel met als doel het stuifduinlandschap te herstellen en de recreatie beter te geleiden. In De Most, eigendom van de Stichting Kempens Landschap, voerde de afdeling Natuur van AMINAL natuurherstelmaatregelen uit.

'Kruispunten worden heraan-gelegd.'

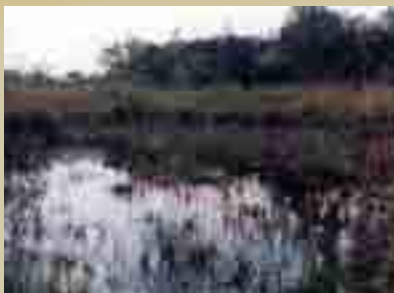
Ook in het kader van het landinrichtingsproject Grote-Netegebied (inrichtingsplan 'Gerheserheide') werd in 2003 een overeenkomst gesloten rond de aankoop van de grote schansvijver die een essentieel onderdeel vormt van het erfgoedproject 'Schans van Gerhees'. Dankzij deze overeenkomst kan in 2004 gestart worden met de opmaak van een technisch ontwerp voor het gehele erfgoedproject. In het gebied Gerheserheide werd tevens een fit-o-meter aangelegd en werd een ruiter- en fietspad definitief opgeleverd.

LICHT OP *groen* VOOR AANKOOP DOMEIN DE MERODE

DE MERODE

Al sinds 2000 voert het Vlaams Gewest gesprekken met de prins de Merode over de aankoop van het domein de Merode, een schitterend Kempens groengebied van ongeveer 1.500 ha dat al jaren met versnippering wordt bedreigd. Versnippering zou het landschap, de leefgebieden van planten en dieren en het aanbod voor wandelaars en fietsers, helemaal uiteenrafelen. In 2003 raakten de onderhandelingen over het domein de Merode in een stroomversnelling, met als resultaat de aankoop van het domein door de VLM begin 2004. Ondertussen ondertekenden alle partners een charter, waarin zij zich engageren om het domein als een geheel voor het nageslacht te bewaren en toegankelijk te maken voor het publiek.

De VLM zal maar tijdelijk het domein in eigendom hebben. Op korte termijn worden afspraken gemaakt over welke partner welk deelgebied overkoopt en wie het beheer voor zijn rekening neemt. Wanneer dat is uitgeklaard, werken de partners samen een plan van aanpak uit om het domein in te richten en te beheren.

Alle partners zijn het erover eens dat het domein toegankelijk moet worden voor het publiek, met respect voor de meest waardevolle natuur. Dat betekent dat er niet van vandaag op morgen, kriskras door het gebied, nieuwe paden zullen komen met wegwijzers op elke hoek. De toegankelijkheid zal op maat worden uitgetekend.

Een eigentijds

plattelandsbeleid

Het Vlaamse platteland is in verandering. Van een in hoofdzaak landbouwgebied naar een gebied waar meerdere functies zoals wonen, werken, recreatie, natuur, bos steeds belangrijker worden. Maar ons platteland dreigt zijn identiteit te verliezen door de verstedelijkingsdruk, de vervlakking en de aantasting van het landschap. Daarom stippelt Vlaanderen een plattelandsbeleid uit dat de ontwikkeling van de landelijke gebieden ondersteunt. Het platteland moet terug een omgeving worden waar het goed is om te werken, te wonen en tot rust te komen.

Het platteland kan leefbaarder worden gemaakt door de dorpskernen te verfraaien en beter openbaar vervoer te voorzien van en naar de dorpen. Landbouwers en andere plattelandsondernemers kunnen de economische betekenis van het platteland bevorderen. Ook recreatieve fietsroutes, wandelpaden en andere toeristische faciliteiten kunnen de troeven van het landelijke gebied versterken en een lokale economische meerwaarde creëren.

De overheid wil dit alles stimuleren en voert een geïntegreerd plattelandsbeleid: een plattelandsbeleid met oog voor de landbouweconomie, het milieu, het landschap en de sociale dimensie.

In 2003 werd het geïntegreerd plattelandsbeleid daadwerkelijk in de steigers gezet, zo blijkt uit dit hoofdstuk. Een beleidsnota geïntegreerd Vlaams plattelandsbeleid is in de maak en het Vlaamse Gewest sloot een bestuursakkoord met de provincies en de gemeenten. De uitvoering op het terrein gaat uit van een doorgedreven overleg tussen de betrokken partijen. De plattelandsfora moeten een intensieve dialoog over het platteland teweeg brengen tussen de verschillende niveaus van het beleid. Maar ook de plattelandsbewoners zelf hebben het recht mee te bepalen hoe hun leef- en werkomgeving er in de toekomst zal uitzien. Het geïntegreerd plattelandsbeleid maakt daarom ook ruimte voor participatie en inbreng van de bewoners zelf.

De VLM is als instelling voor de ontwikkeling van de open ruimte in Vlaanderen nauw betrokken bij al deze ontwikkelingen.

PLATTELANDSBELEID

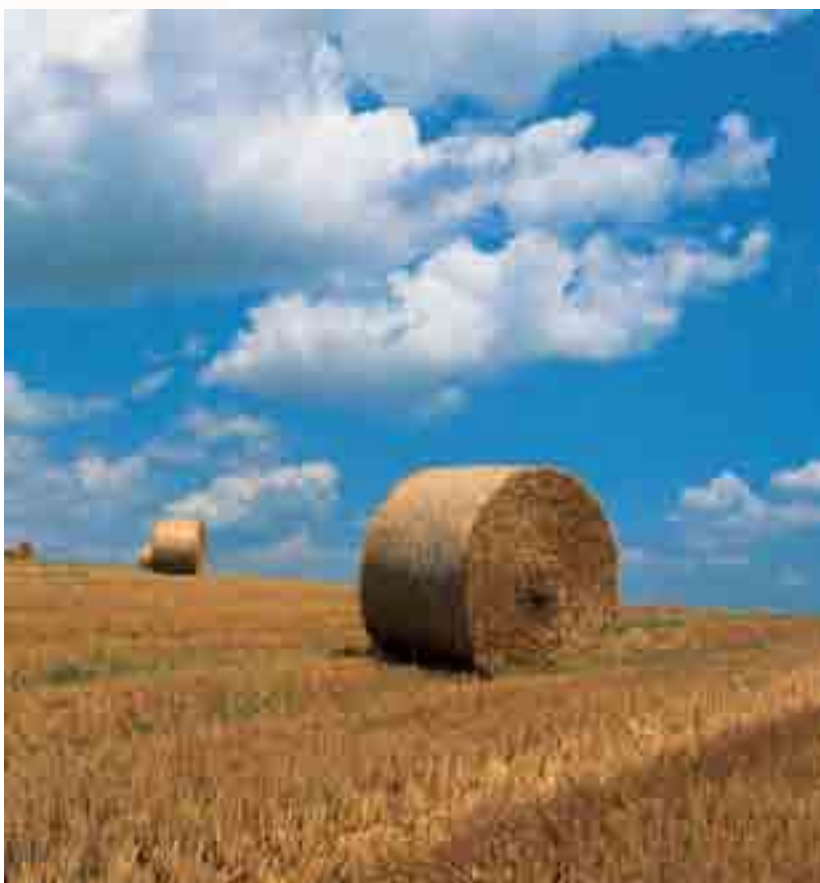

Organisatie van het plattelandsbeleid in Vlaanderen

In 2003 werd de laatste hand gelegd aan een ontwerp van beleidsnota over het geïntegreerd Vlaams plattelandsbeleid. De opmaak van deze beleidsnota kadert in het Strategisch project 'geïntegreerd plattelandsbeleid'. De ontwerpdocumenten werden met het kabinet van de Vlaamse minister van Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingssamenwerking besproken. Het bestuurlijke luik uit deze beleidsnota diende als basis voor het bestuursakkoord over plattelandsbeleid dat tot stand is gekomen tussen het Vlaamse Gewest, de provincies en de gemeenten. Dit bestuursakkoord biedt houvast voor de bestuurlijke organisatie van het Vlaamse plattelandsbeleid.

De uitbouw van toeristische fietsroutes en wandelpaden, de verbetering van het openbaar vervoer, de uitbouw van buitenschoolse kinderopvang, de bescherming van het cultuurpatrimonium, de verfraaiing van dorpskernen en landschappen: het zijn allemaal elementen die het platteland kunnen versterken.

In het najaar heeft de VLM, op verzoek van het kabinet, gesprekken aangeknoopt met de provincies en de gemeenten om het bereikte bestuursakkoord naar de praktijk om te zetten. Het resultaat van deze besprekingen is dat er een 'interbestuurlijk overleg platteland' en een 'denkcel platteland' wordt opgericht. Deze zogenaamde 'plattelandsfora' werden begin 2004 geïnstalleerd. Zij zullen concrete afspraken maken over criteria voor de selectie van projecten en werken aan de afstemming tussen de verschillende bestuursniveaus. De denkcel zal aan de Vlaamse minister beleidsvoorstellen en prioriteiten formuleren, een aantal korte termijn acties voorstellen en op basis van een programma initiatieven uitwerken voor het beleid.

Het **Programma** **Plattelandsontwikkeling** **2000-2006**

In het kader van het Europese plattelandsbeleid maakte Vlaanderen het Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling in Vlaanderen (2000-2006) op. Europa keurde dit document goed in 2000. Sindsdien werd er nog heel wat gesleuteld aan het Programmadocument. In 2003 keurde de Europese Commissie een cruciale wijziging goed, die de VLM samen met de provincies en de partners van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap had voorbereid. Met deze wijziging krijgen de provincies een belangrijke nieuwe rol in het Vlaamse plattelandsbeleid. Verder gaat er voluit aandacht naar de nieuwe uitdagingen op het vlak van wonen en werken, beleving, identiteit, leefbaarheid en gebiedskwaliteiten. Het Programmadocument sluit nu beter aan bij het nieuwe, geïntegreerde plattelandsbeleid dat de Vlaamse regering uitstippelt.

In het kader van de wijziging konden via de provincies plattelandsprojecten worden ingediend. Deze projecten werden voor een kwart gefinancierd met Europese middelen.

Ook Vlaamse en provinciale middelen zorgen voor medefinanciering. De VLM stond in voor de aanvraag van de Europese en de Vlaamse cofinanciering en controleerde ook de financiële stand van zaken van de projecten. Zij voerde ook enkele controles uit op het terrein. In het najaar werden ook de projecten voor het programmajaar 2004 geëvalueerd en voor goedkeuring voorgelegd aan de Vlaamse minister.

*Wijziging aan
Programma-
document voor
Plattelands-
ontwikkeling
geeft provincies
sleutelrol in
plattelands-
beleid'*

Het Programma voor Plattelandsontwikkeling loopt nog tot 2006, maar toch wordt nu al energie gestoken in het uitwerken van een nieuw programmavoorstel. In november 2003 nam ook de VLM deel aan een Conferentie in Salzburg die de Europese Commissie organiseerde in de aanloop naar de volgende programmaperiode 2007-2013.

De VLM heeft zich in 2003 samen met de Stichting Plattelandsbeleid vzw - nu

Netwerk Platteland vzw - als Tijdelijke Vereniging kandidaat gesteld voor de oprichting en uitwerking van een activeringscel en een website in het kader van de netwerkvorming van het communautaire initiatief voor plattelandsontwikkeling Leader+ (zie kaderstukje op volgende bladzijde). De opdracht die aan de tijdelijke vereniging begin 2004 werd toegekend, voorziet dat een activeringscel onder meer de vijf lokale Leader+-gebieden in Vlaanderen ondersteunt, allerlei activiteiten organiseert met deze en andere plattelandsgebieden, het netwerk van plattelandsgebieden 'activeert' en instaat voor informatieverstrekking.

In Vlaanderen zijn vijf Leader+-gebieden goedgekeurd: Pajottenland in Vlaams-Brabant, Brugs Ommeland in West-Vlaanderen, Meetjesland in Oost-Vlaanderen, Midden-Maasland in Limburg en Kempen in Antwerpen.

In 2003 werden 78 plattelandsprojecten goedgekeurd; 74 werden er al uitgevoerd. In 2003 kon dan ook het voorziene Europese budget voor ongeveer 90% worden benut. Voor het programmajaar 2004 lanceerden we eind 2003 ook een tweede oproep, bestemd voor die provincies die nog financiële ruimte hadden.

LEADER +, COMMUNAUTAIR INITIATIEF VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING

Leader+ is een van de initiatieven die door de Europese fondsen worden gefinancierd en moet plattelandsactoren helpen het potentieel van hun plaatselijke regio op langere termijn te ontwikkelen. Het initiatief heeft concreet tot doel om alle lokale actoren op het platteland aan te zetten zelf na te denken over specifieke ontwikkelingsprogramma's voor de eigen regio. Leader+ helpt hen financieel bij het experimenteren met de nieuwe benadering voor een geïntegreerde en duurzame plattelandsontwikkeling. Het Leader+-initiatief kan dus geïnterpreteerd worden als een labo- of experimenteeruimte in aanvulling op de bestaande programma's inzake plattelandsontwikkeling. Bovendien legt het initiatief de nadruk op uitwisseling van de ervaringen tussen plattelandsgebieden onderling. Europa zou immers Europa niet zijn indien het dergelijke netwerkvorming tussen gebieden over de landsgrenzen heen niet zou stimuleren. In Vlaanderen kwamen alle plattelandsgebieden voor projecten in aanmerking. Het project of ontwikkelingsplan moet zijn opgebouwd rond een sterk thema dat specifiek is voor het gebied. Deze thema's moeten draaien rond vier belangrijke prioriteiten:

- het gebruik van nieuwe 'know-how' en van nieuwe technologieën om de producten en diensten van de plattelandsgebieden competitiever te maken;
- de verbetering van de leefkwaliteit in plattelandsgebieden;
- de valorisatie van plaatselijke producten;
- de valorisatie van de natuurlijke en culturele hulpbronnen.

Wisselwerking in Europese projecten

Uitwisselen van kennis en ervaring krijgt veel aandacht in het Europese beleid. De VLM wil hierop inspelen door op het Europese terrein ervaring op te doen en internationale samenwerkingsverbanden aan te gaan. Aansluitend willen we mee innoverende projecten opzetten die met Europese middelen kunnen worden meegefinancierd.

In mei 2003 keurden de Europese instanties het Interreg III B project 'Sustainable Open Space – Celebrate Open Space' (Duurzame Open Ruimten) goed. Dit vervolgtraject op het Interreg II C project dat in 2000 succesvol werd afgerond, is een samenwerkingsverband tussen zeven Noordwest-Europese regio's. De provincie Vlaams-Brabant, de VLM en een aantal andere partners werken mee rond projecten in de groene gordel rond Brussel. Het project loopt tot eind 2005 en wordt voor 50% door Europa gefinancierd. De klemtoon in dit Europese project (26 projecten in de 7 regio's) ligt op aandacht en oplossingen voor de open ruimten onder verstedelijkingsdruk.

In december 2003 werd ook het Interreg III C project 'Participatory Spatial Planning in Europe' in het kader van het Interreg III C programma Westzone goedgekeurd. Dit project heeft als doel de kennis over nieuwe methoden om burgers te betrekken

bij ruimtelijke planning, te ontwikkelen en te verspreiden. Universiteiten, andere wetenschappelijke instellingen en enkele overheidsdiensten uit België, Nederland, Polen, Spanje en Portugal werken samen in dit project. In Vlaanderen is de VLM de trekker. Het proefgebied voor de Vlaamse casestudie is het ruilverkavelingsgebied Zondereigen, waar een aantal concrete

'Innoverende projecten die met Europese middelen worden meegefinancierd'

inrichtingsvoorstellen in een participatief proces aan de burgers worden voorgelegd.

In 2003 hebben we ook de Vlaamse deelname aan drie andere Europese projectvoorstellen in het kader van Interreg voorbereid: de projecten 'Lifescape', 'PULSE' ('peri-urban landscape scenes in Europe') en 'Farmers for Nature'. Deze voorstellen zullen we in 2004 indienen.

Het 5B Phasing-Out programma is een belangrijke financieringsbron voor projecten in het kader van plattelandsbeleid. In de Westhoek is het beleidsplan 'Oorlog en Vrede in de Westhoek' met succes in uitvoering. De meeste realisaties situeren zich op het raakvlak tussen zorg en ontsluiting van het erfgoed enerzijds en cultuurhistorische valorisatie anderzijds. Eén van de blikvangers is de Duitse oorlogssite Bayerwald.

In 2003 hebben we verder overlegd met de provincies, die in het kader van hun provinciaal plattelandsbeleid aansprekpunten voor het plattelandsbeleid hebben aangeduid. De provinciale coördinatoren hebben als taak de samenwerking met het Vlaamse Gewest te bevorderen, het plattelandsbeleid in de provincie voor te bereiden en projecten te stimuleren, begeleiden en evalueren. Jaarlijks kunnen bij de provinciale plattelandsloketten projecten voor plattelandsontwikkeling worden ingediend. In de diverse regio's werken deze projecten als hefboom voor een leefbaar en kwaliteitsvol platteland. De provincies zijn zo onmisbare schakels geworden in het beleid. Het Vlaamse Gewest zette haar steun aan deze provinciale plattelandsloketten verder in 2003.

PLATTELANDS-PROJECTEN IN VLAAMS-BRABANT

De provincie Vlaams-Brabant diende in 2003 een aantal projecten in, waarvan er begin 2004 elf werden goedgekeurd. Het merendeel van deze projecten wil het wonen en samenleven op het platteland in Vlaams-Brabant versterken.

In het Pajottenland en de regio rond Tienen lopen projecten die de kwaliteit van de woningen in de landelijke kernen wil opkrikken. In deze streek zijn er dorpskernen met relatief gezien verouderde en weinig kwaliteitsvolle woningen én kernen waar de plaatselijke bewoners door de stijgende woningprijzen nog moeilijk aan een woning geraken. Deze projecten willen de leef- en woonkwaliteit van de inwoners verhogen, de kwaliteit van het woningbestand verbeteren en een actief woonbeleid voeren.

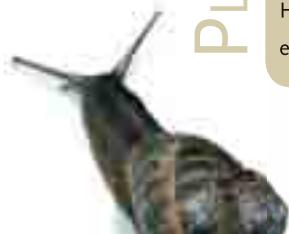
Een gemeenschapslokaal waar lokale verenigingen terecht kunnen en sociaal-culturele activiteiten kunnen plaatsvinden is een belangrijke stimulans voor het gemeenschapsleven in een kleine landelijke kern. Zo'n centrum versterkt de identiteit van het dorp en de sociale bindingen binnen de lokale gemeenschap. In Sint-Pieters-Rode (gemeente Holsbeek), Schaffen (gemeente Diest) en Scherpenheuvel (gemeente Scher-

penheuvel-Zichem) wordt hierin geïnvesteerd. In Scherpenheuvel wordt dit project gekoppeld aan een sociaal tewerkstellingsinitiatief en wil men tegelijk het toeristische aanbod verruimen in de omgeving van het bekende bedevaartsoord, de Basiliek van Scherpenheuvel.

In de gemeente Holsbeek wordt verder nog geïnvesteerd in de herwaardering van de dorpskern van Sint-Pieters-Rode, waarbij vooral de zwakke weggebruiker en ontmoetingsruimten centraal staan, en in de herstelling en inpassing van de historische kerkhofmuur rond het bijna duizend jaar oude kerkje van Kortrijk-Dutsel.

In het Leuvense en Tiense starten projecten die de natuur en het landschap op het platteland versterken. In de regio Leuven worden bewoners via een haagplantactie aangespoord om hagen, houtkanten, boomgaarden en bomenrijen aan te planten. De breuklijnen tussen open ruimte en bebouwde kernen worden zo minder scherp en het landschap loopt via een netwerk van 'groene vingers' verder tussen de gebouwen van de kernen. In de buurt van Tienen worden schaduwbomen aangeplant in de weilanden. In Landen en in Holsbeek ten slotte wordt de recreatieve ontsluiting van de gemeente aangepakt door onder meer de herwaardering van het voetwegennet.

PLATTELANDSPROJECTEN

L

Ruimte voor **verbrede** landbouw

Verbrede landbouw biedt voor een aantal landbouwbedrijven de meest duurzame oplossing. De Vlaamse overheid heeft een uitgebreide reeks instrumenten ontwikkeld om op deze trend in te spelen en zo de economische leefbaarheid van de land- en tuinbouw te verhogen. Als inrichtings-expert stimuleert de VLM landbouwers met plannen in de richting van verbrede landbouw. De maatregelen die we inzetten om verbrede landbouw te stimuleren, zijn bruikbaar voor zes types landbouw: biolandbouw, landschaps- en natuurbeheer, hoevertoerisme, onthaalboerderijen, thuisverwerking en verkoop en energieproductie op een landbouwbedrijf.

*'Landbouw-
studie
uitgebreid met
luik verbrede
landbouw'*

De nieuwe methodiek hebben we in 2003 toegepast in een deel van het landinrichtingsproject Brugse Veldzone, op het grondgebied van de gemeente Beernem.

Voor elk project wordt er een landbouwstudie uitgevoerd, die we hebben uitgebreid met een luik verbrede landbouw. Uit de vergelijking van potenties en interesses bleek bijvoorbeeld dat er veel kansen zijn voor biologische landbouw: de interesse van de plaatselijke landbouwers

is groot én er zijn in het gebied voldoende grote aaneengesloten landbouwpercelen. De studie stelt dan ook voor om grotere huiskavels te voorzien en percelen te groeperen, groenzones aan te leggen en de landbouwers te informeren. In gebieden

met kansen en interesse voor thuisverwerking of hoevertoerisme legt de studie andere accenten: een betere aansluiting op nutsvoorzieningen, erfbeplanting om de bedrijven aantrekkelijker te maken, goede toegangswegen.

Nieuwe types bedrijven hebben nieuwe noden. In ruilverkavelingen blijkt het bijvoorbeeld moeilijk om kavels te ruilen met biologische bedrijven: zij hebben biologische percelen nodig. Bedrijven die aan hoevertoerisme doen, hebben dan weer behoefte aan een groter, mooi ingekleed erf.

In veel gevallen is een combinatie van verbrede activiteiten voor een landbouwbedrijf de meest duurzame oplossing. Het gaat dan bijvoorbeeld om een bedrijf met hoevertoerisme waar ook aan erfbeplanting gedaan wordt of om een biobedrijf met thuisverkoop dat een beheerovereenkomst voor agrarisch natuurbeheer heeft afgesloten.

Landbouwers

beheren de natuur

LANDBOUWERS

Sinds 2000 kunnen landbouwers in Vlaanderen beheerovereenkomsten sluiten die kaderen in het Europese landbouw- en milieubeleid. In ruil voor het uitvoeren van een aantal maatregelen en het naleven van bepaalde voorwaarden krijgen de beheerders jaarlijks een vergoeding. Zo kunnen de landbouwers zelf voor een beter milieu zorgen en bijdragen tot een fraaier platteland in Vlaanderen.

Dit hoofdstuk schetst de ontwikkelingen op het vlak van beheerovereenkomsten in 2003.

Landbouwers kunnen voor het eerst een beheerovereenkomst sluiten voor het behoud en het instandhouden van waardevolle graslanden. Het afgelopen jaar hebben we onze werking op het vlak van beheerovereenkomsten geanalyseerd en zijn ook de werkzaamheden aan een e-loket voortgezet. We hebben voorts een protocol gesloten met het nieuwe Vlaamse betaalorgaan, dat een aantal taken naar de VLM delegeert. Een aantal bijkomende gemeenten geeft bovenop de beheervergoeding nog een supplement. Met hen sloten we in 2003 een protocol.

Beheerovereenkomsten als agrarisch natuurbeheer

Beheerovereenkomsten hebben een plaats binnen het natuur-, milieu- en landschapsbeleid. Ze vullen het aankoopbeleid in Vlaanderen aan. Waar in gebieden met hoogwaardige natuur terreinen worden aangekocht om door gepast beheer een betere natuurkwaliteit te verkrijgen, zijn beheerovereenkomsten eerder een instrument om overal in Vlaanderen de basiskwaliteit van natuur en landschap te behouden of te verhogen. Beheerovereenkomsten situeren zich in hoofdzaak buiten de gebieden waar Vlaanderen een verwervingsbeleid voert. Op die manier verbetert de kwaliteit van het buitengebied ook buiten de verwervingsgebieden. Zo is bijvoorbeeld

'Beheerovereenkomsten waarderen de open ruimte op buiten de gebieden met waardevolle natuur.'

het bufferen van beken en rivieren tegen bestrijdingsmiddelen door het aanleggen van perceelsranden altijd goed voor het milieu. Door beheerovereenkomsten komen landbouwers eveneens met een zachte vorm van natuur- en landschapsbeheer in aanraking: zo wordt duidelijk dat bepaalde vormen van natuur- en landschapszorg perfect inpasbaar zijn in een hedendaags, rendabel landbouwbedrijf.

6 P's MOETEN GUNSTIG KLIMAAT CREËREN VOOR BEHEEROVEREENKOMSTEN

De cel beheerovereenkomsten analyseerde in 2003 haar werking en kwam tot de vaststelling dat de interesse van landbouwers om een beheerovereenkomst te sluiten, afhangt van verschillende factoren (6 P's): het product, de prijs, de promotie, de plaats, de planologische zekerheid en de algemene perceptie.

Het aangeboden **product** moet een positief effect hebben op de natuur, het milieu en/of het landschap en moet ook inpasbaar zijn in de bedrijfsvoering van de landbouwer die een contract sluit. Tegenover de maatregelen en voorwaarden moet een correcte prijs staan die het inkomensverlies en de meerkosten dekt. We streven dan ook naar een meer flexibele wetgeving waarbij we via een maatregelgerichte aanpak beter maatwerk kunnen leveren. In 2003 herberekende de cel beheerovereenkomsten de vergoedingen (**prijs**) en legde deze voor om door de Europese Commissie te worden goedgekeurd.

De **promotie** dient bedrijfsgericht en duidelijk te zijn en de beheerovereenkomst moet op de juiste **plaats** op het bedrijf kunnen ingezet worden. De VLM werkt aan een e-loket om de veelheid aan beheerovereenkomsten die de diverse overheden aanbieden te integreren, zodat alle relevante informatie vlot en overzichtelijk terug te vinden is. Het e-loket zal zowel algemene informatie

als informatie op maat bevatten. Op het terrein kiezen we voor een aanpak waarbij op bedrijfsniveau en in nauw overleg met de landbouwer wordt gekeken welke beheerpakketten waar nuttig zijn. Indien de landbouwer dit wenst, organiseren we ook bedrijfsbegeleiding.

Planologische zekerheid voor landbouwers die een beheerovereenkomst sluiten, is niet beperkt tot zekerheid op planvormings- of bestemmingsniveau, maar heeft ook betrekking op bemesting. Sommige landbouwers vrezen immers dat hun inspanningen voor de natuur zullen resulteren in een strengere bemestingsnorm, wat uiteraard niet de bedoeling is.

Ten slotte is de algemene **perceptie** van natuur- en landschap door landbouwers cruciaal voor het succes van het instrument. Landbouwers beheren immers het overgrote deel van het Vlaamse landschap en leveren zo voor de maatschappij een onmisbaar product, de open ruimte.

Met al deze factoren moeten we tegelijkertijd rekening houden om een optimaal klimaat te creëren voor het sluiten van beheerovereenkomsten en te zorgen voor een goede natuurkwaliteit, een gezond milieu en een aantrekkelijk landschap.

instrument voor

Landbouwers hebben planologische zekerheid nodig om te kunnen kiezen voor een beheerovereenkomst. Deze zekerheid is niet beperkt tot de bestemming van de grond, maar heeft ook te maken met bemesting. Sommige landbouwers vrezen immers dat hun inspanningen voor de natuur zullen resulteren in een strengere bemestingsnorm, wat uiteraard niet de bedoeling is.

Welke pakketten de beste zijn voor een bedrijf, hangt af van het landschap, van de aanwezigheid van waterlopen, van de soortensamenstelling en de vochtigheidsgraad van de graslanden, van de bedrijfsvoering, enzovoort. De VLM adviseert landbouwers en maakt samen met de landbouwer een bedrijfsplan op maat van het bedrijf.

WAT ZIJN BEHEEROVEREENKOMSTEN?

Een beheerovereenkomst is een contract voor vijf jaar waarbij de landbouwer - in ruil voor het vrijwillig uitvoeren van een aantal maatregelen en het naleven van enkele voorwaarden - jaarlijks een vergoeding krijgt. De beheermaatregelen staan opgesomd in een beheerpakket. De landbouwers kunnen kiezen uit een aantal pakketten voor:

- het zorgen voor kleine landschapselementen door heggen, houtkanten en poelen aan te leggen of te onderhouden (6 pakketten kleine landschapselementen);
- het verbeteren van de milieu- en natuurkwaliteit van waterlopen, wegbermen, KLE's en holle wegen door het aanleggen van perceelsranden (6 pakketten perceelsrandenbeheer);
- het beschermen van weidevogels door uitstel van maai- of weidedatum of door het plaatsen van nestbeschermers (3 pakketten weidevogelbeheer);
- het behouden van de natuurwaarde op graslandpercelen (1 pakket natuur);
- het verbeteren van de waterkwaliteit door het verminderen van de bemesting (1 pakket water).

Op 10 oktober 2003 keurde de Vlaamse Regering een nieuw besluit voor het sluiten van beheerovereenkomsten goed. Met dit besluit zullen landbouwers de mogelijkheid krijgen om voor het eerst beheerpakketten te sluiten voor het behoud en het instandhouden van waardevolle graslanden.

Resultaten van

4

Sinds 2000 stapten ongeveer 4.000 landbouwers in het systeem van beheerovereenkomsten. Ongeveer een kwart daarvan sloot een overeenkomst voor meer dan één beheerpakket, bijvoorbeeld een pakket voor het onderhoud van een heg en één voor de aanleg van een perceelsrand langs een waterloop. Vooral de beheerpakketten voor kleine landschapselementen en perceelsranden kennen een duidelijk toenemend succes, zoals bijgaande tabel aantoon. Ook de beheerovereenkomsten water zijn zeer succesvol, waardoor de kwetsbare gebieden voor water in Vlaanderen beter beschermd worden. Dit komt de waterkwaliteit ten goede.

Cumulatieve areaal voor de verschillende beheerdoelstellingen

	2000	2001	2002	2003
aanleg en onderhoud van poelen (m ²)	2011	11.93	30.356	62.613
aanleg en onderhoud van heggen (m)	13.917	48.999	119.219	160.538
aanleg en onderhoud van houtkanten (are)	1.463	3.251	5.039	7.066
perceelsranden (ha)	31	80	193	293
weidevogelbeheer (ha)	167	236	425	499
binnen kwetsbaar gebied water (ha)	13.702	22.014	24.247	25.324
binnen kwetsbaar gebied natuur (ha)	1.237	1.448	1.557	1.724

Na vier jaar beheerovereenkomsten onderhouden landbouwers 160 km heg, 70 ha houtkant en 6,2 ha poel in Vlaanderen. Naast het registreren van deze aantallen, willen we ook de kwaliteit van de resulta-

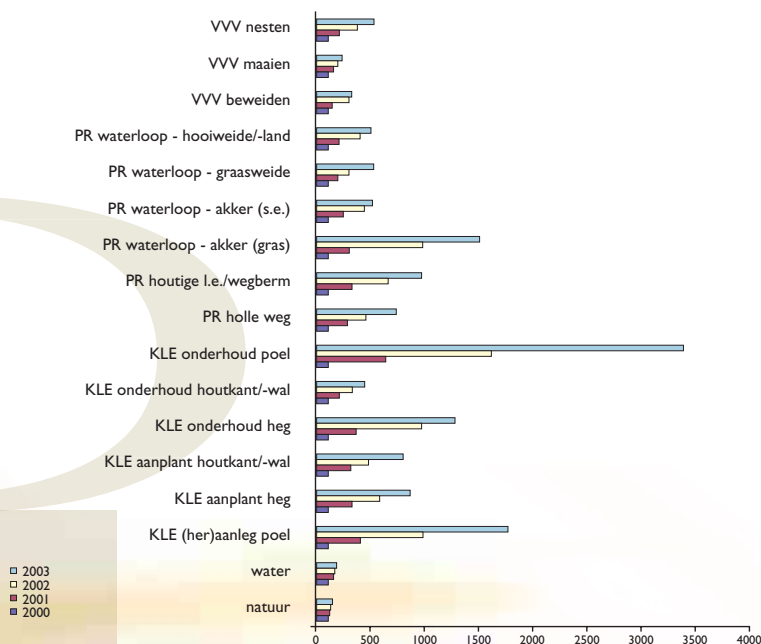

jaar beheerovereenkomsten

ten meten. Daarom schreven we in 2003 een TWOL-studie uit om een methodiek te ontwikkelen voor de monitoring van de beheerovereenkomsten. Deze studie zal in 2004 uitgevoerd worden en zal leiden tot een gedegen instrument om de kwalitatieve resultaten van de beheerovereenkomsten te meten.

De relatieve evolutie per beheerpakket is weergegeven in bijgaande Figuur. Uit deze grafiek is af te leiden dat vooral de beheerpakketten voor poelen en houtige kleine landschapselementen een toenemend succes kennen. Ook de pakketten voor perceelsranden op akkers langs waterlopen waarbij gras ingezaaid wordt, kennen een groeiend succes. Door het grote startsucces van de beheerovereenkomsten water, kennen zij een relatief kleine groei. Ze blijven wel veruit het grootste deel van de vergoedingen uitmaken.

Niet elke aanvraag leidt automatisch tot een definitief contract. De VLM trekt, voor de beheerovereenkomsten water, natuur en weidevogelbeheer, steeds na of de percelen van de landbouwer wel in de juiste bestemming of beheergebied liggen. Voor de beheerovereenkomsten weidevogelbeheer, perceelsrandenbeheer en zorg voor kleine landschapselementen trekt AMINAL steeds na of het nuttig is om op die plaats dat type beheerovereenkomst te sluiten. Zo zal bijvoorbeeld het aanplanten van een houtkant in een open kouter een ongunstig advies krijgen. Bijgaande tabel geeft weer wat de verhouding tussen de aangevraagde overeenkomsten en het definitieve aantal gesloten overeenkomsten is.

Overzicht van het totale aantal aangevraagde en goedgekeurde details

(= heg, houtkant, poel, perceel weidevogelbeheer, gebied waarop stalen worden genomen,...)

jaar	Aantal aangevraagde details	Gesloten contracten	percentage
2000	17978	13675	76
2001	13014	9041	69
2002	4491	3181	71
2003	2797	2072	74

De Vlaamse landbouwers onderhouden anno 2003 via een beheerovereenkomst 160 km heg, 70 ha houtkant en 6,2 ha poel.

Afspraken met betrokken overheden

Op 19 mei 2003 sloot de VLM een protocol met het nieuwe Vlaams betaalorgaan, een afdeling van de administratie landbouwproductiebeheer (ALP, voorheen gekend als het ministerie van landbouw). Dit protocol regelt de delegatie van een aantal taken aan de VLM. Deze taken zijn het beheer van dossiers, het uitvoeren van controles en het voorbereiden en autoriseren van betalingen. Het protocol bevat een volledig overzicht van alle Europese reglementering waaraan moet voldaan worden. We hebben de vertaling van deze reglementering neergeschreven in een uitgebreid vademecum. Dit vademecum is een bundeling van alle afspraken, procedures en richtsnoeren die gelden binnen de cel beheerovereenkomsten. Het betreft onder meer afspraken over de verwerking van aanvragen voor beheerovereenkomsten, het sluiten van contracten, het vragen van adviezen en de controle op de beheerovereenkomsten. Ook zijn er heel wat gestandaardiseerde procedures voor bijvoorbeeld het verrichten van de betalingen, steeds volgens door de betrokken besturen gevalideerde nota's. Ten slotte werkt de cel beheerovereenkomsten ook met richtsnoeren voor onder andere de I.T.-beveiliging. Het vademecum is bedoeld zowel voor intern gebruik binnen de VLM, als voor extern gebruik door het Vlaams betaalorgaan, auditoren enzovoort.

Het nieuwe Vlaams betaalorgaan zorgde ervoor dat alle beheerdiensten met dezelfde sleutels werken voor de identificatie van landbouwers. Dit zorgt ervoor dat kruiscontroles veel vlotter kunnen gebeuren. Alle beheerdiensten, waaronder de VLM, koppelen nu aan elke beheerder het juiste producentennummer of niet-producentennummer.

Daarnaast hebben we eind 2003 met 24 gemeenten een protocol gesloten voor het toekennen van supplementen. Die gemeenten kennen een supplement toe bovenop de vergoeding toegerekend door het Vlaamse Gewest. Het supplement bedraagt maximaal 30 % van de toegekende beheervergoeding. Hierdoor krijgen landbouwers een hogere vergoeding in gebieden die de gemeente of provincie belangrijk vindt.

*'In 2003
gesloten protocol
met Vlaams
betaalorgaan
delegeert taken
naar de VLM'*

Nieuwe beheerpakketten in 2003

In het Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling schrijft het Vlaams Gewest alles wat ze doet in Vlaanderen voor plattelandsontwikkeling neer. In 2003 bereidde de VLM twee nieuwe besluiten voor die de bestaande regelgeving voor de beheerovereenkomsten weidevogelbeheer, perceelsrandenbeheer en zorg voor kleine landschapselementen verbeteren. Er komen ook nog zes nieuwe pakketten botanisch beheer en twee nieuwe pakketten weidevogelbeheer bij. Samen met de 15 bestaande pakketten zullen de landbouwers in de loop van 2004 de keuze krijgen uit 25 beheerspakketten.

De Europese Commissie gaf de toestemming om zes beheerpakketten rond erosiebestrijding uit te werken. De cel beheerovereenkomsten zorgt er samen met afdeling Land van AMINAL voor dat deze pakketten zo spoedig mogelijk in Vlaamse wetgeving worden opgenomen, zodat maatregelen die landbouwers

nemen tegen erosiebestrijding snel kunnen ondersteund worden.

De VLM vroeg in 2003 ook de toestemming aan de Europese Commissie om een beheerovereenkomst voor hamsterbescherming voor te bereiden. De cel beheerovereenkomsten werkte hiervoor een voorstel uit samen met afdeling Natuur en Natuurpunt. Of deze pakketten verder in regelgeving mogen omgezet worden, zal in de loop van 2004 duidelijk worden.

Om tot een gestandaardiseerde en gezamenlijke communicatie te komen werkten we in 2003 verder aan de bouw van een e-loket. De haalbaarheidsstudie is afgerond; in 2004 zal de bouw van het loket starten.

De aanleg van grasbufferstroken maakt deel uit van de reeks beheerpakketten rond erosiebestrijding waarvan de verankering in Vlaamse wetgeving in de loop van 2004 verwacht wordt. Andere pakketten zijn aanleg van grasgangen, aanleg en onderhoud van een dam met erosiepoel, niet-kerende bodembewerking, directe inzaai (niet-ploegen) en het behoud van strategisch gelegen grasland.

Door de bomen het bos

Momenteel hebben landbouwers de keuze uit een hele reeks pakketten in het kader van de natuur- en mestwetgeving. Bovendien bieden ook andere overheden beheerpakketten aan. Een duidelijke communicatie over deze veelheid aan producten is dan ook onmisbaar. Het afgelopen jaar bereidde de VLM een e-loket voor beheerovereenkomsten voor. De bedoeling van dit loket is alle informatie over beheerovereenkomsten te bundelen en toegankelijk te maken voor de gebruiker. De bouw van het loket zal in de loop van 2004 starten.

Samen met de provincie West-Vlaanderen verspreiden we in 2003 de infokrant Horizon, een initiatief dat ondertussen werd overgenomen door de provincie Oost-Vlaanderen. In deze publicaties verschijnen per regio concrete en heldere artikels over landschap, milieu en natuur op het landbouwbedrijf.

De infokrant Horizon brengt getuigenissen over landschap, milieu en natuur op het landbouwbedrijf.

zien: een toegankelijk e-loket

Landelijke inrichting, een

kwestie van samenwerking en participatie

PARTICIPATIE

Samenwerking en betrokkenheid zijn cruciaal bij elk ruimtelijk inrichtingsproces. Zowel bij de voorbereiding als bij de uitvoering van een inrichtingsproject zijn heel wat personen, besturen, diensten, commissies en comités betrokken, elk met eigen bevoegdheden, rechten en plichten. Steeds gaat het er immers om belangrijke keuzes te maken in verband met de open ruimte, keuzes die een afweging vragen van uiteenlopende belangen en aanspraken. De VLM kan en wil deze keuzes niet alleen maken. Maximaal overleg met haar overheidspartners, met de plaatselijke landbouw, de natuursector, verenigingen en de burger is noodzakelijk om te komen tot onderbouwde en realistische scenario's.

Daarom investeert de VLM in een 'open overleg cultuur', onderlinge samenwerking - tussen de verschillende niveaus van het beleid - en betrokkenheid - van de gebruikers van de open ruimte. Bij het opmaken van inrichtingsplannen, pleiten we voor een participatieve aanpak: geen eenzijdige voorlichting, maar betrokkenheid van de gebruikers bij open ruimte en bewustwording.

Planprocessen en projectvoering komen op een interactieve manier tot stand, waarbij het beleid randvoorwaarden kan stellen en haar kennis en ervaring kan overdragen. Burgers en betrokken actoren kunnen kennis opdoen én ideeën en inzichten inbrengen.

Dit hoofdstuk beschrijft aan de hand van enkele voorbeelden hoe we deze dialoog in de praktijk tot stand brachten in 2003.

Samen-werken aan natuurinrichting

In de zomer van 2003 gaven medewerkers van de VLM in het gemeentehuis van Sint-Martens-Latem toelichting bij de werken die van start gingen in het natuurinrichtingsproject Latemse Meersen. Dit natuurinrichtingsproject was het eerste in de provincie Oost-Vlaanderen dat in uitvoering ging. Alle inwoners van Sint-Martens-Latem en Drongen (Baarle) kregen een informatiekraan in de bus die hen op de hoogte brengt van wat er in hun omgeving stond en staat te gebeuren.

Wie doet wat?

Op 28 juni 1999 stelde de bevoegde Vlaamse minister het natuurinrichtingsproject Latemse Meersen officieel in. Vervolgens werd een projectrapport opgemaakt - met hierin de grote lijnen van het project - dat in het voorjaar van 2000 in openbaar onderzoek ging. In februari 2001 legde toenmalig minister Vera Dua de 'maatregelen en modaliteiten' - wie doet wat - vast. Hierna werd een eerste projectuitvoeringsplan opgemaakt met de technische uitwerking van de diverse maatregelen.

Op 15 april 2003 werd de bouwvergunning hiervoor verkregen. Het was enkel wachten op een drogere ondergrond en het einde van het broedseizoen om te starten met de uitvoering. De aannemer voerde de werken uit in de nazomer van 2003.

Elzenbos

De eerste reeks van werken werd uitgevoerd op gronden die in eigendom zijn van de gemeente Sint-Martens-Latem, Natuurpunt, de Vlaamse Milieumaatschappij of van eigenaars die al toelating gaven voor de uitvoering van bepaalde werken op hun eigendom.

De terreinen in de Brakelmeersen krijgen hun halfopen en vochtig karakter terug. Groepjes van bomen en struiken werden hiervoor geroid. Tussen de uitgegraven visvijver en het rietmoeras werd de opgehoogde grond afgegraven om een meer natuurlijke en geleidelijke overgang te creëren.

Naast stromend water is ook stilstaand water belangrijk voor het gebied. Een aantal bestaande poelen wordt dan ook geruimd, bijkomende poelen worden gegraven.

'Overleg met natuursector, eigenaars en gebruikers'

Er kwamen ook heel wat nieuwe aanplantingen: haag met meidoorn en haagbeuk en streekeigen houtkant met zwarte els. Een populierenbos ruimt plaats voor een elzenbos. Het bestaande wandelpad wordt verbeterd, maar de toegang tot het gebied blijft beperkt.

Samen inrichten

Het instrument 'natuurinrichting' maakt deel uit van het vernieuwde natuurbeleid

van de Vlaamse regering. De basisgedachte is dat de natuur in Vlaanderen niet verder mag verdwijnen. Bij natuurinrichting werken verschillende instanties samen. De afdeling Natuur van AMINAL en de VLM leveren het voorbereidende werk. Sinds de instelling van het natuurinrichtingsproject Latemse Meersen werden een projectcomité en een projectcommissie opgericht, die de uitvoering van het natuurinrichtingsproject begeleiden. Ook de gemeente Sint-Martens-Latem en de steden Deinze en Gent zijn belangrijke partners waarmee regelmatig wordt overlegd en die eveneens in het projectcomité zijn vertegenwoordigd. In de commissie zetelen ook vertegenwoor-

digers van de belangrijkste milieuverenigingen en afgevaardigden van de eigenaars en de gebruikers.

Informatie in de werfkeet

Een eerste informatiekraan werd verdeeld bij de start van het natuurinrichtingsproject in 2000. Een nieuwe informatiekraan geeft ook een antwoord op een aantal vragen die in de loop van de voorbije

in de **Latemse Meersen**

openbare onderzoeken meerdere keren werden gesteld (zie kaderstukje op de volgende bladzijde). Ook de andere overheidsinitiatieven in de gemeente worden kort overlopen en dat zijn er heel wat. De krant werd gedrukt op 6.500 exemplaren en verspreid onder alle inwoners van Sint-Martens-Latem en Drongen. Zolang de werken duurden, kon iedereen ook elke vrijdagvoormiddag terecht in de werkkeet.

Het natuurinrichtingsproject Latemse Meersen is gesitueerd binnen het grotere landinrichtingsproject Leie en Schelde. Voor het volledige landinrichtingsgebied (ca. 23.000 ha) werd een richtplan opgemaakt dat door de Vlaamse regering in 1998 werd goedgekeurd. Dit plan bevat algemene opties voor de inrichting van het gebied, ook voor de Latemse Meersen. Dit gebeurt nu hier met het instrument 'natuurinrichting'.

VRAAG EN ANTWOORD

De informatiekrant van het natuurinrichtingsproject Latemse Meersen gaf antwoord op veel gestelde vragen tijdens de openbare onderzoeken. Enkele voorbeelden.

Zal het natuurinrichtingsproject het 'zone-eigen' maken van de zonevreemde woningen niet bemoeilijken?

Het natuurinrichtingsproject neemt geen initiatief omtrent de zonevreemde woningen, omdat dit niet tot haar bevoegdheden behoort. Het project zal dus in de bewoonde zones geen invloed uitoefenen op ruimtelijke ordeningsinstrumenten zoals het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.

Op het visieplan van het natuurinrichtingsproject werden alle percelen met vergunde gebouwen en goedgekeurde verkavelingen grijs ingekleurd, wat betekent 'geen projectvisie'.

Zullen de aanplantingen in het kader van landschappelijke integratie onze open zichten wegnemen?

De voorgestelde aanplantingen zijn erop gericht de visuele verstoring door bebouwing vanuit het binnengebied te beperken. Zo wordt de wandelaar die zich midden in het natuurgebied bevindt, minder geconfronteerd met de bebouwing aan de rand. Het is niet de bedoeling om bewoonde percelen te gaan ommuren met groenschermen, maar wel om het landschap

in een soort van 'coulissen' uit te werken. Er gaat dus bijna niets van open zichten verloren voor de bewoners.

Waarom worden nog extra poelen en moerassen aangelegd? Is dat niet gevaarlijk (toename van insecten, spelende kinderen, ...)?

Open water met voldoende lichtinval en een ecologisch interessante structuur is momenteel sterk teruggedrongen in de Latemse meersen. Deze biotopen zijn van groot belang voor een gezond vallei-ecosysteem. Heel veel watergebonden planten en dieren zijn in Vlaanderen bedreigd en de Latemse meersen is één van de weinige gebieden waar dergelijke organismen

Komen er in het openbaar onderzoek geen bezwaren, dan voert de VLM haar voornemens uit zoals gepland. Zijn er bezwaren, dan worden die ernstig onderzocht. Als de adviesorganen oordelen dat een bezwaar gegrond is, dan zal de aanpassing die een inwoner, bedrijf of vereniging vraagt, deel gaan uitmaken van de uiteindelijke plannen.

nog redelijke overlevingskansen hebben. De poelen en moerassen uit het natuurinrichtingsproject zijn steeds verder van de bewoning verwijderd dan reeds bestaande waters, zodat een toename van insecten in de woonomgeving niet voelbaar wordt. Bovendien worden insecten opgegeten door andere dieren die in een gezond waterecosysteem leven. Doordat de nieuwe poelen en moerassen aangelegd worden op plaatsen die ontoegankelijk zijn voor het publiek, vormen ze ook geen gevaar voor de kinderen.

De actualisatie van het instrument landinrichting werd in 2003 grondig voorbereid.

LANDINRICHTING NIEUWE STIJL: SNEL EN FLEXIBEL

In 2003 werd veel energie gestoken in het voorbereiden van een nieuw besluit landinrichting. Vereenvoudiging, participatie en flexibiliteit zijn de sleutelwoorden van de nieuwe aanpak die het ontwerpbesluit vastlegt. Aan het ontwerpbesluit, zoals het vandaag voorligt, ging een hele voorbereiding vooraf. Een voorstel voor landinrichting vernieuwde stijl ligt op de tafel van de leefmilieuminister. Wanneer dit ontwerpbesluit erdoor komt, zal de procedure voor landinrichting er veel eenvoudiger uitzien. Als we een nieuw project op de rails zetten, is het voortaan de bedoeling de bestaande visies te bundelen en hierop verder te bouwen. De nieuwe procedure zal er als volgt uitzien.

De minister bevoegd voor het leefmilieu duidt een gebied aan dat in aanmerking komt en geeft aan de VLM de opdracht voor dit gebied een planprogramma op te maken. Het planprogramma bestaat uit één of meerdere inrichtingsprojecten landinrichting. Het planprogramma wordt na advies van de Commissie voor Landinrichting goedgekeurd door de Vlaamse regering. Voor elke inrichtingsproject landinrichting wordt een planbegeleidingsgroep opgericht. Elk project wordt uitgewerkt in één of meerdere inrichtingsplannen die worden opgemaakt onder begeleiding van deze planbegeleidingsgroep. De gemeente(n) en provincie(s) geven hun advies bij het inrichtingsplan aan de planbegeleidings-

groep, die het inrichtingsplan al dan niet aanpast. Daarnaast kan de gemeente het inrichtingsplan ter inzage leggen op het gemeentehuis. Iedereen kan dan opmerkingen en bezwaren meedelen aan de gemeente; deze worden dan opgenomen in het advies van de gemeenteraad. Na advies van de Commissie voor Landinrichting wordt het inrichtingsplan aan de minister overgemaakt, die het al dan niet goedkeurt.

De nieuwe methodiek werd al getoetst aan de hand van een drietal projecten, waarvan het Brabants Plateau er één is.

Infomarkt over

B

R

Brabants Plateau

Voor het landinrichtingsproject Brabants Plateau is het jaar 2003 gestart met een uitgebreid communicatiemoment. In februari hebben we in Duisburg een druk bijgewoonde 'infomarkt' georganiseerd. Hier werden de resultaten van de verschillende afgeronde thematische studies voorgesteld aan de verschillende partners: administraties, gemeenten, verenigingen,... Het projectgebied heeft een oppervlakte van 23.000 ha en telt ongeveer 130.000 bewoners. Het gebied ligt ten oosten van het Brussels Gewest, tussen de N2 (Brussel-Leuven) en de Dijlevallei, ten zuiden van Leuven.

Studieresultaten voorgesteld

De afgelopen jaren werden tal van studies uitgevoerd over het Brabants Plateau. Deze voorbereidende onderzoeken gingen over verschillende thema's die een rol spelen in de open ruimte van het gebied: landbouw, hydrologie, ecologie, bosbouw, leefbaarheid en mobiliteit. Specifiek voor de druivenstreek Overijse-Hoeilaart was er een studie over de serreproblematiek. Het informatie-moment in Duisburg had als doel de resultaten van al deze studies voor te stellen aan de betrokkenen ter plaatse. Deze resultaten zullen immers de bouwstenen vormen voor een maatregelenpakket in een volgende fase, wanneer het landinrichtingsproject wordt goedgekeurd.

*'Plan-
programma met
strategische
projecten'*

Het Brabants plateau is een zacht golvend gebied, dat door talrijke rivieren wordt ingesneden. Er komen ten oosten van de Dijle ook twee grote boscomplexen (Heverleebos en Meerdaalwoud) en voorts grote akkerlanden.

Na deze terugkoppeling en na overleg met de verschillende administraties hebben we, op vraag van de Vlaamse minister van Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingssamenwerking, een planprogramma opgesteld. Hierin worden een aantal strategische projecten voorgesteld die beantwoorden aan de visie voor het gebied en die tegemoetkomen aan de prioriteiten en wensen van de verschillende administraties. De bedoeling is uiteraard om een aantal belangrijke knelpunten in het projectgebied op te lossen. Het planprogramma is voorgesteld aan de administraties en aan de Commissie voor Landinrichting.

Link met Europees project

Er werd ook actief deelgenomen aan het Europese project 'Sustainable Open Space - Celebrate Open Space', dat zich toespitst op de Groene Gordel rond Brussel. De provincie Vlaams-Brabant is de trekker van dit project. Op de 'Kick Off' Meeting van 12 november verzorgde de VLM een werkgroep met als thema 'Lijnen in het landschap'. De deelnemers kregen - via de voorstelling van een analyse - zicht op de impact van de aanleg van een snelle openbare verkeerslijn ('Light rail') op het landschap.

INTERACTIEVE PLANPROCESSEN IN INRICHTINGSPROJECT LEIE EN SCHELDE

In het kader van het inrichtingsproject Leie en Schelde zijn in 2003 voor verschillende projecten de plannen verder uitgewerkt en/of zijn werken op het terrein gerealiseerd. Hierbij ging bijzondere aandacht uit naar de samenwerking met partners en de communicatie met belanghebbenden.

Bij de opmaak van een geactualiseerd inrichtingsplan voor Heurne werden zowel de bewoners als de belangengroepen intens bij het overleg betrokken. Vooruitlopend op de geplande grondverwingen in het inrichtingsplan Oude Kale werden voor de belanghebbenden zitdagen gehouden en toelichting verstrekt.

Het ontwerp van het landschapspark Groene Velden werd op een interactieve manier getoetst bij de buurtbewoners. Naar aanleiding van de inhoudiging van de informatiepanelen

van het inrichtingsplan Lozer werd een informatiefolder uitgegeven. De opmaak van het ontwerp van het eerste deel van het inrichtingsplan Gaverse Scheldemeersen werd op de voet gevolgd door een gemeentelijke begeleidingscommissie met onder meer vertegenwoordigers van de landbouw, de natuur en culturele organisaties. De maatregelen van het inrich-

tingsplan Meilegem-Zingem, die in 2003 grotendeels gerealiseerd zijn, werden in het najaar 2003 ruim gecommuniceerd naar de bevolking. Door middel van een tekenwedstrijd werden ook de onderwijsinstellingen bij het gebeuren betrokken.

Belangrijk bij de realisatie van een project is niet alleen de goede samenwerking tussen administraties en besturen maar ook het draagvlak voor een project bij de lokale bevolking. Van bij de start van het inrichtingsproject Meilegem-Zingem werd de bevolking via een informatiekrant op de hoogte gebracht. Bij de afronding van het project werden alle bewoners uitgenodigd op een slotmanifestatie om hun eigen streek te herontdekken en er in de toekomst blijvend van te genieten. Voor geïnteresseerden werd er ook een naslagwerkje opgemaakt waarin de diverse realisaties worden toegelicht.

VLM 'partner' voor het Parkbos Gent

De VLM brengt haar expertise in op vraag van haar partners en op maat van de noden van een gebied of project. In het Gentse werken we bijvoorbeeld mee aan de inrichting van het Parkbos, een project dat onder impuls van de afdeling Bos en Groen van Aminor van start ging. Op vraag van deze administratie gaat de VLM mee op zoek naar duurzame oplossingen voor de gebruikers van de open ruimte.

Groen in Gent?

Gent is een bruisende stad, maar recreatief (wandel)groen is er moeilijk te vinden. Om de leefbaarheid en de woonkwaliteit op termijn te garanderen, komen er recreatieve groengebieden rond de stadskern.

Het Parkbos ten zuiden van Gent, tussen Zwijnaarde, Sint-Denijs-Westrem en De Pinte, wordt een groene oase van rust aan de rand van de stad voor iedereen: wandelaars, fietsers, natuurliefhebbers, spelende kinderen,... Het wordt een afwisselend groen landschap van 1.200 hectare, met minstens 300 hectare nieuw toegankelijk bos.

Lokaal draagvlak

Bij de start van het Parkbos-project ging de afdeling Bos en Groen in eerste instantie op zoek naar lokale partners. Dit was nodig om ter plaatse voldoende draagvlak voor de onderneming te creëren. Het provinciebestuur Oost-Vlaanderen bleek

snel bereid om als partner in het project te stappen. De ervaring van de provincie met gebiedsgerichte processen en haar kennis van het terrein bieden een duidelijke meerwaarde. Bos en Groen sloeg vervolgens de handen in elkaar met de Vereniging voor Bos in Vlaanderen. Door hun jarenlange strijd voor bosbehoud, bosuitbreiding en multifunctioneel bosgebruik was deze partner uitstekend geplaatst om draagvlakken te ontwikkelen.

'Afdeling Bos en Groen trok lokale partners aan'

Geïntegreerde gebiedsstudies maakten de initiatiefnemers al snel duidelijk dat ze geen aaneensluitend stadsbos konden inplanten. Het Gentse Parkbos moet een gemengd landschap worden, waar zachte recreatie hand in hand gaat met aandacht voor het landschap en natuurwaarden. Verder moet er ook ruimte blijven voor duurzame landbouw, cultuur, wonen en werken.

VLM brengt kennis in

De VLM ondersteunde AROHM bij de opmaak van het ontwerp Ruimtelijk Uitvoeringsplan (RUP) van de groenpool Parkbos en bij het uitschrijven van de voorschriften voor de bestemming agrarisch gebied. We maakten ook een gedetailleerde studie van de glastuinbouwbedrijven gevestigd in het gebied. Omdat herlocalisatie financieel niet haalbaar bleek, werden voor deze bedrijven specifieke voorschriften voorzien in het RUP. Voor het deelgebied

Scheldeveld maakte de VLM een ontwerp inrichtingsplan, in nauwe samenwerking met de afdeling Bos en Groen en de afdeling Monumenten en Landschappen. Dit inrichtingsplan omvat concrete maatregelen voor de realisatie van bos en voor landschapsherstel. Het plan voorziet ook een uitbreiding van de recreatieve infrastructuur in het gebied.

Landbouw verdwijnt niet

In een volgende fase bleek al gauw de nood aan duurzame oplossingen voor de gebruikers van de gronden in de streek. De VLM bleek hierbij een geschikte partner: ze beschikt immers over de nodige instrumenten, zoals ruilverkaveling en grondenbank, om de landbouwers die grond afstaan voor bos, te compenseren. In 2003 werd de overeenkomst grondenbank gefinaliseerd op initiatief van de afdeling Bos en Groen. De overeenkomst wordt begin 2004 ter ondertekening voorgelegd aan minister Sannen. Een belangrijke taak voor de VLM was de landbouwers te informeren en hen ervan te overtuigen dat het geenszins de bedoeling was dat zij uit het landschap zouden verdwijnen.

Het Parkbosforum

Om overleg en inspraak te stimuleren, richtte Bossanova, de projectgroep achter het Parkbos, een forum op. Hier kan iedereen zijn opmerkingen en suggesties kwijt over de inrichting van het Parkbos. Bossanova benadert de betrokkenen, zoals

de landbouwers, ook zelf. Bij het opmaken van de inrichtingsplannen houdt de groep zoveel mogelijk rekening met de feedback van de betrokkenen. De voorbije drie jaar organiseerde Bossanova infovergaderingen en workshops. Er is ook een informatieve website over het Parkbos (www.parkbos.be) en een halfjaarlijks magazine. Via een Life-project krijgt Bossanova Europese steun om te werken aan draagvlakontwikkeling voor groenprojecten.

VLM EN PROJECTGROEP BOSSANOVA KOMEN TOT SYNERGIE

Bossanova is een groep van overheidspartners en andere organisaties die zich inzet voor de realisatie van het Parkbos. De huidige partners zijn de afdeling Bos & Groen, de Provincie Oost-Vlaanderen en de Vereniging voor Bos in Vlaanderen. Bossanova houdt nauw contact met de gemeentebesturen van Gent, De Pinte en Sint-Martens-Latem, en ontving tot oktober 2002 financiële steun in het kader van het Europese Life-project. De Vereniging voor Bos in Vlaanderen (VBV) verzorgt het secretariaat van Bossanova. De VBV staat ook in voor de communicatie over de voortgang van het project en voor de mogelijkheid tot inspraak in de concrete uitwerking van de plannen. De afdeling Bos en Groen is de trekker voor de realisatie van het Parkbos. De VLM brengt haar expertise in als partner in het project.

In Scheldevelde komt een wel heel bijzondere dreevenstructuur voor: zeven dreeven komen er samen in een stervormig kruispunt. Deze dreeven zijn vroeger aangelegd om het bos – dat hier toen nog aanwezig was – te ontsluiten. De nieuwe groenpool komt niet helemaal vol met bomen te staan. Het opzet is het open landschap met z'n kastelen en kasteelparken, bewoning en landbouw te verrijken met bossen en mooie fiets- en wandelpaden.

Naar een bedrijfzone voor glastuinbouw in Mechelen

De glastuinbouwbedrijven worden de laatste jaren sterk bedreigd door knelpunten op het vlak van ruimtelijke ordening. De overheid probeert de schaarse open ruimtes in Vlaanderen te handhaven. Op andere plaatsen is de open ruimte aangetaast, en zijn de eigendommen vaak zo versnipperd dat er nauwelijks voldoende grote percelen te vinden zijn. Als die percelen er al zijn, dan stuiten tuinders vaak op de omwonenden, die een grote glazen constructie in hun achtertuin meestal niet zien zitten. De administratie Land- en Tuinbouw (ALT) heeft, in overleg met de sector, een actieplan voor de glastuinbouw opgemaakt. Ze heeft aan de VLM gevraagd het initiatief te nemen voor een bedrijfzone in de regio Mechelen.

Begin 2003 bracht toenmalig minister voor Leefmilieu en Landbouw, Vera Dua, het actieplan glastuinbouw op de agenda van de Vlaamse regering. Daarmee werd meteen het startschot gegeven voor een aantal acties. Het plan handelt niet alleen over het economische belang van de sector. Er zijn ook heel wat elementen van milieutechnische aard. De sector heeft de laatste jaren immers belangrijke inspanningen gedaan om de milieudruk te verlagen. Dat gebeurde onder meer door een daling van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Maar de Vlaamse tuinbouw heeft ook milieukundige troeven. Ons klimaat is bijvoorbeeld goed geschikt om aan biologische bestrijding te doen, Vlaanderen is een dichtbevolkt gebied met veel consumenten op korte afstand, enzovoort.

'Bedreigde glastuinbouw uit het slop'

ALT heeft aan de VLM gevraagd om hierin initiatief te nemen, vanuit haar ervaring met het inrichten van (landbouw)gebieden. In de loop van 2003 startte de VLM de eerste verkennende gesprekken. Op basis van het Provinciaal Structuurplan van Antwerpen werd een zoekzone afgebakend. Hiervoor werden de gemeenten in deze zone, de diensten voor ruimtelijke planning, de veiling, de landbouwwerkgroepen ruim geconsulteerd. In het najaar van 2003 wordt een overleggroep van tuinders opgericht. Op die manier werden zij van bij het begin nauw betrokken bij het initiatief.

Snelle actie

Om zo vlug mogelijk over te gaan tot actie, maakt de VLM zoveel mogelijk gebruik van bestaande plannen en gegevens. Het verwerven van gronden voor de realisatie van het project is één van de volgende stappen. Het is nog niet uitgemaakt op welke manier dit zal gebeuren. Er moet ook werk gemaakt worden van de inrichtingsprincipes waaraan het gebied moet voldoen en de criteria om eventuele kandidaat-tuinders in aanmerking te nemen. Al deze acties zijn gepland voor 2004.

Overleggroep tuinders

Eén van de concrete acties is het oprichten van een bedrijfzone voor glastuinbouw. De bedoeling is een terrein in te richten voor maximum vijf tot tien bedrijven. De percelen moeten bouwrijp aangeboden worden aan een beperkt aantal tuinders. Hiervoor moeten een aantal gemeenschappelijke voorzieningen, bijvoorbeeld aardgas, aangelegd worden.

LANDBOUWSTUDIE IN GENTSE KANAALZONE

Het ROM-project 'Gentse Kanaalzone' werd in 1993 opgestart op initiatief van de provincie Oost-Vlaanderen, met als doelstelling het beleid in dit maritiem-industrieel belangrijk gebied beter af te stemmen. Via een planningsproces - met een aantal onderzoeken - is men gekomen tot een voorstel van strategisch plan, dat momenteel voor discussie en advies wordt voorgelegd aan de verschillende politieke fora: gemeente- en provincieraden, de Vlaamse regering, maar ook aan de lokale bevolking. De bijdrage van de VLM aan het project ROM Gentse Kanaalzone concentreerde zich in 2003 hoofdzakelijk op de landbouwstudie in opdracht van het provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

De bedoeling van de studie is de perspectieven voor landbouwbedrijven in de Gentse Kanaalzone te onderzoeken. In de maanden mei tot augustus organiseerde de VLM een uitgebreide enquêtering van alle betrokken landbouwers en tuinders. Er was een grote respons: 148 van de 172 land- en tuinders die uitgenodigd werden, werkten mee. Op basis van deze gegevens en mestbankgegevens hebben we een rapportage opgemaakt.

In de begeleidingsgroep van het ROM-project werkten we ook mee aan het uittekenen van de visie voor de koppelingsgebieden Desteldonk-Noord en Desteldonk-Zuid. Op basis van deze visie werden in teamverband concepten en maatregelen voor de inrichting uitgewerkt.

Koppelingsgebieden zoals Desteldonk-Noord en Desteldonk-Zuid dienen als overgang tussen haven- en woongebied.

In de zeehaven of in de onmiddellijke rand ervan liggen enkele landbouwbedrijven en woninggroepen die als onleefbaar worden beschouwd en zullen onteigend worden.

Naar een duurzaam evenwicht de Mestbank

tussen milieu en landbouw:

De Mestbank werd opgericht om het probleem van de mestoverschotten in Vlaanderen op te lossen. Deze organisatie moet uitvoering geven aan het mestbeleid, de aanpak van de mestproblematiek coördineren, de controle en het toezicht op de mestwetgeving organiseren, de nitraat- en de fosfaatproductie in Vlaanderen onder controle houden en het verantwoorde gebruik van mest stimuleren.

Het uiteindelijke doel van de Mestbank is het leefmilieu te beschermen tegen de verontreiniging door nutriënten. Om tot een duurzaam evenwicht tussen landbouw en milieu te komen, is het logisch dat de Mestbank is ondergebracht bij de VLM, die als beleidsinstantie zorg draagt voor de open ruimte.

De Mestbank meet en registreert, controleert en houdt toezicht. Zij int ook de heffingen en heeft taken in het kader van de mestverwerkingsplicht. Ten slotte besteedt de Mestbank veel aandacht aan wetenschappelijk onderzoek en investeert ze in een positieve dialoog met de sector. Dit hoofdstuk geeft een verslag van de activiteiten van de Mestbank in 2003.

DE MESTBANK

Metten is ...

Het belangrijkste doel van het Mestdecreet is de mestoverschotten waarmee Vlaanderen kampt, terug te dringen. Meten en registreren zijn uitermate belangrijk om hierbij tot een succesvolle aanpak te komen. De Mestbank registreert de gegevens die de landbouwers aangeven om de mestoverschotten en de nutriëntgehalten te bepalen, maar ook om de heffingen te berekenen die de landbouwers moeten betalen. Zij registreert ook hoeveel mest er vervoerd wordt. Alle gegevens worden opgeslagen in een databank.

De perceelsregistratie hervormd

In het Mestdecreet is de aangifteplicht opgenomen. Met uitzondering van de kleinste, moet ieder land- of tuinbouwbedrijf in Vlaanderen jaarlijks een aangifte te doen. De jaarlijkse aangifte bestaat uit twee delen:

- de registratie van de cultuurgronden met het teeltplan tijdens het productiejaar;
- de aangifte van de gemiddelde veebezetting, het gebruik van chemische meststoffen en de mestopslag tegen 15 maart van het aanslagjaar (het jaar volgend op het productiejaar).

Om de jaarlijkse aangifte van het teeltplan uit te voeren, heeft de Mestbank de perceelsregistratie opgezet.

De perceelsregistratie 2003 startte einde mei en verliep voor het eerst volgens een nieuwe procedure (zie kaderstukje). Voortaan kan de landbouwer voor de perceelsregistratie vertrekken vanuit de praktijk. Zo zal de gemeentegrens een gebruikspeceel niet meer administratief in twee splitsen.

Niet-productieve gedeelten worden op gepaste wijze verrekend. Samen met het registreren van najaars- en winterteelten moet dit leiden tot een optimalere bepaling van individuele bemestingsnormen.

In het najaar van 2003 werden per perceel de bemestingsnormen geldig voor productiejaar 2004 meegedeeld aan de landbouwers. Daarbij werd ook een registratieformulier meegestuurd dat door landbouwers, die na de hoofdteelt een najaars- of wintergewas hebben ingezaaid, kan worden ingevuld en teruggestuurd. Dit bijkomende formulier zal belangrijk zijn voor de aanvragen van verhoogde bemesting en aanvragen voor derogatie voor 2004.

Omdat uit de aangifte van het teeltplan rechten voortvloeien - mestafzet, mogelijkheid tot beheerovereenkomsten en zo verder - is het belangrijk dat de landbouwers de nodige aandacht besteden aan de aangifte. Het niet naleven van de aangifteplicht kan aanleiding geven tot een administratieve geldboete.

Elk aangifteplichtig bedrijf moet alle percelen en bedrijfsgebouwen aanduiden op cartografisch materiaal. De uitwerking ervan is opgestart in 1996 en sinds 1998 beheert de Mestbank een gebiedsdekkende laag voor Vlaanderen van gebruikspecelen.

weten

NIEUWE REGISTRATIEPROCEDURE

De perceelsregistratie verliep in 2003 voor het eerst via een nieuw stramien. Algemeen komt het erop neer dat per perceel alle gewassen, dus zowel hoofdgewassen als najaars- of wintergewassen, kunnen aangegeven worden. Op die manier wordt de perceelsregistratie continu in de tijd opgevolgd en is ze dus niet langer enkel toegespitst op de hoofdteelt. Voor de meeste percelen zal het er in de praktijk op neerkomen dat maximaal twee gewassen per kalenderjaar moeten gemeld worden.

We voerden in 2003 ook de nieuwe definitie 'gebruiksperceel' in: een stuk cultuurgrond dat als één geheel wordt uitgebaat door de landbouwer, waarbij naast de teelt eveneens rekening gehouden is met niet-productieve gedeelten zoals houtkanten, poelen, schuilhokken, ... én met fysieke begrenzingen, zoals waterlopen en wegen. De landbouwer moet bij de perceelsregistratie geen rekening meer houden met grenzen van landbouwstreek, gemeente of kwetsbaar gebied. Deze nieuwe definitie brengt een belangrijke vereenvoudiging van de perceelsregistratie met zich mee.

De nieuwe procedure maakt het voor de Mestbank eenvoudiger om de afgeleide rechten en plichten te bepalen, zoals beheerovereenkomsten, verhoogde bemesting, derogatie,... De vernieuwde perceelsregistratie is als dusdanig ook gebruiksvriendelijker voor andere administraties.

Van de 'grensboerenregeling' met Nederland die veehouders toelaat hun bedrijfseigen gronden gelegen in het andere land te bemesten met bedrijfseigen mest, maakten 340 Vlaamse veehouders en 185 Nederlandse veehouders gebruik.

Mestverhandelingen: belang van grensoverschrijdende transporten

De Mestbank registreerde in 2003 16.000 burenenregelingen, 161.500 mestafzetdocumenten en 16.000 overbrengingen in het kader van de EVOA-reglementering (Europese Verordening voor de Overbrenging van Afvalstoffen). Het aantal burenenregelingen steeg ten opzichte van 2002 met ongeveer 2.500. Het aantal mestafzetdocumenten is echter licht gedaald ten opzichte van 2002 met 3.500. Het aantal EVOA-documenten is nagenoeg constant gebleven.

Beperkingen ten gevolge van vogelpest

Met het uitbreken van de vogelpest in 2003 werd het transport van dierlijke mest en andere meststoffen in de maanden april, mei en juni aan sterk beperkende maatregelen onderworpen. Zo werd bij acht producenten het bedrijf geruimd en werd de pluimveemest opgehaald en ver-

werkt bij Indaver NV voor een hoeveelheid van 17.500 kg P₂O₅.

Vervoer binnen Vlaanderen

Binnen Vlaanderen werd 32 miljoen kg P₂O₅ naar derden afgezet. Van deze hoeveelheid werd ongeveer 16 % via de burenenregeling afgezet. De meeste gemelde transporten gaan rechtstreeks van de producent naar de gebruiker. Het betreft hier 76 % van de binnen Vlaanderen vervoerde P₂O₅. De andere 24 % gaan naar exploitanten van een verzamelpunt of een be/verwerkingseenheid.

Mestexport en -import

De Mestbank noteerde een landsgrensoverschrijdende en gewestgrensoverschrijdende export van 7,1 miljoen kg P₂O₅. De invoer bedroeg ongeveer 1,2 miljoen kg P₂O₅. Er was dus een grensoverschrijdende uitvoer van netto 5,9 miljoen kg P₂O₅.

De afzetmogelijkheden in Vlaanderen voor dierlijke mest worden kleiner en bovendien verplicht de verwerkingsplicht bepaalde bedrijven om hun mest te verwerken. De grensoverschrijdende transporten worden dus steeds belangrijker. Deze geven immers de mate weer waarin door de sector inspanningen worden geleverd om de dierlijke mest en de eindproducten van de mestverwerking effectief af te zetten buiten het Vlaamse Gewest.

De export naar Frankrijk bestaat enerzijds uit zuivere dierlijke mest en anderzijds uit bewerkte dierlijke mest met een product-erkenning afgeleverd door de Franse autoriteiten. Frankrijk blijft de belangrijkste bestemming bij de export, namelijk 5,19 miljoen kg of 73 % van de geëxporteerde P₂O₅ gaat naar Frankrijk. De export naar Nederland komt op de tweede plaats na Frankrijk met 1,53 miljoen kg of 22% van de geëxporteerde P₂O₅.

Daarnaast zijn er een aantal nieuwe afzetmarkten met een voorlopig beperkte hoeveelheid afzet. De afzet naar Duitsland verviervoudigde wel t.o.v. 2002 naar een hoeveelheid van 237.000 kg P₂O₅. Er was ook nog afzet naar Ivoorkust, Cyprus, Denemarken, Ghana, Ierland, Marokko en Taiwan voor een totale hoeveelheid van 82.000 kg P₂O₅.

MESTGEGEVENS OPVRAGEN VIA INTERNET: MIL EN MTIL

MIL is de internettoepassing van de Mestbank die land- en tuinbouwers toelaat een aantal Mestbankgegevens over hun bedrijf via het internet te raadplegen. Sinds oktober 2003 kunnen de gegevens van verschillende inrichtingen, zoals de dierlijke mestproductie en de verschillende mesttransporten on-line geraadpleegd worden. Ook de toegekende nutriëntenhante wordt getoond.

In het najaar van 2003 werd MIL aan de vakpers en aan het grote publiek voorgesteld. Dit had tot gevolg dat 1.430 nieuwe gebruikers een toegangscode aanvroegen. Het totale aantal gebruikers van MIL kwam hierbij eind 2003 op 1.992 te liggen.

Het succes van MIL sluit aan bij het veelvuldige gebruik van de toepassing MTIL, het Mest Transport Internet Loket, voor de automatische melding van de mesttransporten door de erkende mestvoerders. Deze toepassing werd ook in 2003 verder gebruikt: het aantal gebruikers is opgelopen tot 587 erkende mestvoerders. Meer en meer stellen we vast dat de mestvoerders voor het melden van de transporten volledig overschakelden op het internetsysteem en de klassieke papieren methode links laten liggen. 85 % van alle meldingen - in totaal zijn er dit ongeveer 135.000 - gebeurde via het internetloket. Het programma blijkt gedurende het ganse jaar zeer stabiel en doorstond de piekbelasting in het voorjaar van 2003 zonder probleem. In 2003 werd het programma verder aangepast en verfijnd.

Producenten krijgen via MIL een duidelijk overzicht van de verschillende mesttransportdocumenten, zodat ze steeds kunnen opvolgen welk volume mest ze al ontvangen en aangeboden hebben. Daarnaast zijn ook de gegevens over de dieren en de daaruit voortvloeiende dierlijke mestproductie te raadplegen, niet enkel voor het lopende productiejaar, maar ook over het voorbije jaar. Bovendien wordt voor het lopende productiejaar een prognose gemaakt. Onderaan elk scherm wordt ook de toegekende nutriëntenhante weergegeven. Op die manier kan de landbouwer de productie van het lopende jaar toetsen aan de toegekende nutriëntenhante en zijn bedrijfsvoering bijsturen indien nodig.

DE HEFFINGEN IN 2003

- Het aantal heffingsplichtigen daalde van 22.816 in 2002 tot 21.842 (waarvan 121 ggob's - dit zijn bedrijven met zetel buiten het Vlaamse Gewest, maar met gronden in Vlaanderen) in 2003. Het totaalbedrag van de gevorderde basisheffing bedroeg 3.580.243,52 EUR (waarvan 9.375,28 EUR lastens de ggob's), tegenover 3.690.794,42 EUR in 2002.
- De invoerheffing voor aanslagjaar 2001 werd opgelegd voor een bedrag van 397.228,83 EUR aan 23 invoerders na afloop van een onderzoek door de Europese Commissie wegens vermeende onverenigbaarheid met de Europese regelgeving inzake het vrije verkeer van goederen.
- Deze superheffing - opgelegd aan bedrijven die hun verplichting om mest te verwerken (of te exporteren buiten het Vlaams Gewest) niet hebben nageleefd - werd in 2003 opgelegd voor aanslagjaar 2002 (verwerking in 2001). In totaal werd aan 478 bedrijven een heffing opgelegd voor een totaalbedrag van 2.307.022,55 EUR. Van dit bedrag stond per 31/12/2003 nog 1.996.813,45 EUR open, omdat vele bedrijven uitstel van betaling kregen totdat hun bezwaarschrift was behandeld. 361 bedrijven dienden een bezwaarschrift in.

Aan elk bedrijf dat meer produceert dan zijn nutriëntenhante ('mestquotum') wordt nog een andere superheffing opgelegd. Deze superheffing zal voor het eerst in 2004 worden opgelegd.

De reële dierlijke productie in 2002

In 2003 werden ook de gegevens over de dieren en de dierlijke mestproductie in 2002 verwerkt (aanslagjaar 2003). De reële dierlijke productie 2002 bedraagt 66 miljoen kg P₂O₅ en 173 miljoen kg N. Rekening houdende met de wettelijk toegelaten emissies van 15% voor N wordt een mestaanbod bekomen van 147 miljoen kg N in Vlaanderen. Door een verlaging van het gehalte aan nutriënten in het veevoeder, kon er opnieuw een flinke verlaging wor-

den geboekt in de nutriëntenuitstoot. De productie daalde ten opzichte van de wettelijk forfaitaire uitscheidingscijfers met 12,6 miljoen kg P₂O₅ (16 %) en 7 miljoen kg N (4 %).

Het aantal varkens en pluimvee daalde met ongeveer 2,5 %. Het aantal runderen daalde met bijna 4 %. Vooral mestvee jonger dan twee jaar daalde, met ongeveer één zevende ten opzichte van 2001. Bijgaande tabel geeft de vergelijking van de dieren aantallen en de dierlijke productie

tussen de productie jaren 2001 en 2002.

De afbouw van de veestapel vanaf 1999 en het gebruik van nutriëntarme voeders hebben geleid tot een aanzienlijke 'aanpak aan de bron' van het mestprobleem. De dierlijke productie daalde van 85 miljoen kg P₂O₅ tot 66 miljoen kg P₂O₅ of een daling van 22 %. De N uitscheiding daalde van 205 miljoen kg N naar 173 miljoen kg N of een daling van 16 %.

Vergelijking dierlijke productie 2001 en 2002 in Vlaanderen

Diergroep	2001			2002			evolutie 2002 t.o.v. 2001		
	aantal dieren	kg N	kg P ₂ O ₅	aantal dieren	kg N	kg P ₂ O ₅	aantal dieren	kg N	kg P ₂ O ₅
rundvee	1.465.227	88.996.639	28.903.830	1.411.802	86.308.741	28.067.575	-3,6%	-3,0%	-2,9%
varkens	6.304.095	67.187.958	29.243.703	6.157.201	64.067.729	27.648.913	-2,3%	-4,6%	-5,5%
pluimvee	32.020.537	19.979.091	9.356.660	31.285.394	19.535.477	8.993.929	-2,3%	-2,2%	-3,9%
overige	171.966	2.824.959	1.240.728	168.988	2.809.485	1.227.353		-0,5%	-1,1%
totaal		178.988.647	68.744.921		172.721.432	65.937.770		-3,5%	-4,1%

Controleren en toezicht houden

De Mestbank staat in voor de controle van de mestbalansen die niet in evenwicht zijn. Naast deze basiscontroles, het behandelen van klachten en het uitvoeren van parketopdrachten (kantschrijften) hebben we in 2003 het accent gelegd op het toezicht op de cultuurgronden, de beheerovereenkomsten water en natuur en de burenregelingen. Daarnaast heeft de cel controle nog vaststellingen op het terrein gedaan, waarbij vooral de mesttransporten geïnspecteerd werden en ook een aantal meststalen werden genomen.

Meer controleacties in 2003

In totaal voerden we in 2003 2.811 controleacties uit. Naar aanleiding van deze acties werden er 801 processen-verbaal (PV) en 2.357 inspectieverslagen (IV) opgesteld. In vergelijking met 2002 zijn er de helft meer controleacties uitgevoerd. Er werden ook meer PV's en IV's opgesteld. De bovenste tabel geeft de uitgevoerde controles voor 2003 weer.

Inbreuk op de aangifteplicht is de belangrijkste vastgestelde overtreding. Samen

met de inbreuken tegen de vervoersreglementeringen, de overbemesting en de niet-bewezen mestafzet vormen deze inbreuken 70 % van de overtredingen. Tegenover 2001 stellen we een toename vast van 3 % van overtredingen op niet-bewezen mestafzet en een stijging van 6 % op het vlak van overbemesting. De verplichtingen in verband met de verschillende registers werden beter nageleefd (daling met 5%).

Overzicht van de uitgevoerde controleacties in 2003

	Aantal inspecties	Totaal IV's	Totaal PV's	aanleiding controle						
				Mest on balans	interne vraag	klacht	kantschrift parket	Samenwerking andere diensten	specifieke acties	Ad Hoc
CD-Brussel (W-BRA)	135	92	43	13	10	7	9	0	73	23
Diest (LIMB/O-BRA)	456	289	167	28	38	25	50	0	199	116
Herentals (Antw)	402	276	126	14	8	13	66	14	248	39
Gent (O-VL)	741	623	118	58	31	48	13	0	511	80
Brugge (W-VL)	1.077	730	347	88	111	43	55	61	271	448
Totaal	2.811	2.357	801	201	198	136	193	75	1.302	706

Overzicht van de administratieve geldboetes in 2003

oorsprong administratieve geldboete	aantal	aanvankelijk uitgeschreven geldboete	bezwaar procedure lopende	Geldboete na bezwaar	reeds betaald	nog te innen
Mestafzet	42	638.245	453.103	137.349	11.490	578.985
Overbemesting	40	292.127	176.195	99.270	16.537	258.928
Lozingen	10	25.000	0	6.850	2.750	4.100
Totaal	92	955.372	629.298	243.469	30.777	842.013

Zelfde aantal dossiers voor administratieve boetes in 2003

Voor wat betreft de administratieve boetes is het aantal behandelde dossiers gelijk gebleven. De na de bezwaarprocedure effectief te innen bedragen, zijn gedaald in vergelijking met 2002. De onderste tabel geeft een overzicht van het totale aantal opgelegde administratieve geldboetes.

In het najaar van 2003 zijn er 103 hoofdovereenkomsten (inclusief natuur) gecontroleerd. Dit komt overeen met 2.946 detailovereenkomsten. Het doel was toezicht uitoefenen op het naleven van de beheervoorwaarden zoals opgenomen in de beheerovereenkomsten.

Bijzondere aandacht ging het afgelopen jaar uit naar de emissiearme aanwending van meststoffen (injectie op grasland, tijdig onderwerken). Dit gebeurde zowel tijdens weekends als 's avonds. We kunnen concluderen dat de landbouwers de bepalingen van de emissiearme aanwending relatief goed naleven.

De MESTBANK adviseert vergunningen

De milieuvergunningen

Door de wijziging van het Mestdecreet van 28 maart 2003 werd het mogelijk om een inrichting uit te breiden in combinatie met de volledige stopzetting van een andere inrichting. Ook kunnen landbouwers inrichtingen verplaatsen als ze niet in agrarisch gebied gelegen zijn. Op Vlaams niveau blijft het principe van 'algemene stop' op de uitbreiding van de vergunde productie van toepassing.

Bij elke adviesvraag wordt nagegaan of de inrichting beschouwd kan worden als bestaande veeteeltinrichting, wat de vergunde productie is, of de aanvraag een stijging van de vergunde mestproductie inhoudt en of de mestwetgeving werd gerespecteerd door de aanvrager.

Hoewel de feitelijke aanvragen voor verplaatsingen en samenvoegingen traag op gang kwamen, waren er vooraf heel wat vragen van landbouwers die dossiers aan het voorbereiden waren.

Een andere belangrijke wijziging met invloed op de advisering door de Mestbank is de Vlarew-wijziging van 19 september 2003. Deze wijziging heft onder meer de strenge afstandsregels voor bestaande varkenshouderijen op en voert een nieuwe bepaling in waarbij nieuw te bouwen stallen ammoniakemissiearm moeten worden gebouwd.

Adviesvragen in 1ste aanleg en in beroep: stijging ten opzichte van 2002

De tabel rechts bovenaan geeft een overzicht van het totaal aantal adviesvragen in 2003, opgesplitst in klasse 1 en 2 vergunningsaanvragen, mededeling van kleine veranderingen en meldingen van overnames, en ook de adviesvragen in beroepdossiers.

Ten opzichte van het jaar 2002 was er een stijging met 30 % van het aantal verleende adviezen. In 2002 was er een daling met 10 % ten opzichte van 2001.

De hernieuwingsaanvragen van de varkenshouderijen waarvoor de vergunning verviel in december 2003, werden veelal tot eind december 2002 ingehouden. Hierdoor moest de Mestbank advies ver-

Aantal adviesvragen in 2003

	Antwerpen	Vlaams Brabant (PAD)	Vlaams Brabant (CDB)	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Totaal
Klasse II aanvraag							
adviezen eerste aanleg	77	20	10	319	166	63	655
adviezen in beroep	10	5		14	37	15	81
Klasse I aanvraag							
adviezen eerste aanleg	64	13		301	114	46	538
adviezen in beroep	11	2		21	37	7	78
Melding verandering							
verleende adviezen	92	21	21	247	154	17	552
ontvangen beslissingen	76						76
Melding overname							
verleende adviezen	218	58	37	502	288	136	1239
ontvangen beslissingen	163	2				2	167
totaal verleende adviezen	472	119	68	1404	796	277	3143
totaal ontvangen beslissingen	239	2	0	0	0	2	243

Aantal beroepen in 2003

	Antwerpen	Vlaams Brabant (PAD)	Vlaams Brabant (CDB)	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Totaal
Klasse-indeling							
Klasse I	6			16	6	1	29
Klasse II	7	2		18	21	2	50
Totaal	13	2	0	34	27	3	79
Soort aanvraag							
hernieuwing	2	2		12	4	1	21
nieuwe inrichting (*)					2		2
overname					1		1
verandering	11			22	20	2	55
totaal	13	2	0	34	27	3	79

lenen in 2003. Vele exploitanten hadden immers een aanpassing van de Vlarem II-afstandsregels verwacht.

Een andere verklaring voor de forse stijging van het aantal dossiers is de toename van het aantal overnamedossiers. Na de initiële toekenning van de nutriëntenhante kan deze immers slechts worden overgedragen aan een andere producent indien deze laatste de vergunning op zijn naam heeft. Bovendien is het bij samenvoegin-

gen van vergunningen noodzakelijk dat de exploitant van de uit te breiden inrichting ook de vergunning van de stop te zetten inrichting op zijn naam heeft.

De MESTBANK tekent beroep aan

De onderste tabel bevat een overzicht van het aantal beroepen dat door de Mestbank in 2003 werd aangetekend. In 2003 zijn er een kwart minder beslissingen waartegen door de Mestbank beroep werd ingesteld ten opzichte van 2002 (79 beroepen

tegenover 103 beroepen in 2002). Ook verhoudingsgewijs ten opzichte van het aantal te adviseren dossiers in eerste aanleg is er een opvallende daling van het aantal beroepdossiers (5 % van de dossiers tegenover 7 % van de dossiers in 2002). Dit wijst erop dat het vergunningenbeleid in 2003 behoorlijk werd opgevolgd door de bevoegde overheden.

Het aantal beroepen dat wordt ingesteld tegen beslissingen van het College van

M I E

Burgemeester en Schepenen (7 % van de dossiers) is verhoudingsgewijs iets hoger dan het aantal dat wordt ingesteld tegen besluiten van de Bestendige Deputaties (5 %).

Opvolging gemeentelijke productiedruk

De vergunde productiedruk werd zoals in de voorgaande jaren nauwkeurig opgevolgd door de Mestbank. In 2003 werden de gegevens verwerkt van de evolutie van de vergunde productie in het kalenderjaar 2002. De resultaten zullen worden gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad in het voorjaar 2004.

De tendens van de vorige jaren is in 2002 in mate versterkt. Er is in 2002 nog 117.443 kg P₂O₅ geregistreerd als bijkomend vergund. Het betreft onder andere enkele ARAB-dossiers, verplaatsingen van bestaande veeteeltinrichtingen naar een nieuwe veeteeltinrichting en de regularisatie van niet-vergunde of onvoldoende vergunde inrichtingen. Daartegenover was er in 2002 een vermindering van de vergunde productie met meer dan 2 miljoen kg P₂O₅.

Dit is vooral het gevolg van de uitbetaling van een invoering van een stopzettingsvergoeding voor varkensbedrijven. Netto is de vergunde productie gedaald met meer dan 1,9 miljoen kg P₂O₅.

De 'geactualiseerde vergunde productie' bedroeg eind 2002 77.956.423 kg P₂O₅.

Hierbij moeten we wel opmerken dat de berekeningswijze van de 'geactualiseerde vergunde productie' die gedefinieerd is in artikel 33 van het mestdecreet niet de werkelijke vergunde productie weergeeft.

Toekenning van de nutriëntenhalte

Behandelde dossiers in 2003

In 2003 werden in totaal 7.444 dossiers afgehandeld en verstuurd door de Mestbank.

In het kader van de bezwaarprocedure van de toekenning van de nutriëntenhalte werden nog 18 initiële bekendmakingen (op vraag van de producent), 2 verzoekschriften en bezwaren die door de Mestbank behandeld konden worden, 68 beslissingen van de minister en 74 herverdelingen van de nutriëntenhalte behandeld en verstuurd.

Daarnaast werden nog 1.496 herzieningen van de nutriëntenhalte op initiatief van de Mestbank verstuurd. Het betreft inrichtingen waarvan door de Mestbank vastgesteld was dat de oorspronkelijk toegekende nutriëntenhalte hoger was dan waarvoor er een milieuvergunning was (509) en inrichtingen waarbij de nutriëntenhalte om een of andere reden foutief was toegekend (45). In het kader van de beroepsprocedure tegen deze beslissingen, werden 41 beslissingen van de minister behandeld en verstuurd.

In 901 gevallen verminderde de Mestbank de nutriëntenhalte, omdat er op de inrichting een stopzettingsvergoeding voor een bepaalde bedrijfstak was aangevraagd en toegekend.

Er werden 57 dossiers behandeld waarbij de producent op basis van de wetgeving

S

een nutriëntenhalte van 85 % van de milieuvergunning aangevraagd had. Het betreft hier vooral aanvragen van maneges en paardenhouders.

In de loop van 2003 werd aan 298 producent-gebruikers een correctie overgemaakt van de nutriëntenhalte. Deze correctie was het gevolg van de aanpassing van de uitscheidingscijfers voor zeugen exclusief biggen en voor opfokpoeljen.

Als gevolg van de decreetswijziging van 28 maart 2003 kregen 1.678 inrichtingen op initiatief van de Mestbank een hogere nutriëntenhalte, wanneer de toegekende nutriëntenhalte lager was dan 85 % van de dierlijke mestproductie van aanslagjaar 2001 (productiejaar 2000). De herberekenende nutriëntenhalte bedroeg 75 % van de vergunde productie, tenzij de dierlijke mestproductie van aanslagjaar 2001 volgens de aangifte hoger was. In dat geval werd deze laatste als basis voor de herberekening genomen.

Ten slotte werd in 1.873 gevallen de nutriëntenhalte overgedragen van een gestopte exploitant naar één of meerdere nieuwe exploitanten.

De toegekende nutriëntenhalte op 31 december 2003

Op 31 december 2003 bedroeg de totale toegekende nutriëntenhalte 87,0 miljoen kg P₂O₅ en 212,7 miljoen kg N. De tabel bevat een overzicht van de toegekende nutriëntenhalte per provincie.

Toegekende nutriëntenhalte per provincie (situatie op 31 december 2003)

Provincie	kg P ₂ O ₅	kg N
Antwerpen	16.309.794	39.441.633
Limburg	8.920.170	21.778.309
Oost-Vlaanderen	19.505.080	49.238.219
Vlaams-Brabant	4.964.448	13.489.325
West-Vlaanderen	37.340.078	88.749.748
Totaal Vlaanderen	87.039.570	212.697.233

OPKOOPREGELING STOPZETTING: SINDS 2003 OOK VOOR PLUIMVEE EN RUNDEREN

In 2003 werd de opkoopregeling in het kader van de vrijwillige, volledige en definitieve stopzetting van de productie van dierlijke mest afkomstig van varkens uitgebreid naar de diersoorten pluimvee en runderen.

De administratie Land- en Tuinbouw (ALT) van het ministerie van de Vlaamse gemeenschap staat in voor de behandeling van de aanvragen. De berekening van de stopzettingsvergoeding gebeurt op basis van de meest recente Mestbankaangifte, de toegekende nutriëntenhalte en de milieuvergunning. De ALT vraagt deze gegevens op bij de Mestbank om de door de landbouwer ingediende aanvraag tot stopzetting te controleren.

In 2003 werden volgende aantallen dossiers geadviseerd:

1ste opkoopperiode voor rundveeafbouw	739
1ste opkoopperiode voor pluimvee	87
3de opkoopperiode voor varkensafbouw	346

In 2003 werden 901 ambtshalve herzieningen in het kader van de stopzetting (vanaf de 1ste opkoopperiode voor varkensafbouw) doorgevoerd. Dit kwam neer op een vermindering van de nutriëntenhalte met bijna 2.283.000 kg P₂O₅ en bijna 4.907.000 kg N.

DE mestverwerking

Mestverwerking is de derde pijler van het mestdecreet. De taak van de Mestbank bestaat erin te participeren aan initiatieven voor mestverwerking. Ze kan ook zelf het initiatief nemen om centrale mestverwerkingseenheden uit te bouwen. Verder geeft de Mestbank voorlichting over mestverwerking en neemt ze het initiatief tot wetenschappelijk onderzoek rond mestverwerking. Ze neemt het voorzitterschap waar van het Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking, die een bemiddelende rol speelt tussen de sector en de overheid. Zij levert ook inspanningen om de afzet van de eindproducten van de mestverwerking te verbeteren.

De mestverwerkingsplicht aangepast

Om de doelstellingen van het mestdecreet te realiseren, is er in het mestdecreet een mestverwerkingsplicht ingebouwd. In december 2003 werden een aantal wijzigingen in het mestdecreet met betrekking tot de mestverwerkingsplicht door het Vlaams Parlement goedgekeurd. De 100 % verwerkingsplicht voor bedrijven met een productie van meer dan 10.000 kg P₂O₅ werd hierbij met terugwerkende kracht vanaf 1/1/2003 afgeschaft. Het percentage van het overschot dat per bedrijfsproductieklasse moet worden verwerkt werd eveneens aangepast. Een overzicht is weergegeven in de bovenste tabel.

Percentage van het bedrijfsmatige mestoverschot dat moet worden verwerkt in 2003

Mestproductie (kg P ₂ O ₅)	2003
7.500-10.000	30
10.000-12.500	50
12.500-15.000	75
meer dan 15.000	90

Onderstaande tabellen geven een overzicht van de hoeveelheid te verwerken mest per provincie, uitgedrukt in respectievelijk kg P₂O₅ en kg N per bedrijf. Het aantal verwerkingsplichtige bedrijven in 2003 bedraagt ruim 1.600 bedrijven, waarvan ongeveer de helft gelegen zijn in West-Vlaanderen. Een kwart van de verwerkingsplichtige bedrijven is gelegen in de provincie Antwerpen en ongeveer

De hoeveelheid verplicht te verwerken mest, uitgedrukt in kg P₂O₅ per type bedrijf en per provincie

P ₂ O ₅ kg type bedrijf	Provincie						Vlaanderen
	Antwerpen	Limburg	Ovlaand.	Vlbrabant	Wvlaand.	Rest	
1. Rundvee	38.699	135	25.715	13.070	47.703		125.322
2. Varkens	865.283	200.054	659.133	21.358	1.853.296		3.643.300
3. Pluimvee	1.239.977	395.852	497.764	46.960	1.488.517	4.900	3.673.970
4. Rundvee-varkens	34.586	7.093	73.086	3.002	229.420		347.187
5. Rundvee-pluimvee	31.538	1.632	3.417		16.453		53.040
6. Varkens-pluimvee	91.174	9.918	58.185	52.472	306.737		518.486
7. Rundvee-varkens-pluimvee	2.227	11.071	18.081		40.746		72.125
8. Andere	2.644		1.858		831		5.333
Eindtotaal	2.306.128	625.755	1.337.239	136.862	3.983.703		8.438.763

De hoeveelheid verplicht te verwerken mest, uitgedrukt in kg N per type bedrijf en per provincie

N kg type bedrijf	Provincie						Vlaanderen
	Antwerpen	Limburg	Ovlaand.	Vlbrabant	Wvlaand.	Rest	
1. Rundvee	110.488	734	71.584	36.271	125.368		344.445
2. Varkens	1.622.288	378.665	1.267.412	34.346	3.794.311	85.395	7.182.417
3. Pluimvee	1.887.590	556.142	735.748	97.557	2.210.576	7.563	5.495.176
4. Rundvee-varkens	74.371	14.871	167.671	9.615	520.865		787.393
5. Rundvee-pluimvee	59.255	5.127	8.374		32.493		105.249
6. Varkens-pluimvee	212.380	21.392	122.126	106.547	554.931		1.017.376
7. Rundvee-varkens-pluimvee	5.284	27.290	37.492		92.091		162.157
8. Andere	3.816		3.573		1.844		9.233
Eindtotaal	3.975.472	1.004.221	2.413.980	284.336	7.332.479	92.958	15.103.446

één vijfde is gelegen in Oost-Vlaanderen. 8 % van de verwerkingsplichtige bedrijven is gelegen in de provincies Limburg en Vlaams-Brabant.

Initiatieven voor mestverwerking

In 2003 steeg het aantal vergunningsaanvragen voor mestverwerkingsinitiatieven verder en dit voornamelijk in West-Vlaanderen. De bovenste tabel geeft een overzicht van het aantal milieuvergunningendossiers met betrekking tot mestverwerking einde 2003. In totaal werden al 253 dossiers ingediend waarvan 197 een vergunning hebben bekomen, 8 milieuver-

gunningen werden geweigerd of geschorst en 48 zijn in behandeling.

Op basis van de verleende milieuvergunningen was er eind 2003 een vergunde capaciteit van in totaal ruim 4,3 miljoen ton mest, waarvan ruim 2,6 miljoen ton ruwe varkensmest, 320.000 ton dikke fractie varkensmest, 730.000 ton pluimveemest en ruim 130.000 ton kalvergierv. De exacte gegevens zijn weergegeven in de onderste tabel.

Overzicht milieuvergunningen mestverwerkingsinstallaties (stand van zaken 31/12/2003*)

	Limburg	VI-Brabant	West-VI	Oost-VI	Antwerpen	TOTAAL
aantal vergunningdossiers	10	2	164	43	34	253
vergunning verleend	7	1	123	41	25	197
vergunning geweigerd	1	0	1	1	5	8
vergunning in behandeling	2	1	40	1	4	48

*vergunningen voor mestscheiders zijn niet meegeteld

Vergunde capaciteit per provincie op 31/12/2003

Vergund (in ton/jr)	Hoeveelheid (ton/jr)	varkens	varkens (dik)	pluimvee	Rundvee	kalvergierv	Gemengd*
West-Vlaanderen	2.842.219	1.949.340	168.000	365.550	0	0	356.319
Oost-Vlaanderen	488.942	157.381	52.000	245.110	15.000	1.745	17.706
Limburg	188.150	17.650	70.000	50.500	0	0	0
Vlaams-Brabant	30.000	28.000	0	2.000	0	0	11.000
Antwerpen	792.550	525.250	35.000	70.000	0	130.300	32.000
TOTAAL	4.341.861	2.677.621	325.000	733.160	15.000	132.045	417.025

*verwerking verschillende mestsoorten zonder vermelding capaciteit per mestsoort

MESTVERWERKING: WELKE CAPACITEIT WAS ANNO 2003 OPERATIONEEL?

Het Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking (VCM), waarvan de Mestbank het voorzitterschap draagt, heeft in de zomer van 2003 een enquête gehouden onder de vergunninghouders van mestverwerkingsinstallaties. De bedoeling van deze rondvraag was te peilen naar de operationele capaciteit voor mestverwerking in Vlaanderen.

In totaal werden 180 bedrijven aangeschreven. Hiervan hebben 55 bedrijven (30,5 %) schriftelijk gereageerd. Van de 125 bedrijven die niet hebben gereageerd, werden 62 bedrijven telefonisch gecontacteerd en waren er 22 onbereikbaar. De resterende bedrijven (41 in aantal) zijn bedrijven die vergund zijn, doch waarvan geweten is dat de mestverwerking niet operationeel is, gezien het gaat over niet-werkende systemen.

De tabel op de volgende bladzijde geeft een samenvatting van de resultaten van de enquête. Voor wat betreft pluimveemest verwachten we dat de doelstelling zal worden bereikt. De capaciteit voor varkensmest ligt echter ver onder de benodigde capaciteit om aan de nodige verwerkingsplicht te kunnen voldoen.

Voor een gedetailleerd overzicht van de resultaten verwijzen we naar de publicaties van het VCM.

MESTVERWERKING BOTST NOG STEEDS OP HINDERPALEN

Resultaten van de enquête - operationele mestverwerkingscapaciteit in Vlaanderen - uitgedrukt in ton mest, /jaar en nutriënten N en P₂O₅ (*)

Mestsoort		Ton /jaar	N (kg)	P ₂ O ₅ (kg)
Varkensmest	Verwerking van dunne en dikke fractie	136.470	1.105.400	614.100
	Gedeeltelijke verwerking van de dunne fractie	132.953	753.843	179.500
	Verwerking van de dikke fractie	152.000	369.360	478.800
	Totaal nutriënten		2.228.603	1.272.400
Pluimveemest		474.160	11.759.170	8.060.700
Kalvergier		40.150	120.450	52.190
Rundveemest		11.000	52.800	15.400
Alle diersoorten	Totaal nutriënten		14.161.023	9.400.690

* De cijfers voor N en P₂O₅ zijn benaderend op basis van gemiddelde mestsamenstellingen (Bron: VCM)

Beleidsondersteuning mestverwerking

De capaciteit voor mestverwerking in Vlaanderen is nog ontoereikend (zie kaderstukje). De Mestbank probeert via tal van initiatieven de voornaamste problemen mee uit de weg te ruimen:

- We hebben initiatieven genomen om de procedure voor kleinschalige verwerking op inrichtingsniveau sterk te vereenvoudigen. Dit heeft - in samenspraak met andere administraties - geleid tot een wijziging van Vlare. Deze wijziging voorziet dat kleinschalige verwerkingsinstallaties voortaan kunnen worden vergund bij rubriek 9, de rubriek van de stallen, waarbij de eenvoudige procedure 'mededeling kleine verandering' kan gebruikt worden om dergelijke installaties te vergunnen. De wijziging voorziet ook in enkele vereenvoudigingen met betrekking tot de vergunningsvoorwaarden waaraan een installatie moet voldoen.
- We overleggen met het ministerie van Landbouw en de OVAM om tot een

eenduidige procedure te komen voor de export van eindproducten.

- Onder impuls van de Mestbank werd een voorstel uitgewerkt om de BTW voor mestverwerking te verlagen. Het voorstel werd in 2003 overgemaakt aan de bevoegde federale minister, die het verder onderzoekt.
- We hebben een voorstel uitgewerkt om Vlif-steun voor kleinschalige mestverwerkingsinstallaties mogelijk te maken. Het voorstel werd meegenomen als subsidie-maatregel in de grote wijziging van het Plattelandsontwikkelingsplan voor 2004. Momenteel is het wachten op de beoordeling van Europa.
- De Mestbank heeft intensief meegewerkt aan de decreetswijzigingen die eind 2003 werden goedgekeurd. Een aantal vereenvoudigingen werd doorgevoerd, zoals onder meer de afschaffing van de LAT-plicht (Lange Afstands Transport), de mogelijkheid gebruik te maken van de substitutieregeling en een vereenvoudiging van de mestverwerkingsplicht.

De mestverwerking kampt in Vlaanderen met een aantal problemen, die het behalen van de nodige capaciteit in de weg staan:

- Mestverwerkingsinstallaties krijgen vaak moeilijk een bouwvergunning. Bovendien zijn de aanvraagtermijnen voor het bekomen van vergunning lang; de te halen milieunormen worden als te streng beschouwd.
- De technologie is nieuw en kampt met vele kinderziekten, waardoor vele veelbelovende technieken nog niet volledig praktijkrijp zijn. Er is op dit gebied in 2003 al heel wat vooruitgang geboekt en verwacht wordt dat in 2004 opnieuw enkele technieken praktijkrijp zullen zijn. Het zuiveren tot loosbaar effluent is technisch zeer moeilijk en duur, maar blijkt toch haalbaar te zijn. Enkele operationele installaties zuiveren momenteel de dunne fractie effectief tot een loosbaar effluent.
- Banken en kredietverstrekkers staan sceptisch tegenover het financieren van mestverwerking. De technologie heeft zich nog niet echt bewezen en de rendabiliteit van mestverwerking wordt in vraag gesteld.
- De bevoegdheden voor wat betreft de bekomen eindproducten zijn versnipperd over verschillende administraties (diverse gewestelijke en federale instanties en diensten); de te doorlopen procedures zijn vaak ingewikkeld en omslachtig.
- De geblokkeerde afzet van mest naar Wallonië beknot fors de afzetmogelijkheden van de dikke fractie van mest.
- Door de toenemende afzet van de dunne fractie van varkensmest - afkomstig van de mestscheiding - bestaat op termijn het risico op verzilting. Verzilting leidt op zijn beurt tot landbouwkundige beperkingen bij de gewasteelt, wat moet vermeden worden.

Acties op het terrein

De mensen van de Mestbank staan met beide voeten in de praktijk en hechten veel aandacht aan communicatie met de sector, voorlichting en overleg. Via deze weg willen we knelpunten detecteren en oplossingen voorstellen:

- We communiceren met de sector door het verspreiden van MestbankInfo's en persberichten. Verder zijn er dagelijks telefonische ad hoc contacten en ontvangen we heel regelmatig bezoekers.
- We volgen alle technologische ontwikkelingen op de voet en bezoeken regelmatig verwerkingsinstallaties.
- Een onderzoeksproject opgestart over de valorisatie van effluënten in de landbouw moet leiden tot een code goede landbouwpraktijk voor het gebruik van deze resteffluënten.
- We nemen het voorzitterschap van het VCM waar, die een bemiddelende rol

speelt tussen de sector en de overheid. In concrete dossiers konden we op die manier al heel wat resultaten boeken.

- We participeren in alle overlegvergaderingen en werkgroepen over specifieke problemen, samen met initiatiefnemers. Deze vergaderingen hebben meestal plaats op het VCM, welke hierbij een bemiddelende rol vervult.
- Door regelmatig te spreken op voorlichtingsdagen, behouden we het contact binnen de sector en krijgen we de gelegenheid specifieke bepalingen in de wetgeving toe te lichten en de mestverwerking binnen het mestbeleid te kaderen.
- Voor wat betreft eindproducten hebben we al heel wat inspanningen geleverd in concrete dossiers. Dit gaat van het evalueren van analyseresultaten tot het nemen van contact met ambassades en consulaten van potentiële landen van bestemming om tot een akkoord te komen

De technologie voor mestverwerking is nieuw en kampt met vele kinderziekten, waardoor vele veelbelovende technieken nog niet volledig praktijkrijp zijn. Op dit vlak is er in 2003 heel wat vooruitgang geboekt. We verwachten dan ook dat in 2004 opnieuw enkele technieken operationeel zullen zijn.

De medewerkers van de Mestbank spreken op voorlichtingsavonden over specifieke bepalingen in de wetgeving en de rol van mestverwerking in het mestbeleid

voor wat betreft de voorwaarden voor eindproducten.

- Er is een nauwe samenwerking met het BBT-kenniscentrum van Vito voor wat betreft BBT-technieken inzake mestverwerking.

Wetenschappelijk onderzoek

Valorisatie van resteffluenten

In januari 2003 hebben we het project 'valorisatie van resteffluenten afkomstig van de mestverwerking' opgestart. De uitvoerende partners voor dit project zijn de Bodemkundige Dienst van België, de vzw Proeftuin voor Industriële Groenten en de vzw Interprovinciaal Proefcentrum voor de Aardappelteelt. Het project loopt over twee jaren.

De doelstelling van het project is de landbouwkundige, milieukundige en bodemkundige effecten na te gaan van het gebruik van resteffluenten afkomstig van mestbewerking. Dit gebeurt aan de hand van literatuurgegevens en vergelijkende veldproeven. Testen worden uitgevoerd met verschillende veel voorkomende land- en (glas)tuinbouwgewassen. Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt een code goede landbouwpraktijk voor het gebruik van deze resteffluenten opgemaakt.

In de loop van het jaar werd de literatuurstudie grotendeels uitgevoerd. In voorbereiding op de praktijkproeven hebben we de chemische samenstelling van de momenteel in Vlaanderen gebruikte restefflu-

enten gescreend. De eerste praktijkproeven werden opgestart op grasland, maïs, bloemkolen en aardappelen. Uit de eerste resultaten blijken er duidelijke verschillen te bestaan bij toediening van resteffluenten met verschillende samenstelling op zowel de opbrengst, de samenstelling van het gewas en de bodemsamenstelling. Voor definitieve conclusies is het nog te vroeg.

Certificatie kleinschalige mestverwerkingsinstallaties

Als gevolg van de mestverwerkingsplicht, kiezen veel landbouwbedrijven voor kleinschalige installaties op bedrijfsniveau. Op de markt is er een relatief groot aantal producenten die dergelijke kleinschalige installaties aanbieden. Voor de landbouwbedrijven in kwestie is het vaak onduidelijk of de aangeboden installaties voldoen aan de wettelijke vereiste criteria en of gebruik wordt gemaakt van rendabele en duurzame technieken tegen een redelijke investeringsprijs.

Om hierop een duidelijk antwoord te geven, wenst de overheid een degelijke certificatie van kleinschalige mestverwerkingsinstallatie te ondersteunen en promoten. In dit kader heeft de Mestbank aan de erkende certificatie instelling Certipro - een onderdeel van Vito - de opdracht gegeven een procedure voor het certificeren van dergelijke installaties uit te werken. De studie zou afgerond moeten zijn in het najaar 2004.

Reductie van ammoniakemissie

In het kader van het reductieplan voor ammoniak (zie kaderstukje op p. 86), zijn er onderzoeken lopende: het project emissiearme aanwending en het stallenproject.

Het eerste project moet mee helpen het beeld te vervolledigen van de doeltreffendheid en efficiëntie van verschillende emissiearme technieken. Er wordt specifiek aandacht geschonken aan het effect van de afstelling en het verdeelpatroon van de machines op de ammoniakemissie. In het kader van dit project zal eveneens een beoordelingsrichtlijn voor (nieuwe) emissiearme aanwendingsapparatuur opgesteld worden.

Het tweede project focust op de validatie van de meetprocedure voor de bepaling van geur- en ammoniakemissies van referentiveestallen. Dit meetprotocol moet toelaten om op een eenduidige wijze de ammoniak uit stallen te meten, te evalueren en emissiefactoren voor de Vlaamse stallen af te leiden. Uit de tussentijdse resultaten blijkt dat de verkorte meetprocedure inderdaad de mogelijkheid biedt om op basis van minder meetdagen en van eenvoudig meetbare variabelen de NH₃ emissiefactor op jaarbasis te bepalen. Dit kan het kostenplaatje voor het uitmeten van bestaande en nieuwe stalconcepten aanzienlijk drukken, maar het blijft een dure aangelegenheid.

S

In samenwerking met het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek (CLO) hebben we in 2003 de emissiearme aanwendings technieken verder onderzocht. In eerste instantie werd meetapparatuur ontwikkeld om ammoniak emissiemetingen onder veldomstandigheden uit te voeren (micrometeorologische massabalansmethode). Deze meetapparatuur wordt nu gebruikt om de emissies van verschillende spreidingstechnieken onder veldomstandigheden in te schatten.

Het bepalen van deze emissiefactoren in stallen is, door de lange meetduur, een bijzonder dure aangelegenheid. Een onderzoeksproject zoekt uit of een verkorte meetprocedure mogelijkheden biedt.

EMISSIE VAN AMMONIAK DAALT VAN JAAR TOT JAAR

In 2003 werden de actieprogramma's die deel uitmaken van het ammoniakreductieplan verder uitgevoerd. Het gaat om acties als emissiearme aanwending, mestverwerking, afbouw van de veestapel, voedertechnieken en het bouwen van emissiearme stallen. De emissie van ammoniak uit de landbouw daalde in 2002 verder naar 50,2 kton NH₃. Dit is een daling van 1,2 kton ten opzichte van 2001. Onderstaande tabel geeft een opsplitsing van de ammoniakemissie per diersoort. Het emissiearme aanwenden van meststoffen, samen met een vermindering van de dierlijke productie, vertegenwoordigen het belangrijkste aandeel in de daling.

Voor nieuwbouw en ingrijpende verbouwingen is men nu ook verplicht de veestallen ammoniak emissiearm te bouwen. Deze verplichting geldt voor varkens- en pluimveestallen. Voor melk- en zoogkoeien bestaan er ook emissiearme stalsystemen, maar het is niet verplicht om deze te bouwen bij nieuwbouw. De lijst met stalsystemen die in aanmerking komen als 'emissiearm', hebben we verder verfijnd, maar werd in 2003 nog niet goedgekeurd door de Vlaamse minister bevoegd voor leefmilieu. Er is een Vlif steun voorzien van 40 % op de totale kostprijs van de stallen, beperkt tot de meerkost van de ammoniakreductie. We hebben verder een beoordelingrichtlijn opgesteld om een dynamische stallenlijst tot stand te brengen. Zo kunnen er stalsystemen bijkomen, wijzigen of wegvallen.

Op het vlak van de emissiearme aanwending werd het mestdecreet aangepast zodat de emissies van ammoniak nog verder dalen. Het is verplicht voor de meeste mestsoorten om de mest emissiearm aan te wenden via injectie of sleepslangtechniek. Op niet betaalde cultuurgrond bestaat de mogelijkheid om de mest binnen de twee uur na spreiden onder te werken.

Ammoniakemissie door de landbouw in Vlaanderen in 2002 opgesplitst naar diercategorie en emissiestadium (en procentuele verdeling naar diercategorie en emissiestadium)

	Rundvee		Varkens		Pluimvee		Overig vee		TOTAAL (emissiestadium)
	ton NH ₃	%	ton NH ₃	%	ton NH ₃	%	ton NH ₃	%	ton NH ₃
Stal/interne opslag	8.655	30	17.383	60	2.837	10	142	0	29.017
%	47		62		78		39		58
Externe opslag	4,2	43	5,7	57	0	0	0	0	10
%	0,02		0		0		0		0,02
Toediening	5.453	32	10.570	63	783	5	66	0	16.872
%	30		38		22		18		34
Weide	4.166	96	0	0	0	0	152	4	4.318
%	23		0		0		42		9
Totaal (diercategorie)	18.277	36	27.959	56	3.621	7	360	1	50.217

ONDERZOEK NUTRIËNTENBALANSEN IN DE VEEHOUDERIJ IN DE STARTBLOKKEN

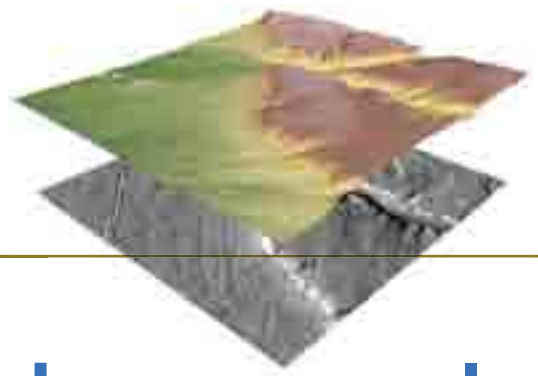
In 2003 werd de procedure opgestart voor een wetenschappelijk onderzoek rond nutriëntenbalansen in de pluimveehouderij. Het is een praktijkonderzoek waarbij nutriëntenbalansen worden opgesteld voor 84 pluimveebedrijven. Met dit onderzoek willen we mestuitscheidingscijfers en mestsamensettingscijfers evalueren en een relatie leggen met de gangbare voedertechnieken en bedrijfssystemen. Ook het opstellen van een mestuitscheidingsbalans op dierniveau en een nutriëntenbalans op bedrijfsniveau maken deel uit van het onderzoek. Deze studie zal in 2004 uitgevoerd worden en zal drie jaar duren.

Digitale Geografische

Informatie: onmisbare tool voor het beleid

Digitale geografische informatie is niet meer weg te denken uit het beleid van vandaag. Satellietfoto's, luchtfoto's, topografische kaarten, wegenkaarten, thematische kaarten: al deze 'geo-data' worden ingezet ten dienste van ruimtelijke ordening, waterbeleid, mobiliteit, natuur, infrastructuur,...

Het samenwerkingsverband GIS-Vlaanderen ziet hier een belangrijke rol voor zichzelf weggelegd. Het heeft tot doel het gebruik van geo-informatie in Vlaanderen te stimuleren en te coördineren door samenwerking. Het samenwerkingsverband GIS-Vlaanderen biedt professionele gebruikers (overheden en privé-partners) een totaalconcept: we geven aandacht aan het beleid, het overleg- en afsprakenkader, de technologie, de gegevensbestanden, de procedures en werkmethoden, communicatie, de faciliteiten rond netwerking, standaarden en kennis. Het OC GIS-Vlaanderen is belast met de coördinatie, de organisatie en de dienstverlening van GIS-Vlaanderen.

De activiteiten en projecten van de vorige jaren werden grotendeels verder gezet in 2003. Daarnaast werden nieuwe producten in de steigers gezet, zoals de zeer hoge resolutie satellietbeelden van Vlaanderen. De laatste jaren komen er meer en meer geografische datasets ter beschikking. Bij al onze activiteiten verschuift de klemtoon naar de dienstverlening naar de gebruiker. Aan de internetapplicatie GIRAF - een soort productencatalogus op het internet - werden het afgelopen jaar een twintigtal nieuwe datasets toegevoegd.

Maar GIS is niet langer een exclusieve zaak voor professionele gebruikers. GIS-Vlaanderen richt zich ook tot het grote publiek, via de portaalsite Geo-Vlaanderen. Deze kruispuntsite - een toegankelijk platform waar een indrukwekkende reeks geografische bestanden te bekijken is - werd in 2003 aanzienlijk uitgebreid.

Dit hoofdstuk wil een overzicht geven van de belangrijkste realisaties en projecten van het OC GIS-Vlaanderen in 2003.

Het GIS-Vlaanderen uitvoeringsplan

WAT IS GIS?

In het verleden werd digitale informatie over ons grondgebied enkel opgeslagen in databanken of tabellen. Zelden werd hierbij een kaart gebruikt. Met het verschijnen van krachtige pc's en grafische besturingssystemen, konden ook kaarten in de computer ingebracht worden. Zo konden aan de hand van geografische informatiesystemen (GIS) relaties gelegd worden tussen de geo-informatie en de digitale kaarten.

GIS combineert gegevens over de ligging van iets - een huis, een perceel,... - met gegevens over wat zich op die locatie bevindt. Een GIS dat waterlopen in kaart brengt, zal bijvoorbeeld het

traject van een rivier vastleggen in x- en y-coördinaten. Hieraan verbindt het systeem dan informatie over de rivier: over de kwaliteit van de waterbodem, de industrie langsheen de waterloop, de diversiteit van vissen die erin terug te vinden zijn. Tussen deze gegevens kunnen dan relaties gelegd worden, bijvoorbeeld tussen industrie en waterbodempkwaliteit, tussen locatie en industriële vestiging en zo verder. Eigen aan een GIS is dat de informatie wordt voorgesteld als kaartlagen die over elkaar gelegd kunnen worden.

Om een GIS te doen werken is er software nodig, hardware en gegevens om het systeem te voeden. Daarnaast staat of valt een GIS bij de gebruiker. Deze dient de nodige opleiding te krijgen om efficiënt te werken met het systeem.

Hoe gebruiken we gegevens over vervuiling om het milieubeleid te evalueren of voorspellingen te doen? Hoe houden we informatie over onze wegen up-to-date? Waar kunnen bedrijven hun nieuwe vestigingen best plaatsen om het beoogde doelpubliek te bereiken? Wat kan er gedaan worden aan de files richting kust in de zomer? Met GIS kunnen de beleidsmakers kwesties met een ruimtelijke dimensie efficiënter aanpakken.

2003-2004: meer projecten dan de vorige jaren

GIS-Vlaanderen heeft als taak het gebruik van geografische informatie in Vlaanderen te bestendigen, te coördineren en in goede banen te leiden. De strategie van GIS-Vlaanderen is vastgelegd in een plandocument, het Strategisch GIS-Vlaanderenplan 2001-2005. Om dit plandocument om te zetten naar de praktijk, maakt de Stuurgroep GIS-Vlaanderen elk jaar een uitvoeringsplan op. Een uitvoeringsplan is de uitwerking en de verfijning van het strategisch plan voor één jaar: concrete projecten dus op het vlak van coördinatie, datavoorziening en dienstverlening.

*'dienstverlening
centraal'*

Het GIS-Vlaanderen uitvoeringsplan 2003-2004 telde aanzienlijk meer projecten dan de uitvoeringsplannen van de vorige jaren. Voor een groot deel werden de activiteiten en projecten van de vorige jaren verder gezet. Daarnaast zijn er ook nieuwe initiatieven. De klemtoon ligt meer en meer op de dienstverlening aan de gebruiker.

INSPIRE, EUROPEES GIS-INITIATIEF

In 2003 werd ook verder gewerkt aan de opvolging van het Europese GIS-beleid. INfrastructure for SPatial InfoRmation in Europe, kortweg INSPIRE, is het Europese initiatief op het vlak van GIS. Op termijn moet dit initiatief leiden tot een Europese GIS-richtlijn en tot een kader voor een Europese geografische infrastructuur. INSPIRE wil de huidige situatie op het vlak van GIS verbeteren op basis van volgende principes:

- Geografische informatie moet eenmalig verzameld worden op het beleidsniveau waar dit het meest efficiënt kan gebeuren.
  - Het moet mogelijk zijn geografische informatie van diverse bronnen doorheen Europa naadloos te combineren en te delen onder vele gebruikers en applicaties.
  - Het moet mogelijk zijn om geografische informatie die op één niveau verzameld wordt, te delen met alle andere beleidsniveaus: gedetailleerde informatie voor specifieke vragen en algemene informatie voor strategische doeleinden.
  - Geografische informatie die noodzakelijk is voor een degelijk beleid op alle bestuursniveaus moet vlot en ruim toegankelijk zijn.
  - Er moet een duidelijk overzicht zijn van de geografische informatie die beschikbaar is, en geschikt is voor een bepaald gebruik.
  - Geografische informatie moet eenvoudig te begrijpen en te interpreteren zijn.
- GIS-Vlaanderen heeft er dus alle belang bij om op een pro-actieve manier op het Europese beleid in te spelen en in Vlaanderen nu al een aantal ambitieuze projecten op het vlak van GIS te lanceren.

INSPIRE

G

Aardobservatie vanuit

I

Het OC GIS-Vlaanderen besteedt veel aandacht aan technieken voor aardobservatie vanuit de ruimte. Dit zijn technieken waarbij geografische informatie wordt afgeleid uit digitale satellietbeelden. Toepassingen zijn bijvoorbeeld het in kaart brengen van overstromingsgebieden, bodemgebruik en erosiegevoeligheid van gronden. Gezien de brede toepassingen van zeer nauwkeurige satellietbeelden, gaf Vlaams minister van Financiën en Begroting, Ruimtelijke Ordening, Wetenschappen en Technologische innovatie Van Mechelen in 2003 de opdracht om een volledige bedekking van zeer hoge resolutie satellietbeelden over Vlaanderen te realiseren. Deze beelden zijn zeer nauwkeurig: ze zullen een ruimtelijk detail van één meter hebben.

VOORDELEN VAN AARDOBSERVATIE

- 1 **Digitale informatie: snel, objectief en herhaalbaar.**
Aardobservatie vanuit de ruimte zorgt voor digitale satellietbeelden, die per computer eenvoudig kunnen worden verwerkt. Dit gebeurt snel, objectief en is herhaalbaar.
- 2 **Beelden zijn gebiedsdekkend.**
De satellieten die opnames maken van objecten en processen op aarde, bevinden zich op grote hoogte in de ruimte. Hierdoor zijn ze in staat op korte tijd grote gebieden te dekken.
- 3 **Frequente actualisatie.**
Satellieten bevinden zich in een baan rond de aarde en komen regelmatig over eenzelfde plaats. Dit houdt in dat er frequent een gebiedsdekkende opname van Vlaanderen beschikbaar is, zodat bestaande geografische gegevens veelvuldig kunnen worden geactualiseerd.
- 4 **Meer dan alleen informatie uit het visuele spectrum.**
De meeste satellieten zijn uitgerust met sensoren die niet enkel gevoelig zijn voor het visuele spectrum van het licht - rood, groen en blauw, zoals met onze ogen waargenomen - maar ook voor andere delen van het spectrum die niet met het menselijke oog waarneembaar zijn. Al deze informatie is belangrijk bij het in kaart brengen van objecten en processen op aarde.

De zeer hoge resolutie satellietbeelden worden opgenomen door de IKONOS-satelliet en hebben een ruimtelijk detail van één meter. Deze Amerikaanse satelliet werd gelanceerd in september 1999 en was de allereerste satelliet die met deze resolutie beschikbaar kwam voor burgerlijke toepassingen. De IKONOS-satelliet observeert in de natuurlijke kleuren, maar ook in het infrarood, een 'kleur' die niet zichtbaar is voor het menselijke oog, maar die wel uitstekend geschikt is om vegetatie te bestuderen.

de ruimte

FLOODMAP, EEN OPVOLGINGSSYSTEEM IN HET KADER VAN OVERSTROMINGSBEHEER

In het kader van het STEREO-programma (Support to the Exploitation and Research of Earth Observation data), heeft het OC GIS-Vlaanderen het project Floodmap opgestart. Overheidspartners zijn de afdeling Water van AMINAL en de administratie Waterwegen en Zeewezen. Als waterloopbeheerders trachten deze instanties het fenomeen van overstromingen na te bootsen om zo te voorspellen waar overstromingen zullen plaatshebben. Om te komen tot een betrouwbare voorspellingstool, is het essentieel dat de gebieden die bij een

overstroming onder water komen te staan, correct worden afgebakend. De beschikbaarheid van verschillende soorten beeldmateriaal, waaronder zeer hoge resolutie beelden, zal de waterloopbeheerders ondersteunen om deze contouren nauwkeuriger af te lijnen. Deze informatie is ook van groot belang voor het beleid ruimtelijke ordening: woongebieden worden immers beter niet ingeplant in gebieden die regelmatig overstromen.

Het implementeren van onder meer zeer hoge resolutie beeldmateriaal in het geoloket 'Afbakening overstromingsgebieden' zal de waterloopbeheerders ondersteunen om de contouren van een overstroming nauwkeurig af te lijnen.

De orthofotobedekking werd einde 2003 afgerond voor de provincies Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant. Voor Antwerpen en Limburg werden de luchtopnamen uitgevoerd in het voorjaar van 2003. De orthofotobedekking voor beide provincies zal voltooid zijn in de eerste helft van 2004. Voor West-Vlaanderen werden de luchtopnamen voorbereid. De vluchten zullen worden gerealiseerd tijdens het voorjaar van 2004. Elke drie à vijf jaar zullen de luchtfoto's geactualiseerd worden. De afbeelding toont een kleurenorthofoto van de Luchthaven van Zaventem (luchtfotoschaal 1/12.000).

Luchtfotoproducten in de maak

In samenwerking met de provincies startte het OC GIS-Vlaanderen in 2002 een reeks projecten op om de aanmaak van orthofoto's in kleur aan te maken voor heel Vlaanderen tegen 2005. Orthofoto's zijn luchtfoto's die vanuit een vliegtuig zijn genomen op een hoogte van 1.800 m en geometrisch gecorrigeerd worden voor gebruik in een geografisch informatiesysteem. Op de foto's zijn bebouwing, weginfrastructuur, waterwegen en groenelementen te herkennen. Dit soort foto's kan worden ge-

bruikt als basisgegevens voor verschillende beleidsdomeinen. Het productieproces verloopt in drie stappen: de fotografische luchtopname, scanning van de originele filmrollen en ten slotte de eigenlijke orthofotoproductie.

*'Luchtfoto's
van op 1.800 m
hoogte'*

I **Kadastrale informatie: van KADSCAN naar KADVEC**

Op basis van de bestaande KADSCAN-bestanden werkt het OC GIS-Vlaanderen met het KADVEC-project aan een plangetrouwe vectorisering van de kadastrale perceelsplannen - zo'n 13.500 - van het Vlaamse Gewest.

De bestaande KADSCAN-bestanden geven de kadastrale plannen weer als een rasterbeeld met een labelpunt. Met KADVEC worden de percelen als een veelhoek voorgesteld, waardoor de mogelijkheden voor GIS-verwerking toenemen. Verschillende datalagen kunnen met elkaar gecombineerd worden, er kan een gegevenshistoriek worden opgebouwd,... Via het perceelsnummer kan de koppeling gemaakt worden naar andere administratieve databanken, bijvoorbeeld naar inventarissen van onbebouwde percelen, industrieterreinen, vervuilde gronden,.... . Op deze manier krijgen deze thematische gegevens een ruimtelijke component: zo zijn ze eenvoudig te lokaliseren en kunnen ze op kaart worden voorgesteld. Begin 2004 zullen de eerste KADVEC-producten verdeeld worden.

In 2003 werd ook gewerkt aan de actualisatie van het KADSCAN-product.

DIGITALE KADASTERS

Kadastergegevens zijn, onder andere voor het milieu- en natuurbesluit en voor het besluit ruimtelijke ordening, van groot nut. KADSCAN en KADVEC zijn twee projecten om de kadastergegevens in kaart te brengen. KADSCAN is een gescande en geografisch gecorrigeerde kaart van de kadastrale percelen, terwijl KADVEC een vectoriële digitalisatie is van deze kadastrale percelen. Door KADVEC is het mogelijk om alle beschikbare informatie van een kadastrale perceel via een kaart beschikbaar te stellen en op te zoeken. Om die reden wordt KADVEC een referentiedatabank genoemd.

CRAB: 2,5 miljoen huisnummers in kaart

In 2003 werkten we ook verder aan de opbouw van een referentiebestand met adrespunten. Ondertussen is ook de software op punt gesteld om de databank up-to-date te houden. Op termijn is het de bedoeling hierbij ook de gemeenten nauwer te betrekken. Dit spoor werd in 2003 verder uitgewerkt aan de hand van proefprojecten met Kortrijk en Brasschaat.

'Op termijn input van gemeenten'

In 2003 werd een eerste product uit het CRAB afgeleid en verdeeld. Het betrof hier een stratenlijst van de 140.000 in gebruik zijnde straatnamen in België. Deze cd-rom werd gratis ter beschikking gesteld van de deelnemers aan GIS-Vlaanderen, waaronder de 308 Vlaamse gemeenten. In het kader daarvan waren er per provincie infosessies voor de gemeenten.

Intussen wordt het fundament van het CRAB, namelijk de uitwisselingsstandaard voor adresgegevens, steeds meer aanvaard. In 2002 kwam er al erkenning door de Vlaamse regering in verband met het e-government. In 2003 kwam daar nog de acceptatie van de CRAB-adresdefinitie door het GIK (Generiek Informatie Kader) van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Verder stemden verschillende instanties en initiatieven hun adressendatabank af op het CRAB. Zo wer-

den door verschillende softwareontwikkelaars gemeentelijke adresbeheersystemen uitgewerkt die compatibel zijn met CRAB.

Een adres is wellicht het meest gebruikte lokalisatiesysteem dat er bestaat. Tal van toepassingen steunen op adressen en ze worden steeds meer in databanken opgeslagen. Via een adres kunnen gegevens ruimtelijk worden gelokaliseerd, maar ook gekoppeld worden aan andere gegevens. In het verleden was het knelpunt vaak de onduidelijke identificatie van het adres. Het CRAB neemt deze onvolkomenheid weg.

CRAB

CRAB is het adressenproject van GIS-Vlaanderen. Het acroniem staat voor Centraal Referentie Adresen Bestand. Het gaat inderdaad over een bestand met huisnummers en straatnamen, maar wat het CRAB werkelijk bijzonder maakt is dat het ook de positie van deze objecten bevat. Meer bepaald wordt van elk van de 2,5 miljoen huisnummers in Vlaanderen een x-y-coördinaat opgeslagen.

Het project houdt zich echter met nog andere dingen bezig. Meer bepaald met een standaard die uitwisseling van adresgebonden gegevens moet vereenvoudigen en met het opdrijven van de kwaliteit van de adresgegevens in Vlaanderen. Met het oog daarop werkt het OC GIS-Vlaanderen een scenario uit waarbij het CRAB onrechtstreeks door de gemeenten wordt bijgewerkt.

Grootschalig detailplan van Vlaanderen: het **GRB**

'Landmeters voeren onderling compatibele metingen uit'

Beheerders die dagelijks op het terrein interventies uitvoeren - technische diensten van de verschillende overheden,

wegbeheerders en nutsbedrijven - hebben nauwkeurige topografische kaarten nodig. Daarom heeft de Vlaamse regering in 2001 de opdracht gegeven om een grootschalig detailplan van Vlaanderen op te maken. Gedurende twaalf jaar wordt er gewerkt aan dergelijke basisplannen van alle Vlaamse gemeenten.

In 2003 werd het grootschalig referentiebestand (GRB) van Gent-Zuid I, Sint-Truiden, Londerzeel, Meulebeke en Opwijk volledig opgeleverd door de aannemer. In totaal zijn er nu zeven projectzones gekarteerd. In 2003 werd gestart met zeventien projecten (Gent-Zuid II, Bornem, Geetbets, Harelbeke, Heusden Zolder, Kruikebe, Dendermonde, Ieper, Lummen,

Maasmechelen, Zemst, Jabbeke, Kapellen, Kapelle-op-den-Bos, Mechelen, Zele en Gent III (Scharnier)).

In het kader van het GRB lopen er verschillende initiatieven die de toepassing van het grootschalige referentiekader ondersteunen. Zo werd er in 2003 hard gewerkt aan de uitwerking van skeletbestekken. Dit zijn typebestekken met technische bepalingen die als leidraad moet dienen bij het opmeten. Op die manier willen we erover waken dat de landmeters in Vlaanderen steeds onderling compatibele metingen uitvoeren. Gevels, stoepanden, riooldeksels, kortom de zogenaamde 'skelletopografie', worden op een universele en dwingende manier bij iedere opdracht opgenomen. Via werkgroepen worden de verschillende sectoren actief betrokken bij het ontwikkelen van een kader voor de opname en kwaliteitscontrole van the-

In het najaar van 2003 werd de skeletvariant 'detail' samen met landmeters en ontwerpers van de administratie Wegen en Verkeer uitgetest op een aantal wegtracés in Gent. Dit moet in het begin van 2004 leiden tot definitieve en uitgeteste specificaties. Intussen groeit het aantal kilometer wegbaan aan dat wordt opgemeten in overeenstemming met één van de skeletbestekken aan. Zo werd eind 2003 reeds meer dan 3.000 km wegbaan gekarteerd.

matische gegevens. In 2003 zijn we ook gestart met een geoloket voor landmeters. De bedoeling is de meetresultaten van opdrachten en GPS-metingen via die weg te verspreiden.

Gezien het GRB tot stand komt in een ruim samenwerkingsverband tussen de openbare en de private sector, heeft de Vlaamse regering beslist om de financiering en het beheer van het GRB in een decreet te gieten, het decreet Grootschalig Referentie Bestand. De ontwerpakte van dit decreet werd in 2003 voorbereid. Naar verwachting wordt het decreet in het voorjaar van 2004 goedgekeurd.

GRB: VOORDELEN LIGGEN VOOR DE HAND

De GRB-databank is opgebouwd rond de filosofie dat alleen stabiele referentiegegevens worden opgenomen: gebouwen, adressen, percelen, wegen, waterlopen, kadastrale gegevens,... Iedere openbare gebruiker blijft daarnaast verantwoordelijk voor zijn eigen specifieke gegevens en kan eigen bestanden enten bovenop het GRB: bevolkingsregisters en vergunningsregisters voor de overheid, leidingen voor de nutsbedrijven, wegmarkeringen voor de wegbeheerders.

Het grote pluspunt is dat alle gebruikers op een gemeenschappelijke basis werken, waarvan de actualiteit gewaarborgd is. Andere meerwaarden van GRB zijn ook duidelijk:

- Door de samenwerking worden tal van karteringen en vooral dubbele metingen overbodig. Wat één partij laat opmeten, is bruikbaar voor iedere andere partij.
- Procedures van gegevensuitwisseling kunnen verregaand worden vereenvoudigd en geautomatiseerd.
- De uniforme basis maakt gecoördineerde ondersteuning en het kostendelend ontwikkelen van toepassingen mogelijk.

Al deze elementen samen houden een aanzienlijke kostenbesparing voor iedere betrokken partij in.

DOORGEDREVEN TECHNISCH OVERLEG EN COMMUNICATIE ZORGEN VOOR DRAAGVLAK BIJ GEBRUIKERS

Bij alle initiatieven die we in het kader van het GRB ontwikkelen, staat een vlotte uitwisseling van gegevens centraal. Data-uitwisseling tussen de databank en de gebruikers, maar ook tussen de gebruikers onderling. Om een zo breed mogelijk draagvlak te ontwikkelen bij de gebruikers, betreft het OC GIS-Vlaanderen hen zoveel mogelijk bij het technische overleg. Zo zijn er werkgroepen die technische problemen onderzoeken en oplossingen

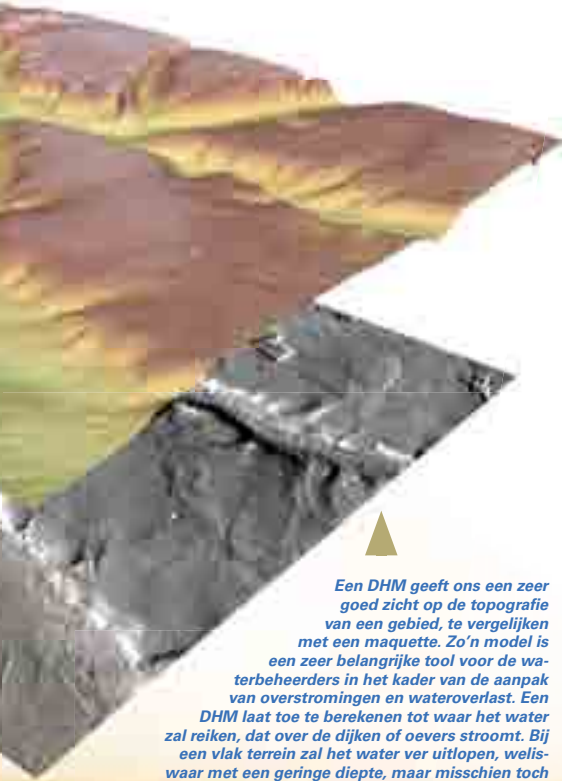
uitwerken. Op die manier bereiken de ervaring en inzichten een brede groep professionele gebruikers. Ontwerpen van bestek die partners aan de OC-medewerkers voorleggen worden nagekeken en eventueel bijgestuurd.

OC-medewerkers werken ook mee aan talloze studiedagen en verzorgen informatiesessies voor beroepsorganisaties en bestuurlijke instanties. De voorlichting kan alle mogelijke aspecten van de GRB-activiteiten bestrijken, van strategische beschouwingen tot toepassingen van een technische aanbeveling. Via de website en de nieuwsbrieven GIS-Vlaanderen wordt de gebruikersgemeenschap voortdurend geïnformeerd over de ontwikkelingen op het gebied van de grootschalige informatie.

Het DHM: overstromingen voorspellen binnen handbereik

Een DHM geeft ons een zeer goed zicht op de topografie van een gebied, te vergelijken met een maquette. Zo'n model is een zeer belangrijke tool voor de waterbeheerders in het kader van de aanpak van overstromingen en wateroverlast. Een DHM laat toe te berekenen tot waar het water zal reiken, dat over de dijken of oevers stroomt. Bij een vlak terrein zal het water ver uitlopen, weliswaar met een geringe diepte, maar misschien toch tot aan naburige huizen. Bij een steile vallei zal de valleirand het water snel tegenhouden, maar het zal op die plaats vrij diep staan.

OC GIS-Vlaanderen heeft, samen met AWZ en AMINAL (afdeling Water), enkele jaren geleden de aanmaak van een digitaal hoogtemodel (DHM) voor Vlaanderen opgestart. Nauwkeurige hoogtegegevens zijn immers heel belangrijk in het kader van integraal waterbeheer. Een DHM bestaat uit een zeer nauwkeurig en dicht net van punten, waarvan zowel de ligging als de hoogte eenduidig werden vastgesteld. Een driedimensionele, digitale beschrijving van het aardoppervlak dus, te vergelijken met een maquette. Men gebruikt hierbij twee technieken: de laserscanning, die gebruikt wordt in landelijk gebied (95 %) en de fotogrammetrie, die gebruikt wordt in stedelijk gebied (5 %).

'De aarde driedimensioneel en digitaal'

Het digitaal hoogtemodel voor Vlaanderen wordt projectmatig aangemaakt, waarbij de verschillende stroombekkens achtereenvolgens worden gescand. Halfweg 2004 zal naar verwachting het hoogtemodel voor heel Vlaanderen klaar zijn.

De toepassingsmogelijkheden van een nauwkeurig DHM zijn uitgebreid. Denken we maar aan integraal waterbeheer, infrastructuurwerken, planning en beheer van wegen, 3D-stadsmodelleringen, bosbeheer, ...

Geodata, het gebruiken waard

Datsets ontwikkelen is een eerste stap, ze ter beschikking stellen van de gebruikers is minstens even belangrijk. Geografische informatie die noodzakelijk is voor een degelijk beleid op de verschillende bestuursniveaus, moet immers vlot en ruim toegankelijk zijn.

De gebruiker wenst bovendien een overzicht over wat beschikbaar is en een vlotte versterking van de gevraagde informatie.

GIRAF: PRODUCTENCATALOGUS OP HET INTERNET

Sinds 1996 stelt het OC GIS-Vlaanderen een hele reeks datasets ter beschikking van haar partners. Momenteel beschikken we over een honderdtal databestanden, meestal gebiedsdekkend voor Vlaanderen. Om het overzicht te blijven behouden, heeft het OC GIS-Vlaanderen GIRAF (Geographical Information Retrieval Application for Flanders) ontwikkeld. Deze toepassing laat de gebruiker toe om een volledig overzicht te krijgen van wat beschikbaar is, om de gebruiksvoorwaarden van elke dataset voor zijn organisatie op te vragen, om één of meerdere datasets te bestellen en om na registratie de datasets van

het internet te halen. GIRAF heeft een luik voor geregistreerde en niet-geregistreerde gebruikers.

In 2003 werden een twintigtal datasets toegevoegd aan deze internetapplicatie.

Gemeenten, provincies en andere gebruikers van geografische datasets vinden het essentieel te weten welke producten OC GIS-Vlaanderen ter beschikking stelt. Onze producten worden bekend gemaakt via GIRAF, de metadatabank SPIDI, de nieuwsbrief GIS-Vlaanderen, de website, een maandelijkse mailing, persconferenties, folders,... De foto toont de stand van het OC GIS-Vlaanderen op een persconferentie in Brasschaat op 10 maart 2003.

GRATIS NAUWKEURIGE PLAATSBEPALING VERLAAGT DE DREMPEL VOOR GPS-TECHNOLOGIE

Begin 2003 werd FLEPOS (Flemish Positioning Service) operationeel. Dit systeem laat overal in Vlaanderen een nauwkeurige en eenduidige plaatsbepaling toe. Via gsm kan de gebruiker eenvoudig inbellen op het FLEPOS-systeem. Hij ontvangt de nodige correctieboodschappen vanuit het FLEPOS-controlecentrum. Deze boodschappen worden bepaald op basis van GPS-signalen ontvangen door de 38 vaste referentiestationen en leiden tot centimeternauwkeurige plaatsbepalingen.

De gratis service is een weloverwogen engagement van de Vlaamse overheid om geen drempel voor het gebruik te creëren. Bovendien komen de meeste meetresultaten uiteindelijk op één of andere manier ten goede van het beleid en de beleidsuitvoering van de Vlaamse overheid. Belangrijk hierbij is dat door de uniforme wijze van meten, de integratie van alle meetgegevens wordt vereenvoudigd.

Vroeger moest de landmeter immers zelf een GPS-referentiestation oprichten en verankeren in het nationale coördinatenstelsel, wat geen uniform resultaat opleverde. Andere meerwaarden zijn de tijdsinstap, de lagere investeringskost voor de gebruikers en de verhoogde betrouwbaarheid. Privé landmeterbureaus maken nu al sneller de overstap van klassieke meetmethoden naar de GPS-technologie en kunnen daardoor nog efficiënter werken.

Een topograaf geeft uitleg buiten op het Sint-Pietersplein. FLEPOS-conferentie te Gent op 7 februari 2003.

Nieuwe geoloketten voor kruispuntsite Geo-Vlaanderen

Geografische informatie systemen zijn al lang geen zaak meer van specialisten. Meer nog, heel wat mensen gebruiken GIS zonder het te beseffen: navigatiesystemen in de wagen, interactieve kaartjes op het internet, ... Iedereen wordt regelmatig geconfronteerd met vragen die met behulp van GIS sneller en efficiënter beantwoord kunnen worden. GIS-Vlaanderen richt zich tot het brede publiek via de portaalsite Geo-Vlaanderen.

Deze druk bezochte kruispuntsite is sinds vorig jaar weer enkele geoloketten rijker. Het gaat om het Vlaams Ecologisch Netwerk

(VEN), de Biologische Waarderingskaart (BWK), de Vlaamse Hydrologische Atlas (VHA), de Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV), de Recente en Natuurlijke Overstromingsgebieden in Vlaanderen,

de Vogelatlas en de Gemeentefinanciën 2000. Verder kunnen ook digitale kopieën van de originele kadastrale perceelsplannen (KADSCAN) via het geoloket KADSCAN toegankelijk worden gemaakt voor gerechtigde gebruikers. In het voorjaar van 2003 hebben we de eerste stappen gezet om het geoloket te ontsluiten naar het

ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. In een latere fase zullen andere, nog af te lijnen gebruikersgroepen het geoloket kunnen bevragen.

We hebben ook verschillende geoloketten uitgebreid. Het geoloket Waterkwaliteitsindicatoren werd uitgebreid met

de waterbodems. Het geoloket Gewestplan werd samen met AROHM, afdeling Ruimtelijke Planning uitgebreid met de door de Vlaamse regering in 2002 en 2003 definitief goedgekeurde gewestelijke ruim-

telijke uitvoeringsplannen. Het geoloket Biologische waarderingskaart werd samen met het Instituut voor Natuurbehoud in de loop van 2003 geactualiseerd, kreeg een vernieuwde lay-out en werd voorzien van een uitgebreidere functionaliteit. Tot slot werd ook het geoloket Bodemkaart vernieuwd en uitgebreid in samenwerking AMINAL, afdeling Land.

'Geoloket Biologische Waarderingskaart vernieuwd'

De geoloketten worden voortdurend geactualiseerd en waar nodig bijgeschaafd. De al bestaande geoloketten over bossen in Vlaanderen, Boskartering en Speelzones in bossen, werden in de loop van 2003 geïntegreerd in één geoloket.

GEO-VLAANDEREN: OVERHEIDSINFORMATIE MET EEN GEOGRAFISCHE COMPONENT

Snel en correct antwoord bieden op vragen van de burger maakt deel uit van de dienstverlening van overheid naar burger. Het verstrekken van informatie via de overheid en het verbeteren van de dienstverlening maken deel uit van de basisprincipes die de Vlaamse regering heeft vastgelegd in het regeerakkoord, onder meer onder de noemer van e-government en de uitbouw van geïntegreerde overheidsloketten.

Veel van de vragen die de burger zich stelt, hebben te maken met 'Wat mag en kan ik op die plaats?' Het zijn vragen die betrekking hebben op een bepaald (kadastraal) perceel of stukje grond in Vlaanderen.

Het eenvoudig en snel bevrraagbaar stellen van 'grondgebonden beleidsinformatie' op het vlak van milieu, landbouw ruimtelijke ordening of beschermd erfgoed, ... vormt een belangrijke aanvulling op alle overige informatie die al op het web te consulteren is. Via de geo-overheidsloketten 'Geo-Vlaanderen' kan overheidsinformatie met een geografische component geraadpleegd worden. Alle loketten hebben een gelijkaardige structuur en een duidelijk herkenbare, eenvoudige interface.

Geo-Vlaanderen biedt overheidsinformatie met een geografische component aan een breed publiek.

© copyright CC BY

De VLM, een organisatie

dicht bij de mensen

De kernopdrachten van de VLM hebben een weerslag op de open ruimte. Omdat iedere burger in het Vlaamse Gewest met beide voeten in deze open ruimte staat, willen we de afstand met onze 'klanten' zo klein mogelijk maken. We willen eenvoudig te bereiken zijn en toegankelijk voor wie een beroep op ons wil doen. Door aanwezig te zijn in elke provincie, zijn we ervan overtuigd onze dienstverlening nog te kunnen verbeteren.

Omdat we tot vorig jaar geen afzonderlijke vestiging hadden in de provincies Limburg en Vlaams-Brabant, zijn we - na een langdurige voorbereiding - in 2003 gestart met de werkelijke oprichting van twee nieuwe provinciale afdelingen. Ook de voorbereiding van de verhuis van twee andere afdelingen - West-Vlaanderen en OC GIS-Vlaanderen - gebeurde grotendeels in 2003. Bij dit veranderingsproces, van grote betekenis voor onze organisatie, kreeg ook de mens in deze organisatie volop aandacht.

Binnen de VLM dragen we verder het welzijn van onze werknemers hoog in het vaandel. In dit kader sprak de Raad van Bestuur zich uit over een zero-tolerantie beleid op het vlak van discriminatie en ongewenst gedrag. Over dit onderwerp werd er in 2003 uitgebreid gecommuniceerd.

MENSEN

In iedere provincie een kantoor

VLM Diest splitst

De VLM is zo georganiseerd dat de aansturing van haar takenpakket gebeurt vanuit een centrale directie in Brussel. De concrete uitvoering van de projecten gebeurt in provinciale afdelingen die dichterbij de werkerterrein. De VLM had echter 'maar' vier provinciale afdelingen, waarvan de provinciale afdeling in Diest actief was in zowel de provincie Vlaams-Brabant als in de provincie Limburg.

Om onze dienstverlening nog te verbeteren en nog dichterbij de mensen te staan, hebben we in elke provincie een afdeling geopend. De meest concrete verandering is dat de zetel in Diest hierdoor ophoudt te bestaan en werd opgesplitst in een afdeling in Hasselt (VLM Limburg) en een afdeling in Leuven (VLM Vlaams-Brabant). In 2004 zal de VLM daardoor in elke provincie fysiek aanwezig zijn, waardoor we ook beter met de eigenheid van de verschillende regio's rekening kunnen houden.

In 2003 zijn we, na een lange periode van voorbereiden, gestart met het oprichten van de twee nieuwe provinciale afdelingen

in Leuven en Hasselt en het ontmantelen van de provinciale zetel in Diest. Ook werd een verhuis gepland van de VLM West-Vlaanderen in Brugge. De behuizing werd daar immers te klein om het groeiende aantal West-Vlaamse klanten op een gepaste manier te kunnen ontvangen. We gingen daarom op zoek naar een nieuwe locatie die de nodige faciliteiten biedt voor voorlichting en informatievoorziening. Ten slotte werd in 2003 ook de verhuis van OC GIS-Vlaanderen van Brussel naar Gent voorbereid.

Aandacht voor persoonlijke verwachtingen

De oprichting van nieuwe afdelingen gaat gepaard met een ingrijpend veranderingsproces. Van bij het begin hebben we gestreefd naar een maximaal evenwicht tussen de belangen van de organisatie en de belangen van de personeelsleden. De werknemers - vooral deze uit Diest die hun oude werkplek zouden verliezen, maar ook deze uit andere afdelingen die eventueel interesse hadden voor een overplaatsing - werden maximaal betrokken. We hebben dus niet

enkel met functionele aspecten rekening gehouden, maar ook gepeild naar persoonlijke verwachtingen. Voor iedereen werd bekeken hoe en in welke mate we aan de wensen konden tegemoetkomen.

Het hele veranderingsproces werd getrokken door een werkgroep. In deze werkgroep zaten naast vertegenwoordigers van de directie, ook personeelsleden die aandacht hebben voor het menselijke aspect: vertegenwoordigers van de cel personeel, de sociaal assistente, vertegenwoordigers van de werknemers,...

Informereren en betrekken

Veel aandacht ging bij de start en doorheen het hele veranderingsproces uit naar communicatie, informatie en sensibilisatie.

Tijdens officiële infosessies werd het hoe en waarom van de verandering toegelicht. Op het intranet werd een permanente rubriek voorzien met alle actuele informatie over de oprichting van de twee nieuwe afdelingen en de gevolgen ervan.

Daarnaast zorgden we voor een speciaal

'werkgroep om veranderingsproces te trekken'

e-mail adres, waarnaar de werknemers vragen in het kader van de verandering konden sturen. Alle vragen werden binnen een zeer strikte deadline beantwoord. Alle vragen werden ook verwerkt in een FAQ-lijst die continu via intranet kon geraadpleegd worden.

Ten slotte waren er twee ombudsteams. Zij bleven doorheen het hele proces beschikbaar wanneer iemand met vragen zat.

Ruim tijdpad

De werkgroep maakte een algemeen overzicht van de persoonlijke wensen van alle personeelsleden. Deze werden afgewogen tegenover de functionele noden van de twee nieuwe afdelingen.

Ondanks het feit dat de oprichting van twee nieuwe afdelingen geen aanleiding mocht geven tot een meerkost op het vlak van personeelsuitgaven - door bijvoorbeeld massaal extra aanwervingen te voorzien - bleek uiteindelijk dat quasi iedereen aan de slag kon in de nieuwe afdeling van zijn of haar voorkeur. Niemand moest naar aanleiding van de splitsing worden afgedankt. Dit, samen met de goede voorbereiding en de ruime aandacht voor de mens in de organisatie, leidde tot een hoge tevredenheid bij de betrokken personeelsleden.

Door de verandering zal een aantal personeelsleden in de nieuwe afdeling wel een andere taak of functie moeten uitoefenen. Ook hiervoor trokken we voldoende tijd uit; tijdens de tweede helft van het jaar werden de betrokken personeelsleden op hun nieuwe taak voorbereid.

*'Geen
afdankingen
door
reorganisatie'*

In oktober werden - na de geijkte procedure - de twee nieuwe afdelingshoofden aangesteld. Deze mensen konden zich in het najaar al inwerken in hun nieuwe job en de start van hun afdeling voorbereiden.

Elk personeelslid kreeg de kans aan te geven naar welke nieuwe afdeling hij/zij bij wens te verhuizen en welke functie hij/zij daar graag zou uitoefenen. De personeelsleden werden ook betrokken bij de inrichting van de nieuwe kantoren. De eigenlijke verhuis naar de nieuwe provinciale afdelingen gebeurde eind december.

TERUGBLIK

Hoewel een reorganisatie als deze een serieuze impact heeft op een instelling, kunnen we achterom kijkend zeggen dat het hele proces een succes is geweest. Belangrijke aandachtspunten waren het maximaal betrekken van de personeelsleden, de aandacht voor het menselijke aspect en het voorzien van een ruime timing voor de voorbe-

reiding. Het resultaat is een win-win situatie voor alle partijen: de betrokken werknemers zijn tevreden, wat de werking van de organisatie ten goede komt. Deze optimalisatie laat ons toe onze dienstverlening nog te verbeteren, wat van bij het begin het opzet van de operatie was.

TERUGBLIK

Welzijn op het werk: nadruk op informatie

Het welzijn van onze werknemers vinden we bij de VLM zeer belangrijk. Pesten en andere vormen van ongewenst gedrag kunnen afbreuk doen aan dit welzijn. De Raad van Bestuur van de VLM sprak zich dan ook uit over een zero-tolerantie beleid binnen de VLM op het vlak van discriminatie en ongewenst gedrag.

Werkgevers moeten een preventiebeleid opzetten sinds de inwerkingtreding van de Belgische wet ter zake (de 'wet betreffende de preventie en bescherming tegen geweld, pesten en ongewenst seksueel gedrag op het werk'). De VLM werkte hierop een eigen preventiebeleid uit onder vorm van voorlopige procedures. Het was immers nog wachten op de uitvoeringsbesluiten van de wet. Na het in voege treden van de uitvoeringsbesluiten, werkten we definitieve regels uit en werden de interne en externe vertrouwenspersonen aangeduid. De werknemers werden ingelicht over de gang van zaken in een personeelsbericht en via intranet.

Om het personeel bijkomend te informeren, werden er in het najaar infosessies georganiseerd over de nieuwe wetgeving. De sociaal assistente (opgeleid als vertrouwenspersoon), de interne en externe preventieadviseur waren hier de trekkende krachten. De infosessies vonden plaats in de centrale directie én in de provinciale

afdelingen. Leidinggevenden werden verplicht deze infosessie bij te wonen omdat zij een belangrijke taak hebben in de preventie van ongewenst gedrag. Personeelsleden konden de infosessie vrijblijvend bijwonen. Door de uitgebreide communicatie was er een hoge opkomst.

Deze initiatieven kaderen perfect in het geïntegreerde welzijnsbeleid dat de VLM al enkele jaren voert. Tijdens de infosessies werd nog eens vermeld dat personeelsleden met psychosociale problemen terecht kunnen bij de sociale dienst. De hulpverlening kan gaan over advisering, ondersteuning, bemiddeling, doorverwijzing, het toekennen van een lening of een bijdrage voor bepaalde kosten. Deze manier van werken geeft de personeelsleden de kans om allerlei problemen bespreekbaar te maken. We proberen steeds een oplossing te vinden, in een vroeg stadium en op een discrete manier.

*'Positief
arbeidsklimaat
verhoogt
algemeen
welzijn.'*

Door het organiseren van de infosessies en door volop te communiceren, willen we de drempel verlagen om problemen te bespreken en tijdig aan te pakken. Het algemeen welzijn van de personeelsleden verhoogt, wat uitmondt in een positief arbeidsklimaat.

Tijdens de infosessie werden de wetgeving betreffende geweld, pesten en ongewenst seksueel gedrag voorgesteld, met aandacht voor de informele en formele procedures. De nadruk werd gelegd op preventie van ongewenst gedrag. De interne en externe vertrouwenspersoon werden voorgesteld aan het personeel en gaven een toelichting over hun rol. Het hulpverleningskader binnen de VLM werd extra in de verf gezet.

Financiële resultaten

FINANCIËLE

RESULTATEN

1. Balans na winstverdeling		(bedragen in duizend euro)			
ACTIVA		codes	Boekjaar 2003	Vorig boekjaar	
VASTE ACTIVA		20/28		25.917	27.167
II.	Immateriële vaste activa	21		1.308	1.292
III.	Materiële vaste activa	22/27		24.591	25.857
A.	Terreinen en gebouwen	22	16.142		16.366
B.	Installaties,machines en uitrusting	23	858		881
C.	Meubilair en rollend materieel	24	3.770		4.268
E.	Overige materiële vaste activa	26	3.821		4.342
IV.	Financiële vaste activa	28		18	18
C.	Andere financiële vaste activa	284/8	18		18
	1. Aandelen	284	5		5
	2. Vorderingen en borgtochten in contanten	285/8	13		13
VLOTTENDE ACTIVA		29/58		114.677	107.501
V.	Vorderingen op meer dan één jaar	29		23.028	18.807
B.	Overige vorderingen	291	23.028		18.807
VI.	Voorraden en bestellingen in uitvoering	3		25.207	15.414
A.	Voorraden	30/36	25.207		15.414
	5. Onroerende goederen bestemd voor verkoop	35	25.207		15.414
VII.	Vorderingen op ten hoogste één jaar	40/41		66.189	73.038
A.	Handelsvorderingen	40	394		461
B.	Overige vorderingen	41	65.795		72.577
IX.	Liquide middelen	54/58		12	12
X.	Overlopende rekeningen	490/1		241	230
TOTAAL DER ACTIVA		20/58		140.594	134.668

1. Balans na winstverdeling					
		(bedragen in duizend euro)			
P A S S I V A		codes	Boekjaar 2003	Vorig boekjaar	
EIGEN VERMOGEN		10/15		31.141	32.272
I.	Kapitaal	10		72	72
A.	Geplaatst kapitaal	100	72	72	
III.	Herwaarderingsmeerwaarden	12		12.267	12.883
IV.	Reserves	13		10.341	10.228
A.	Wettelijke reserve	130	7	7	
B.	2. Andere onbeschikbare reserves	1311	1.533	1.420	
C.	Belastingvrije reserves	132	3.467	3.467	
D.	Beschikbare reserves	133	5.334	5.334	
VI.	Kapitaalsubsidies	15		8.461	9.089
VOORZIENINGEN EN UITGESTELDE BELASTINGEN		16		5.376	5.597
VII.A.	Voorzieningen voor risico's en kosten	160/5		5.376	5.597
	3. Grote herstellings- en onderhoudswerken	162	1.114	1.586	
	4. Overige risico's en kosten	163/5	4.262	4.011	
SCHULDEN		17/49		104.077	96.799
VIII.	Schulden op meer dan één jaar	17		51.291	33.776
D.	Overige schulden	178/9	51.291	33.776	
IX.	Schulden op ten hoogste één jaar	42/48		50.839	60.080
C.	Handelsschulden	44	2.500	2.433	
	1. Leveranciers	440/4	2.500	2.433	
E.	Schulden m.b.t. belastingen, bezoldigingen en sociale lasten	45	4.145	3.865	
	1. Belastingen	450/3	504	476	
	2. Bezoldigingen en sociale lasten	454/9	3.641	3.389	
F.	Overige schulden	47/48	44.194	53.782	
X.	Overlopende rekeningen	492/3		1.947	2.943
TOTAAL DER PASSIVA		10/49		140.594	134.668

2. Resultatenrekening		(bedragen in duizend euro)			
KOSTEN		codes	Boekjaar 2003		Vorig boekjaar
II.	Bedrijfskosten	60/64		51.032	49.279
A.	Handelsgoederen, grond- en hulpstoffen	60	309		2.664
	1. Inkopen	600/8	10.120		5.001
	2. Wijziging in de voorraad (toename -, afname +)	609	-9.811		-2.337
B.	Diensten en diverse goederen	61	10.667		8.569
C.	Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	34.072		32.325
D.	Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, op immateriële en materiële vaste activa	630	4.274		3.857
F.	Voorziening voor risico's en kosten	635/7	-220		371
G.	Andere bedrijfskosten	640/8	1.930		1.493
V.	Financiële kosten	65		3	3
A.	Kosten van schulden	650	1		0
C.	Andere financiële kosten	652/9	2		3
VIII.	Uitzonderlijke kosten	66		18	58
A.	Uitzonderlijke afschrijvingen op materiële vaste activa	660	0		7
E.	Andere uitzonderlijke kosten	664/8	18		51
IX.	Winst van het boekjaar voor belastingen	70/66		114	
	Verlies van het boekjaar voor belastingen	66/70			-445
X.	Belastingen op het resultaat	67/77		0	34
B.	Regularisering van belastingen en terugneming Voorzieningen voor belastingen	77	0		34
XI.	Winst van het boekjaar	70/67		114	
	Verlies van het boekjaar	67/70			-411
TOTAAL DER KOSTEN				51.167	48.929
XII.	Overboeking naar de belastingvrije reserves	689		0	0
XIII.	Te bestemmen winst v/h boekjaar	70/68		114	
	Te verwerken verlies v/h boekjaar	68/70			-411
RESULTAATVERWERKING					
A.	Te bestemmen winstsaldo	70/69		114	
	Te verwerken verliessaldo	69/70			-411
	1. Te bestemmen winst van het boekjaar	70/68	114		
	2. Te verwerken verlies van het boekjaar	68/70			-411
B.	Onttrekking aan het eigen vermogen	791/2			411
	2. Aan de reserves	792			411
C.	Toevoeging aan het eigen vermogen	691/2		-114	0
	2. aan de wettelijke reserve	6920	0		0
	3. aan de overige reserves	6921	114		0

2. Resultatenrekening		(bedragen in duizend euro)			
O P B R E N G S T E N		codes	Boekjaar 2003	Vorig boekjaar	
I.	Bedrijfsopbrengsten	70/74		45.657	45.181
A.	Omzet	70	1.816		4.628
D.	Andere bedrijfsopbrengsten	74	43.841		40.553
IV.	Financiële opbrengsten	75		3.400	3.349
B.	Opbrengsten uit vlottende activa	75 ¹	66		247
C.	Andere financiële opbrengsten	75 ^{2/9}	3.334		3.102
VII.	Uitzonderlijke opbrengsten	76		2.110	365
A.	Terugneming van afschrijvingen en van waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa	76 ⁰	0		7
D.	Meerwaarde bij de realisatie van vaste activa	76 ³	2.030		14
E.	Andere uitzonderlijke opbrengsten	76 ^{4/9}	80		344
X.B.	Regularisering van belastingen en terugneming van voorzieningen voor belastingen	77		0	34
TOTAAL DER OPBRENGSTEN				51.167	48.929

COLOFON

Copywriting: Katelijne Norga (Pantarein)

Vormgeving: Danni Elskens (Koloriet)

Fotografie: Creative Collection: p. 36, 38, 97.

Istock: p. 7, 10, 12, 15, 27, 30, 38, 42, 48, 49, 52, 53, 58, 68, 70, 71, 76, 83, 85, 86, 88, 98, 104, 105, 106, 107, 109.

Danni Elskens: p. 1, 2, 3, 4, 9, 12, 20, 21, 26, 41, 45, 46, 51, 56, 58, 59, 62, 64, 65, 66, 68, 70, 73, 78, 81, 85, 87, 88, 90, 95, 96, 99, 104, 110, 111.

Natuurfotografie Yves Adams: p. 24, 28, 33, 34, 52, 55, 75, 79, 103, 109.

VLM fotoarchief: p. 5, 14, 16, 17, 19, 19, 22, 23, 31, 32, 36, 37, 39, 41, 43, 47, 48, 49, 54, 55, 57, 60, 63, 67, 72, 83, 84, 89, 91, 92, 93, 94, 100, 101, 108.

Druk: Drukkerij Surplus, Holsbeek

Verantwoordelijke uitgever: ir. Roland de Paepe, Gulden-Vlieslaan 72, 1060 Brussel

Depotnummer: D/2004/6375/01